

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**HASTANELERDE YÖN BULMA DAVRANISININ ÖZNEL
VE NESNEL AÇIDAN İRDELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimar Rahsan Ece ÜNVER

Anabilim Dalı: Mimarlık

Programı: Mimari Tasarım

Tez Danismanı: Prof. Dr. Alper ÜNLÜ

EYLÜL 2006

**HASTANELERDE YÖN BULMA DAVRANISININ
ÖZNEL VE NESNEL AÇIDAN İRDELENMESİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mimar Rahsan Ece Ünver
(502011032)**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 04 Eylül 2006
Tezin Savunulduğu Tarih : 18 Eylül 2006**

**Tez Danismanı : Prof.Dr. Alper ÜNLÜ
Diğer Jüri Üyeleri Prof.Dr. Nur ESİN (İ.T.Ü)
Prof.Dr. Alpay ER (İ.T.Ü)**

EYLÜL 2006

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimimin başlangıcından itibaren her aşamada bana destek olan, yapıcı eleştirileri, yorumları ve bilimsel yöntemleri ile yol gösteren hocam Sayın Prof. Dr. Alper Ünlü'ye çok teşekkür ederim. Eğitim hayatımın her aşamasında yanımda olan aileme ve aile birlikteliğiyle yasami, ürünlerimizi paylaştığımız arkadaşlarıma, varlıklarından ötürü teşekkür ederim. Yoğun bir iş temposu içerisinde olmamıza rağmen çalışmalarima olanak sağlayan, destek veren, Kayalar İnşaat Şirketi yönetim kurulu başkanı Sayın Tahsin Kaya'ya ve başkan yardımcısı Sayın Recep Ali Kaya'ya, akademik bilgiye verdikleri önemden ve biz gençleri yetistirmek adına gösterdikleri anlayıştan ötürü sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Eylül 2006

Rahsan Ece Ünver

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ	ii
ŞEKİL LİSTESİ	iv
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	vi
SUMMARY	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problemin Alanı ve Arastırmanın Amacı	1
1.2. Arastırmanın Kapsamı	2
1.3. Arastırmanın Yöntemi	3
2. UYARIM, ALGI VE BİLİŞ SÜREÇLERİ	4
2.1. Giriş	4
2.2. Mekansal Uyarım Süreci	10
2.2.1. Mimari Bütünlük	12
2.2.1.1. Ana Formlar	12
2.2.1.2. Çizgisel Organizasyonlar	12
2.2.1.3. Görsel Denge	13
2.2.2. Mekansal Uyarım Elemanları	14
2.2.2.1. Renk	14
2.2.2.2. Doku	15
2.2.2.3. Form	15
2.3. Algılama Süreci	16
2.3.1. Algılama Faktörleri	17
2.3.2. Mekansal Uyarımı Etkileyen Algı Türleri	17
2.3.2.1. Boyutsal Algı Etkinliği	18
2.3.2.2. Görsel Algı Etkinliği	18
2.3.2.3. İhisli Algı Etkinliği	18
2.3.3. Derinlik Algısı	19

2.4. Bilissel Süreç	19
2.4.1. " Çevresel Verileri Birbirinden Ayırabilme" Bilissel Süreci	21
2.4.1.1. Kategorizasyon	21
2.4.1.2. Semalar	22
2.5. Sonuç	24
3. HASTANELERDE YÖN BULMA DAVRANISI	25
3.1. Giriş	25
3.2. Yön Bulma Sistemi	26
3.2.1. Görsel Algılama	26
3.2.2. İçsel ve Deneyimsel Davranışlar	33
3.2.2.1. Yön Hissi	33
3.2.2.2. Topolojik Bilgi	34
3.2.3. Yön Bulma Stratejisi	36
3.3. Yön Bulmayı Zorlastırıcı Etmenler	38
3.3.1. Tasarım Süreci Engelleri	38
3.3.2. Tasarım Engelleri	39
3.4. Sonuç	40
4. TAKSİM İLKYARDIM HASTANESİ POLİKLİNİK BÖLÜMÜNÜN YÖN BULMA DAVRANISI AÇISINDAN İRDELENMESİ	41
4.1. Giriş ve Çalışmanın Amacı	41
4.2. Mekana Ait Özelliklerin Tanımlanması	42
4.3. Yöntem	54
4.4. Bulguların Elde Edilmesi	58
4.5. Bağlantılar	76
4.6 Alan Çalışmasının Sonucu	89
5. SONUÇ	96
KAYNAKLAR	99
EKLER	101
ÖZGEÇMİŞ	102

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 4.1 Denek grubuna ait yas dagilimleri.	59
Tablo 4.2 Denek grubuna ait eğitim düzeyleri.	59
Tablo 4.3 Denek grubuna ait hastaneyi deneyimleme sayıları.	59
Tablo 4.4 Deneklerin Hareketlerini engelleyici- Yön bulmalarını etkileyici rahatsızlıklarının olup- olmadığı.	60
Tablo 4.5 Soru sorma eyleminin değerlendirme bölgelerine göre dağılımı.	65
Tablo 4.6 Ayakta durma- Bekleme eyleminin değerlendirme bölgelerine göre dağılımı.	66
Tablo 4.7 Yakın çevreyi incelemek için duraklama eyleminin değerlendirme bölgelerine göre dağılımı.	66
Tablo 4.8 Yazıları okumak için duraklama eyleminin değerlendirme bölgelerine göre dağılımı.	67
Tablo 4.9 Hareket etme- Duraklama süreleri.	68
Tablo 4.10 Toplam hareket etme süresine bağlı duraklama süreleri.	69
Tablo 4.11 Dolasım, geri dönüş ve yanlış dönüş tablosu.	70
Tablo 4.12 Toplam duraklama yüzdelerine göre denek sayıları.	71
Tablo 4.13 Planlara ait maksimum dolasma mesafeleri.	73
Tablo 4.14 Hareket bölgelerine göre maksimum dolasım mesafesi ve kat edilen dolasım mesafeleri oranları.	73
Tablo 4.15 Maksimum dolasım mesafelerine göre deneklerin kat ettikleri mesafenin oranlarını gösteren tablo.	74
Tablo 4.16 Polikliniği kolay veya zor bulanlar.	75
Tablo 4.17 Isaret kullanımı ve deneklerin isaretler hakkındaki düşünceleri.	75
Tablo 4.18 Deneklerin hastaneyi karışık bulup bulmadıkları.	76
Tablo 4.19 Cinsiyet- Polikliniği kolay- zor bulma tablosu.	76
Tablo 4.20 Cinsiyet- Soru sorma tablosu.	77
Tablo 4.21 Cinsiyet- Dolasım tablosu.	77
Tablo 4.22 Yas- Isaret kullanımı tablosu.	77
Tablo 4.23 Yas- Polikliniği kolay- zor bulma tablosu.	78
Tablo 4.24 Yas- Hastaneyi karışık bulma- bulmama tablosu.	78
Tablo 4.25 Yas- Dolasım tablosu.	78
Tablo 4.26 Yas- Duraklama tablosu.	79
Tablo 4.27 Yas- Geri dönüş tablosu.	79
Tablo 4.28 Yas- Soru sorma tablosu.	79
Tablo 4.29 Yas- Yanlış dönüş tablosu.	80
Tablo 4.30 Eğitim- Isaret kullanımı tablosu.	80
Tablo 4.31 Eğitim- Polikliniği kolay-zor bulma tablosu.	80
Tablo 4.32 Eğitim- Hastaneyi karışık bulma- bulmama tablosu.	81
Tablo 4.33 Eğitim- Yanlış dönüş tablosu.	81
Tablo 4.34 Eğitim- Yanlış dönüş tablosu.	81
Tablo 4.35 Eğitim- Dolasım tablosu.	82

Tablo 4.36	Egitim- Soru sorma tablosu.	82
Tablo 4.37	Egitim- Duraklama tablosu.	82
Tablo 4.38	Deneyim- Poliklinigi kolay-zor bulma tablosu.	83
Tablo 4.39	Deneyim- Hastaneyi karisik bulma- bulmama tablosu.	83
Tablo 4.40	Deneyim- Dolasim tablosu.	84
Tablo 4.41	Deneyim- Duraklama tablosu.	84
Tablo 4.42	Deneyim- Soru sorma tablosu.	84
Tablo 4.43	Deneyim- Geri dönüş tablosu.	85
Tablo 4.44	Deneyim- Yanlis dönüş tablosu.	85
Tablo 4.45	Engel- Poliklinigi kolay-zor bulma tablosu.	85
Tablo 4.46	Engel- Soru sorma tablosu.	86
Tablo 4.47	Engel- Dolasim tablosu.	86
Tablo 4.48	Engel- Duraklama tablosu.	87
Tablo 4.49	Isaret kullanimi- Dolasim tablosu.	87
Tablo 4.50	Isaret kullanimi- Duraklama tablosu.	87
Tablo 4.51	Isaret kullanimi- Soru sorma tablosu.	88
Tablo 4.52	Isaret kullanimi- Geri dönüş tablosu.	88
Tablo 4.53	Isaret kullanimi- Yanlis dönüş tablosu.	89

SEKİL LİSTESİ

	Sayfa No
Sekil 2.1	Bireyde isleyen mekanizmaların+ Çevrenin+ Davranışın Karsılıklı Etkileşimleri. 5
Sekil 2.2	Algı Seması. 5
Sekil 2.3	Çevresel Psikoloji temelli yaklaşımlarda üç boyutlu matris. 6
Sekil 2.4	İnsan davranışının temel süreçleri. 6
Sekil 2.5	Rapoport' un Çevresel Algı, Bilisim ve Değerlendirme Seması. 7
Sekil 2.6	Çevrenin duygusal kalitesini tanımlayan sıfatların temsili 9
Sekil 2.7	Mekansal uyum - tasarım süreci ilişkisi. 11
Sekil 2.8	Mimari kurgu içerisinde çizgisel organizasyonlar. 13
Sekil 2.9	Bilisim sisteminin sematik işleyişi 20
Sekil 2.10	Algı- Bilisim- Anlam sürekliliğinde semaların yeri 23
Sekil 3.1	Yön bulma kolaylığını sağlayacak olan bileşenlerden plan örneği. 27
Sekil 3.2	Yön bulma kolaylığını sağlayacak olan bileşenlerden otopark-bina girişleri örneği. 28
Sekil 3.3	Yön bulma kolaylığını sağlayacak olan bileşenlerden bina girişleri örnekleri. 28
Sekil 3.4	Hastanelerde çizgisel organizasyon çözümlemeleri ve hareket analizleri. 29
Sekil 3.5	Hastanelerde ana trafik yolları. 29
Sekil 3.6	İç mekanlarda tasarım farklılaşması. 30
Sekil 3.7	Sinir işaretleri. 30
Sekil 3.8	İşaretler çevresel bilgi ile iletişim kurulmasını sağlarlar. 31
Sekil 3.9	İşaretleme sistemleri örnekleri. 32
Sekil 3.10	Sembol örnekleri. 33
Sekil 3.11	Hedefi gördükten sonra ona doğru ilerleme stratejisi. 36
Sekil 3.12	Hedefe ulaşan bir yolu izleme stratejisi, örnek. 37
Sekil 3.13	Hedefe ulaşan bir yolu izleme stratejisi, örnek. 37
Sekil 3.14	Hedefe ulaşan bir yolu izleme stratejisi, örnek. 38
Sekil 4.1	Taksim İlkyardımlı Hastanesi Poliklinik Bölümü Zemin Kat Planı. 43
Sekil 4.2	A noktasından bakış (poliklinik ana giriş holü). 44
Sekil 4.3	B noktasından bakış (hol 1). 44
Sekil 4.4	B noktasından bakış (hol 1). 44
Sekil 4.5	C noktasından bakış (koridor 1). 45
Sekil 4.6	D noktasından bakış (koridor 2). 45
Sekil 4.7	E noktasından bakış (hol 2). 45
Sekil 4.8	F noktasından bakış (hol 2). 46
Sekil 4.9	G noktasından bakış (koridor 3). 46
Sekil 4.10	H noktasından bakış (koridor 3). 47
Sekil 4.11	I noktasından bakış (koridor 2-3). 47
Sekil 4.12	Taksim İlkyardımlı Hastanesi Poliklinik Bölümü Birinci Kat Planı. 48
Sekil 4.13	J noktasından bakış (hol 3). 48
Sekil 4.14	K noktasından bakış (hol 3). 49
Sekil 4.15	L noktasından bakış (hol 3). 49

Sekil 4.16	M noktasından bakis (hol 3' den koridor 4 girişi).	50
Sekil 4.17	N noktasından bakis (koridor 4).	50
Sekil 4.18	O noktasından bakis (hol 3' den koridor 6 girişi).	51
Sekil 4.19	P noktasından bakis (koridor 6).	51
Sekil 4.20	R noktasından bakis (koridor 5).	52
Sekil 4.21	S noktasından bakis (koridor 5).	52
Sekil 4.22	Poliklinikte bulunan yazılı işaret levhalarına örnek.	53
Sekil 4.23	Poliklinikte bulunan yazılı işaret levhalarına örnek.	53
Sekil 4.24	Poliklinikte bulunan yazılı işaret levhalarına örnek.	53
Sekil 4.25	Poliklinikte bulunan yazılı işaret levhalarına örnek.	54
Sekil 4.26	Poliklinikte bulunan yazılı işaret levhalarına örnek.	54
Sekil 4.27	Bir denek için yapılmış davranış ve yol analiz örneği.	56
Sekil 4.28	Zemin katta hareket eden deneklere ait yol, rota ve eylem seması.	61
Sekil 4.28a	Zemin kat planı.	62
Sekil 4.29	Birinci katta hareket eden deneklere ait yol, rota ve eylem seması.	63
Sekil 4.29a	Birinci kat planı.	64
Sekil 4.30	Toplam duraklama yüzdelerine göre denek sayıları.	69
Sekil 4.31	Denek sayısına göre, geri ve yanlış dönüş yüzdeleri.	71
Sekil 4.32	Birinci kat maksimum sirkülasyon mesafesi.	72
Sekil 4.33	Zemin kat maksimum sirkülasyon mesafesi.	72
Sekil 4.34	Maksimum dolanım mesafelerine göre deneklerin kat ettikleri mesafenin oranlarını sayıca gösteren tablo.	74
Sekil 4.35	Bagıntı Analizleri sonuçları.	93

TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ

Bu çalışmada yön bulma davranışı algısal olma özelliği ile mekansal uyarım, ve tasarım elemanlarının etkisiyle hareket eden insanın, davranışlarını ne şekilde etkilediğini kuramsal olarak ele almış ve Taksim İlkyardımlı Hastanesi Poliklinik bölümünde yapılan davranış analizi çalışmaları ile mekansal kurgunun insan hareketini kolaylaştırıcı ve zorlayıcı yönleri somut olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Birinci bölümde sürekli bir etki-tepki ilişkisi içinde olan özne ve nesnenin, bu etkileşim süreçleri mekansal uyarım, algılama ve bilimsel süreçleri olarak ele alınmıştır. İnsanların algılamalarını kolaylaştıran veya zorlaştıran mekansal uyarım elemanlarının neler olduğu irdelenmiş ve hangi özellikleri bağlamında özneye farklı algılama biçimlerine yol açtıkları araştırılmıştır. Çevreden aldığı uyarımları öncelikle duyarlar aracılığıyla alan insanın bu uyarımları algısal bir ürün olarak zihne aktarması sonucunda gerçekleşen bilginin düzenlenmesi işlemlerine ise bilimsel süreçlerin değerlendirilmesi aşamasında açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Öznenin zihinsel yargı oluşturma ve davranış ortaya koyma şeklinde ifade edilebilen zihinsel işlemleri esnasında, kendi kişisel beklentilerini, tercihlerini, donanımını, sosyal, kültürel ve toplumsal değerlerini de bu sürece katması sonucunda ise çevreye sunulan bilgilerin çeşitliliğinde sürekliliğin sağlanmış olması nesne açısından önemli olmaktadır. Mekani sürekli olarak deneyimleyen özne bütün bu süreçler sonucunda mekansal değerlendirme yapmakta ve mekani kendi öznel ve duygusal kriterleri bakımından değerlendirmektedir. İçinde yaşanan mekanlar, yaratma işi olan mimarının anlaşılması ise bu değerlendirmeler sonucunda mümkün olmaktadır, çünkü mimarının anlaşılması ancak içinde yaşanıldığında mümkün olmaktadır.

İnsan ve davranışı olarak ele alınan kavramsal temelli yaklaşımlar çalışmanın ikinci bölümünde hastane yapıları açısından değerlendirilmeye alınmıştır. Yön bulma kolaylığının sağlanması için mimari kurgunun oluşturulmasında, tasarım elemanlarında ve işaretlemelerde dikkate alınması gereken unsurlar belirtilmiştir. Bir davranış biçimi olan yön bulmanın hangi uyarım özellikleri ile özneye nasıl değerlendirilmeye alındığı irdelenmiştir. Bu bölümdeki çalışmanın sonucunda

tasarım sürecinde insan hareketini yönlendiren mimari parametrelerin neler olduğu örneklerle ortaya konulmuştur.

Üçüncü bölümde kavramsal olarak ele alınan yön bulma davranış biçimi Taksim Ilkyardımlı Hastanesi Poliklinik bölümünde gerçekleştirilen alan çalışması ile algı-davranışsal olma özelliği bakımından irdelenmiştir. Bu çalışma ile zihinsel süreçlerden kaynaklandığı için ölçülmesi mümkün olmayan ancak insan davranışlarının gözlenmesi ile ortaya çıkarılabilen mekan- insan etkileşimleri, kullanıcıların kat ettikleri yol, izledikleri rota, gerçekleştirdikleri eylem biçimleri olarak ölçülmüş ve değerlendirilmiştir.

İnsanların davranışlarındaki çeşitliliğe neden olan kişisel özelliklerindeki farklılıkların bu kavramlarla ve zamanla olan ilişkileri SPSS bağlantı analizi programı ile ispatlanmaya çalışılmıştır.

SUMMARY

In this study, perceptual pattern of wayfinding behaviour is elaborated with spatial stimulation and design elements theoretically. For the practical side, a behavioural analysis employed to differentiate the hard and easy notions of human behaviour caused by spatial determinants in the field study carried out in the Polyclinic of Taksim First Aid Hospital.

In the first section of the study, the continuous action-reaction relations among the object and the subject was discussed with spatial stimulation, perception and cognition processes. Easiest and forced characteristics of the perceived space are examined by looking at the different perception forms and behavior of people. In the cognitive process part, the concept of systematical preparation of the information in the mind as a perceived product is made. Subject simplifies, categorizes and makes the perceived information as a cognitive schema in the mind by using the experimental knowledge. As a result of this operation, information is stored in smaller capacities in the mind. The cognitive schemas in the mind change, develop continuously and subject offers the replaced information to the environment. The assortment of the product information takes form as a result of the cognition processes in which subject uses the personal preferences, social and cultural values. Subject always experiments the environment and appraises the space with his emotional criteria, which gives the meaning of the environment to us that subject lives and behaves.

In the second section of the thesis, wayfinding behavior in the hospital buildings are examined. Spatial stimulation and design elements that effect the users, and causes the behavior and wayfinding strategies are explained. The architectural parameters that easiest wayfinding of people in the design period and determination of the location with environmental variables without losing efficiency and environmental stress are evaluated.

Finally, in the last section, previously and theoretically elaborated wayfinding behaviour form of human being is examined in the field study carried out in

Taksim First Aid Hospital in terms of perceptual/behavioural dimensions. This examination captured space-human interaction, way and route of users, and activities criteria. The statistical significance among those criteria, the diversity in human behaviour caused by personal characteristics and time dimension are represented with SPSS software.

1. GIRIS

Bu alısmada yn bulma davranisi znel ve nesnel degerler bakımından irdelenecektir. Nesnel degerlerin - mekansal kurgu ve mekansal uyarım elemanları- öznel degerlere- görsel algılama ve çevresel verileri birbirinden ayırabilme bilisine- olan etkileri ve bu kavramların birbirleriyle olan etkileşimleri irdelenecektir. Çünkü insan hayatı bireyde işleyen mekanizmaların birbiri ile, evre ile, davranışla etkileşimlerinin bir toplamıdır ve insan bu etkiler ve etkileşimler doğrultusunda hareket etmektedir. Bu nedenden ötürü, mimarlık kapalı bir kutuyu oluşturmamak değil insan ve çevresi arasındaki ilişkileri düzenleyen ve yaşamımızla btnlesen mekanların yaratılmasını hedefleyen, bilim, teknoloji ve sanat alanlarını buluşturan bir disiplindir. Mimarının anlaşılmaması ancak içinde yaşanıldığında mümkün olabilir. Bu nedenle mimarlık insan gereksinimlerini dikkate alarak işlevine uygun rahatlık koşullarını sağlayan mekanlar yaratmalıdır. İnsan gereksinimleri; kullanıcıların bir çok açıdan (fizyolojik, toplumsal, psikolojik vb.) rahatsızlık duymadan yaşamlarını sürdürmelerine ve yaptıkları işlerde verimli olmalarına yardımcı olan tüm çevresel ve toplumsal koşullardır. İnsan gereksinimleri; kişisel veriler ve gözlenemeyen- soyut kavramlardır, onun izlenebilen- somut görünümü insanların mekan içindeki davranışlarıdır. İnsan gereksinimlerinin anlaşılabilmesi için, mekani kullanan insanların davranışlarının ve bu davranışları oluşturan nedenlerin bilinmesi gerekmektedir.

1.1 Problemin Alanı ve Arastırmanın Amacı

Mimari çevrenin özelliklerinden kaynaklanan etkinin neden olduğu tepki, insanla çevresi arasındaki ilişkiler bağlamında dsnlrse; birey çevresinden almış olduğu bilgiye daha farklı şeyler katarak farklı biçimlerde çevresine geri vermektedir. Etkileşim sürecinde bu dönüsümü daima yasar ve yasatır. Etkilenmiş olduğu şeylere karşı bir takım *davranışlar* göstererek bu tepkisini belli etmektedir ve bu tepkinin oluşmasında insanın gelen uyarıcıyı algılaması ve zihinsel süreçlerden geçirmesi işlemleri gerçekleşmektedir.

Fiziksel evre ve insan davranışı ilişkileri incelendiğinde insan ihtiyaçlarına tam uygunluk söz konusu olan mekanlarda, kullanıcılar yönlerini kolaylıkla bulduklarında, yön bulma kavramı üzerinde dsnlmezken kullanıcıların yönlerini sasırmaları söz

konusu olduğunda negatif sonuçlar görülür ve yön bulma kavramının önemi ortaya çıkar. Bu çalışmada insanların mekan içerisinde yönlerini bulamamaları sonucunu doğuran mekansal uyarım etkenlerinin neler olduğu araştırılacak ve bu nesnel nedenlerin özneye nasıl şekillenip bir problem olarak ortaya çıktığı irdelenecektir.

1.2 Arastırmanın Kapsamı

Canlılar aleminin en önemli ayırt edici niteliği, içinde yaşadığı çevreden etkilenmesi, ondan uyarımlar alması ve bu uyarıcılara doğrudan ya da dolaylı tepkilerde (reaksiyon vermesi) bulunmasıdır. Kisinin etkilendiği uyarıcılar, onun dış çevresinden kaynaklandığı gibi kendi bilinçaltı uyarıcıları olarak da algılanabilmektedir. İnsan, dış ve iç çevresinden aldığı uyarımlara doğrudan ya da dolaylı bir reaksiyona girmiş ise bu onun davranışı olmaktadır. Dış ve iç çevre faktörlerinden kaynaklanan uyarıcılara insanlar tek tip ve kalıplaşmış bir davranış, duygu ve düşünce ile karşı koymamaktadır.

Bu bağlamda içinde bulunduğu mekansal uyarım elemanları ve mekansal kurgunun etkisi altında kalan insan, mekanın fiziksel boyutunu algısal süreçte, mekanın kavramsal boyutunu ise algısal sürecin zihinsel aşamalarının sonucunda kavrar ve dışarıdan gelmiş olan bu bilgileri eskiden gelmiş olanla birlikte işler ve yeniden inşa eder. Gelen uyarıma karşı gelişen algısal süreçlerin tamamlanması, bilişsel süreçlerle gerçekleşir ve insan davranışıyla son bulur. Psikolojik anlamda davranış insanın gözlenebilen ya da ölçülebilen bilinçli faaliyetlerinin ürünüdür. Bu anlamda davranış; tepki, hareket- reaksiyon, düşünme, tutum ve tercih gibi kavramları anlatmak için kullanılabilir ve burada davranış doğrudan gözlenemeyen zihinsel süreçleri de kapsamaktadır. Her insanın rol ve beklentilerini gerçekleştirdiği bir davranış alanı vardır. Her insan bu hareket alanında kişilik yapısına, kültür, bilgi ve deneyimine uygun olarak bir davranışlar serisine girer. Birey bilgi, yetenek ve kişilik özelliklerine bağlı olarak binlerce davranışı gerçekleştirebilir.

Bu çalışmada ikinci bölümde; öncelikle özneyi uyaran ve onu zihinsel olarak harekete geçiren ve sonuçta bir davranışsal tepkide bulunmasına yol açacak olan mekansal kurgu ve mekansal uyarım elemanlarının neler olduğu ortaya konulacaktır. Bölümün devamında bu uyarımı algılayan bireyin algılama süreci ve bu süreç içerisinde yaptığı değerlendirmeler irdelenecektir. Üçüncü bölümde ise yön bulma kavramı, yön bulma sistemi ve yön bulmayı zorlastırıcı etmenler üzerinde durulacak ve hastane binalarında bu zorlastırıcı etmenlerin neler olduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise ilk üç bölümde kavramsal boyutuyla ele alınmış olan algı- davranışsal davranış biçimi yön bulma, Taksim İlkyardımları Hastanesi Poliklinik bölümünde kullanıcı ve mekan ilişkileri bağlamında ele alınmıştır. Mekan kurgusu, tasarım özellikleri ile kullanıcı arasındaki ilişkilerin hangi değişkenlere göre nasıl şekillendikleri ve birbirleri ile olan ilişkileri irdelenmiştir. Böylelikle aynı mekan içerisinde hareket eden insanların kişisel özellikleri ve algılama biçimlerindeki farklılıklardan dolayı çeşitlenen davranış biçimleri, bu değişen kişisel özellikler ve değişen çevresel koşulların birbirleri ile olan etkileşimleri ele alınmıştır.

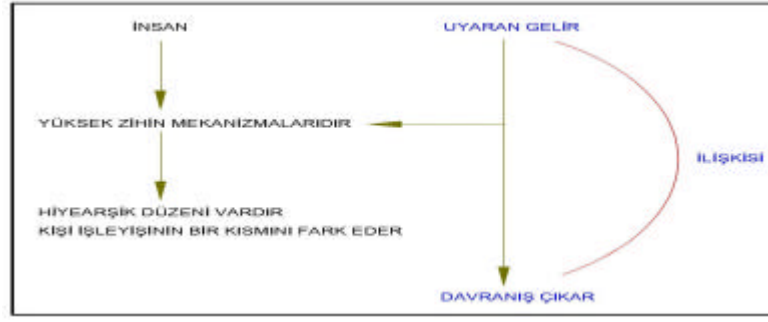
1.3 Araştırma Yöntemi

Araştırma öncelikle çevreden gelen uyarılar neticesinde bir davranış ortaya koyan öznenin, bu tepkiyi ortaya koyabilmesi sürecini kavramsal açıdan irdelemeyi oluşturmaktadır. Birinci bölümde, uyaran nesnel elemanlar, duyumsama, algılama ve bilimsel süreçleri sonucunda değerlendirme ve davranış ortaya koyma süreçleri birbirleriyle olan etkileşimleri bağlamında irdelenmektedir. Böylelikle bir davranış biçimi olan yön bulmanın özneye nasıl oluştuğu ve şekillendiği ortaya konulacak ve özne-nesne ilişkileri netleştirilmiş olacaktır. İkinci bölümde ise kavramsal alt yapısı tanımlanmış ve açıklanmış olan özne-nesne ilişkileri yön bulma davranışının hastane yapılarında irdelenmesi ile somutlaştırılarak, bu ilişkiler daha yalın bir şekilde ortaya konulacaktır. Bu bölümde özneyi uyaran nesne; hastane yapıları, nesneyi algılayan özne; hastane içindeki hastalar, ziyaretçiler, personel..vb. kullanıcılar olmakta ve bu etkileşimler ile ortaya çıkan ve araştırılacak olan davranış biçimi ise yön bulma olmaktadır. Bu çalışmaların sonucunda yapılacak alan çalışmasında ise Taksim İlkyardımları Hastanesi' de davranış analizleri yapılarak bu tespitlerin gerçekte nasıl oluştuğu irdelenecektir. Seçilen bu yapıda mimari kurgudan ve tasarım özelliklerinden kaynaklanan problemlerin kullanıcılarda ne gibi davranışlar görülmesine sebep olduğu irdelenecektir.

2. UYARIM, ALGILAMA VE BİLİSİM SÜREÇLERİ

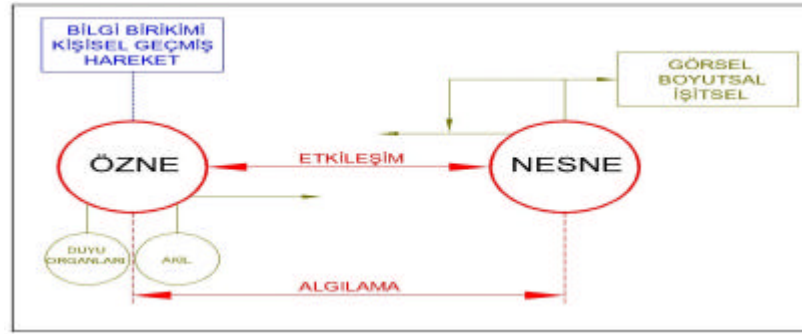
Dis dünya ile insanın iç dünyası arasındaki ilişkinin başlangıç aşaması algılama aşamasıdır. Dis dünyada var olan nesne sahip olduğu enerji ile bir uyarım oluşturmaktadır. Çevreden alınan bir uyarının davranış şekline dönüşebilmesi için öncelikle algılanması ve zihinsel süreçlerden geçmesi gerekmektedir. İnsan öncelikle çevresinden bilgi edinmeyi yani çevresini tanımayı ve anlamlandırmayı hedeflemektedir. Algılama aşaması insanın çevresini tanımasını mümkün kılar. Çevreden gelen enformasyonun değerlendirilmek üzere insan zihnine aktarıldığı aşamadır. Arkonaç' a göre; *"algılama psikologlar tarafından temel bir zihinsel süreç olarak kabul edilmektedir ve bireysel psikolojinin önemli konuları arasında yer alır. Kişinin zihinsel süreçleriyle tutarlı olarak uyaranları alma ve öğrenme eğilimidir"*. Algılama bütün olayların ayrıntılarının birleştirilerek kavrandığı ve dikkatli bir gözleme dayanan bir süreçtir. Bu süreçte bes duyu organı aktiftir. Çevreden gelen bilgi duyu organları sayesinde alınır ve insan zihnine iletilir. İşte, olayların duyum aracılığıyla bir bütün olarak alınması işlemine *algılama* denilmektedir. Baska bir ifadeyle de *" algılama, fiziksel bir objenin veya bir olayın, dissal veya içsel dürtülerin, eskiden elde edilmiş tecrübeler ve tutumların dikkate alınarak kavranması"* olarak açıklanmaktadır (Arkonaç, 1998).

İnsan yüksek zihin mekanizmalarının bir kümesidir ve gerçekte bu işleyişin büyük bir kısmını fark edememektedir. Psikolojide bu mekanizmaların bazılarının bedensel, bazılarının ise zihinsel olması gerektiği varsayılmaktadır ki biz, duyumlar aracılığı ile uyaranlardan bilgi edinme süreci olan algılamayı bedensel mekanizmaların içinde, bu bilginin işlendiği bilisim sürecini ise zihinsel mekanizmaların içinde kabul edebiliriz. Şekil 2.1' de görüldüğü gibi bütün bu mekanizmaların birbiri ile ve davranışla etkileşimleri sebep-sonuç ilişkisi içinde incelenebilir.

Sekil 2.1 Bireyde isleyen mekanizmaların+ Çevrenin+ Davranışın Karsılıklı Etkileşimleri
(Sebeup- Sonuç İlişkisi aranır) (Arkonaç, 2001).

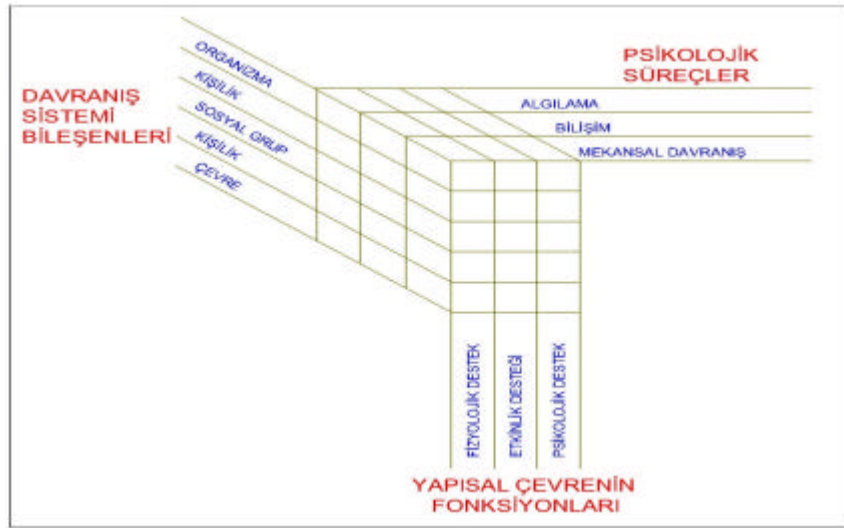
Var olan, algılanan ve bilinen dünya üzerinde sürekli bir etkileşim içinde olan nesnenin ve öznenin ilişkilerinin incelenmesi bir zorunluluktur. Çünkü insan bu etkiler bağlamında bir tepki ortaya koyar ve etkileşim sürecine yeni bilgiler aktarır. Sürekli uyarımlarda bulunan nesne ise bu yeni bilgilerden etkilenmektedir. Bu ilişkiler sonucunda enerjinin sürekli bir değişime uğraması ve bu döngü neticesinde yaşamın devamlılığının sağlanması gerçekleşmektedir (Sekil 2.2).

Sekil 2.2 Algi Semasi (Cüceloğlu, 1994).

Algısal seçimi etkileyen değişkenler, genel olarak iki grupta toplanabilir. Bunlardan ilkinin algılanan uyarıcıyla ilgili özellikler, ikincisini de algılayan bireyle ilgili özellikler oluşturmaktadır (Cüceloğlu, 1994).

Lang, çevresel psikoloji temelli kavramların mimarlık bağlamında bir yaklaşımla ele alındığında, üç boyutlu bir matrisin elde edilebileceğini öne sürerken, algılama bilimsel ve mekansal davranış bileşenlerinden oluşan psikolojik süreçleri matrisin bir boyutu olarak belirtir (Sekil 2.3) (Lang, 1974).

Sekil 2.3 Çevresel Psikoloji temelli yaklaşımlarda üç boyutlu matriks (Lang, 1974).

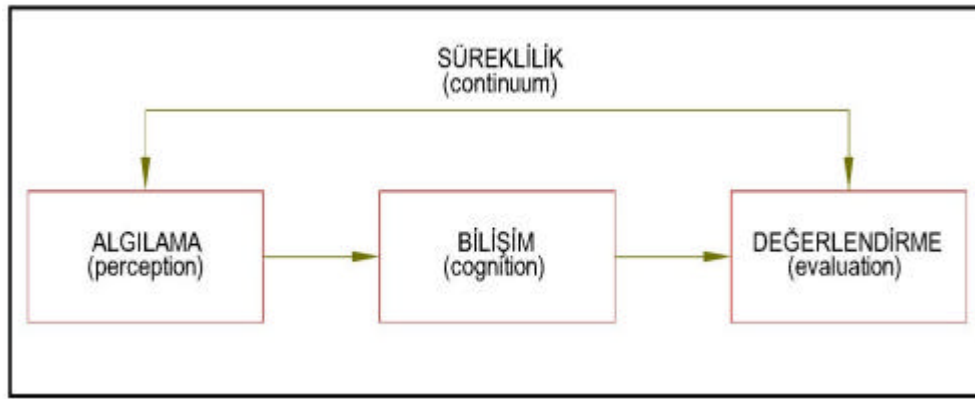
Algi, insanın çevresi hakkında bilgi sahibi olmasını ve ondan yararlanmasını sağlayan, birtakım zihinsel işlemlerin birleşimiyle meydana gelen karmaşık bir olaydır. Her kavram yapısal çevre ile insan arasındaki ilişkiyi anlamaya yardım eder ve dolaylı olarak çevresel öğrenme sürecine katkıda bulunur. İnsan herhangi bir şeyi algıladığında, ona ait duyum ve imgeleri bir bütün halinde toplar. O anda alınan duyum ile eskiden farklı zamanlarda alınmış olan imgeler birleştirilerek duyumu doğuran olgu üzerinde toplanır. Ünlü' ye göre *“algısal süreçlerle çevre hakkında elde edilen bilgi semalarla yönlendirilir, bir anlamda bunlar bir bölüm olarak içsel ve öğrenilmiş bilgidir. Bunlar algı ile bilimsim arasındaki bağlantıyı şekillendirir”* (Ünlü, 1998). Sekil 2.4’ de görüldüğü gibi, geçmişte edinilen tecrübelerle, insan zihninde depo edilmiş olan kişisel bileşenler, kültürel elemanlar, model ve tarzlar birleşerek, algı mozaigini oluşturmaktadır.

Sekil 2.4 İnsan davranışının temel süreçleri (Ünlü, 1998).

Rapoport' a göre insan ve çevre etkileşimleri; çevrenin algılanması, bilisel davranışlar ve değerlendirme süreçlerini içermektedir. Algi pasif bilgi alısına göre elde edilen bir kavramdır, çevre ile ilgili uyarılar sonuçta zihinde şekillendirilir. Çevresel algılama çevrenin doğrudan duyularla hissedilmesi, çevresel bilisim çevrenin algılanmış biçiminin zihinde anlasılması, bilinmesi, öğrenilmesi, gruplandırılması ve zihinsel haritalar haline getirilmesi, çevresel değerlendirme ve anlamlandırma ise çevrenin niteliklerinin algılanması sonunda, belirli seçimler yapma, davranışlarda bulunma ve belirli kararlar verme süreci olarak tanımlanmaktadır. Çevrenin algılanması, bilinmesi ve değerlendirilmesi süreci bir süreklilik gösterir. Süreklilik kriteri algi ve bilisimi birbirinden ayırt etmeye yardım eden kriterlerden biridir. Bilisim etkili bir şekilde, fakat çok yavaş değişen statik bir yapıya sahipken, algi sürekli olarak değişen aktif bir süreçtir ve organizma sabit bilisel semayı oluşturmaya çalışırken uyarılardaki değişiklikleri araştırır.

Rapoport' un süreklilik seması Şekil 5'de gösterildiği gibidir (Rapoport, 1977).

Sekil 2.5 Rapoport' un Çevresel Algi, Bilisim ve Değerlendirme Seması (Rapoport, 1977).

Silah' a göre “algılama, insana ulaşan bütün uyarıları biçimlendiren iki yönlü bir süreçtir. İhtiyaçları, güdüleri ve tutumları etkilediği gibi ihtiyaçlar, güdüler ve tutumlar da algılamayı etkiler. Aynı şekilde algılamanın bir fizyolojik bir de psikolojik boyutu vardır. Bu nedenle farklı kültürel değerlere ve sosyo- ekonomik özelliklere sahip insanların algılama düzeyleri farklı olmaktadır. Yapılan araştırmalar basitçe algılama süreçlerini; duyum, simgesel, duygusal olarak belirlemistir “(Silah, 2005).

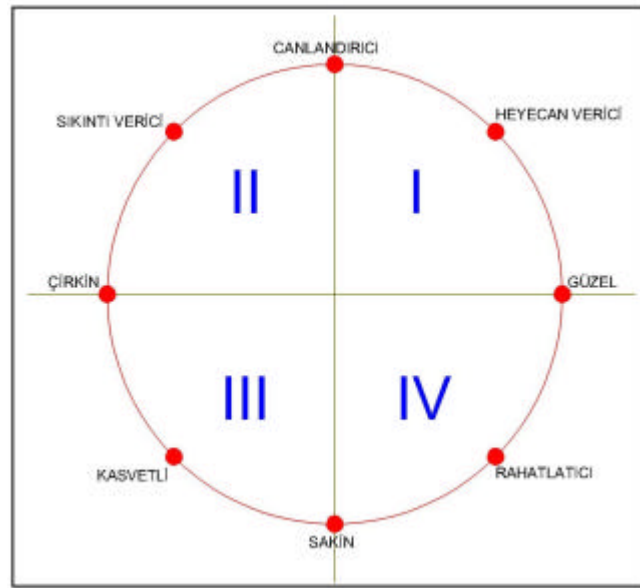
• **Duyum Süreçleri:** Birey duyu organlarıyla çevresindeki uyarıları almakta ve bilinçte değerlendirmeleri sonucunda bir tepki ortaya koymaktadır. Duyu organlarından geçerek edinilen duyular zihinde bilgi haline dönüştürülerek kavramsallaştırılmaktadır. Örneğin bir insanın belli bir zaman içinde somut olarak koku kabarcıkları şeklinde aldığı bir parfümün kokusu zihninde bir kavram olarak yer

edecektir. İnsan bu duyumu kendi kisisel tercihleriyle degerlendirecek ve güzel, çirkin, iyi , kötü gibi bir takım sıfatlarla zihninde kavramsallastıracaktır. Baska bir zaman diliminde bu kokuyu duyumsayan insan o anki degerlendirmelerini eskiden yaşamış olduğu tecrübeleri hatırlayarak ve zihninde nesneyi simgelestirdiği haliyle hatırlayacak ve degerlendirecektir. Yeni bilgiler edindikinde insanın kafasında oluşturduğu nesneye dair kavramlar değişebilir ve gelişebilir. Duyu organlarının, çevrenin hangi yönlerine tepkide bulunduğu, aldıkları bilgiyi nasıl kaydettikleri ve beyinle ilgili sisteme nasıl tasdikları gibi konulara bu çalışma kapsamında girilmeyecektir. Ancak burada gerekli görülen bilgi, bir duyu organının bir uyarani alabilmesi veya baska bir ifade ile duyusal yasantiya maruz kalabilmesi için asgari seviyede uyarılması gerektiği ve de iki farklı uyarani birbirinden ayırd edebilmesi için bu iki uyarani arasında belli bir fark siddetinin olması gerektiği bilgisidir.

• **Simgesel Süreçler:** Simge bir obje ya da olayı temsil eden bir isarettir (limon resmi görüldüğünde tadının algılanması gibi). Diğer bir deyişle " *duyu organlarının dışarı algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri*" olarak tanımlanabilir (Kahvecioğlu, 1998). Algılama sürecinde nesne; kendisinde var olan bilgileri dışavurması, bellek oluşturması için simgelere ihtiyaç duymaktadır çünkü simgelerle ifade edilebilen gerçeklerin anlaşılabilir olması daha kolay olmaktadır. Kavramları bir bütün olarak algılayan insan, nesneyle ilgili çok sayıdaki özelliği zihninde tekrar kullanmak üzere depo edebilmek için, bu bilgileri yalınlaştırır. Etrafında bulunan doğal çevreyi içerisindeki nicel değerler yardımıyla oluşturmuş olduğu semalar haline dönüştürerek, bunların etkileşimi ile bir sonuca yönelmekte ve aslında bütün soyut kavramları, zihninde sema oluşturarak kendince daha somut bir kavrama dönüştürmektedir. Her insan için farklılaşan bu semalar arasındaki ortak bilgiler ise simge ve sembollerle ifade edilerek, toplum içerisinde ortak bir dilin oluşmasına yol açacaktır. Silah' a göre; "bu ortak dil; bireyi, yaşadığı aileyi, bulunduğu fiziksel ve sosyal çevreyi tümünü içine alan *kültür* kapsamı içerisinde incelenebilir" (Silah, 2005). Sürekli bir etkileşim ile büyüyen bu eylem birliktelikleri buluştukları ortak noktalar açısından belirli bir kültüre dayanmaktadır (Rapoport, 1977). Bu döngüde; nesneler vasıtasıyla eylemler özünde oluşmakta, özünde oluşan eylemler nesnelerin oluşmasını sağlamaktadır. Bu etkilerin ve tepkilerin oluşması sürecinde ise birey içinde bulunduğu kültürün de etkisi altında kalmaktadır.

• **Duygusal Süreçler:** Duygusal kavramda uyarının tasdikı mesaj üstünde durulur çünkü her uyarının, öznenin degerlendirmeleri açısından tasdikı duygusal bilgiler bulunmaktadır. Kullanıcının bir mekan içindeki psikolojik ve fizyolojik

gereksinimlerinin karsilanmasi islevsel tatmin ve görsel tatminin birlikte saglanmasi ile mümkün olabilir. Mekandan gelen uyarimin duyumsanmasi, içinde yasayan insanin algilamasini kolaylastirmakta ve hareketini mümkün kilmaktadır. Mimari kurgu ve mekansal uyarim elemanlarinin algilanmasi yani görsel yoldan olusan algilamanin esaslari, zihinsel degerlendirmeler sonucunda mekansal yargilamayi olusturur ve duygusal tepkileri meydana getirir. Silah' a göre;”*duygusal süreçler psikolojik tepkinin boyutlarini ve yapisini incelemekte ve fiziksel degiskenler ile psikolojik faktörler arasindaki iliskileri ortaya koymaktadır*” (Silah, 2005). Russel' a göre mekanin uyandirdigi duygularin dört ayri bölgedeki dagilimi Sekil 2.6' da görölmektedir (Russel, 1988).

Sekil 2.6 Çevrenin duygusal kalitesini tanımlayan sıfatların temsili (Russel, 1988).

Duygusal düzeydeki mekansal algı insan psikolojisini, gelişimini, deneyim ve kültürel değerlerini içine alan karmaşık bir süreçtir. Mekan içerisinde hareket eden insan, kullanım esnasında mekan içerisindeki algılamasını kolaylastırıcı, eylemini gerçekleştirmesine imkan veren, gerekli konfor koşullarının ve ergonominin sağlanması gibi kriterleri dikkate alarak mekanla ilgili duygusal çıkarımlarda bulunur. Mekani canlandırıcı, heyecan verici, güzel, rahatlatıcı, sakın, kasvetli, çirkin ve sıkıntı verici gibi bir takım sıfatlarla isimlendirilerek zihninde kavramsallaştırır. Belli uyarım özelliklerini ve mimari kurguyu bu şekilde hafızasında kavramsallaştıran özne daha sonraki kullanımlarında ise var olan bu uyarım özellikleri ve oluşturmuş olduğu yargılamaları sonucunda değerlendirmeye alır. Yeni bilgilerini edinmesi aşamasında var olan eski değerlendirmeleri dikkate alır. Lang;” *mekanın çerdigi anlam ve sembollerin bazen belli bir kültürle sınırlı, bazense evrensel olabileceğini,*

bu verilerin olusturacagi mekansal alginin, en kati anlamda bireylerin biyolojik yapilarinin bir fonksiyonu oldugunu belirtmektedir” (Lang, 1987).

Mimarinin anlasilmasi ancak içinde yasanildiginda mümkün olmaktadır bu nedenle mimari mekanların kullanisli olup olmamasini ortaya çıkaran kullanicilarin degerlendirmeleri, mimarlik açısından göz arda edilmemesi gereken bir zorunluluktur. Her biri farkli duygusal yük taşıyan nesnel öğeler, öznde duyu, izlenim, ifade ve duygu gibi degerlendirmelerle somutlasarak mekansal degerlendirmeyi olusturur. Mimari mekanın biçim özellikleri, duygularimizin ve fiziksel birtakim ihtiyaçlarımızın dışı vurumları seklinde ortaya çıkmaktadır.

2.2 MEKANSAL UYARIM SÜRECİ

Bir duyum organi aracılığıyla çevreden uyarım alan insan almış olduğu bu etkiye karşı tepki gösterir. Bu etki-tepki olayı gelen uyarımın çeşitliliğine ve kişinin iç faktörlerindeki çeşitliliğe bağlı olarak çok karmaşık bir karakter gösterir. Erkman’ a göre nesne ve özne arasındaki bu etkileşimi bazı sembollerle formüle etmek mümkündür (Erkman, 1973):

- S - R diyebiliriz (burada S: Etki, R: Tepki’ yi ifade eder).
- Bu ilişkiye etkin olarak katılan ve değişik tepkiler gösterme kapasitesini içeren organizmayı (O) katmak gerekmektedir ve dizi: S- O- R biçimine girer.
- Çevre (Ç) faktörünü de yukarıdaki diziye eklersek: Ç S- O- R- Ç sonucuna ulaşırız.

Çevre ile sürekli bir etkileşim içinde bulunan organizmanın verdiği tepkiler ve bu tepkilerden etkilenen çevre bu sembolik olayın açıklanmasıdır. Bu karşılıklı etkileşim gerek öznde gerekse nesnde sürekli olarak bir gelişime ve değişime yol açmaktadır. Çünkü insan algıları ile bilgiyi edinir, zihni ile bu bilgileri değerlendirir, kara alır, yargılar ve bir tepki ortaya koyarak çevreye yeni bilgiler katar. Sonuçta yaşadığı çevreyi ihtiyaçları doğrultusunda yeniden farklılaştırır ve düzenler (Erkman, 1973).

Aydinli’ ya göre; “mekansal uyarım süreci, kullanılan tasarım elemanlarının olanaklarını, bu elemanların birbirlerine olan etkilerini, biraraya geliş ilkelerini ve algısal etkileşim düzenine bağlı etkilerini içermektedir” (Aydinli, 1986). Çevreden edinilen bilgilerin yanında çevrenin ilettiği bilgiler bulunmaktadır. Mekanların

biçimleri, konumları, sıralanışları, birbirleriyle olan ilişkileri, mekanlar arasındaki çeşitlilik, renk, form, doku öğelerindeki farklılaşmalar, yüksek ses, parlak ışık ve koku mekandan gelen uyarımla ilgili temel tasarım bileşenleridir. Çevreden gelen bu uyarımların olmaması sıkıntıya, asiri olması ise his yoksunluğuna neden olmaktadır ki bu tür uyarımlar mekanın içinde hareket edilerek denenen, araştırma ve keşfetmeye yönelik istekleri yok edecektir. Bu nedenle mekansal kurgu insanların algılamalarını ve yaşamlarını kolaylaştırmalı, iç mekandaki özellikler ise hem gerekli konfor koşullarını sağlamalı hem de özneye çeşitlilik, farklılık ve gizemlilik ip uçları vermelidir.

İnsanlar içinde yaşadıkları yapıyı bir bütün olarak algılamaktadırlar. Bu bütün mekansal kurguyu, mekansal uyarım elemanlarını ve mekanlardaki çeşitlilik kriterlerini yani yapıyı oluşturan öğelerin tümünü içermektedir.

Sekil 2.7 Mekansal uyarım - tasarım süreci ilişkisi. (<http://www.atkinsglobal.com/>)

Sekil 2.7' de örneklendiği gibi kapalı bir kutuyu oluşturmayı değil yaşanan ve bu bağlamda değerlendirmeye tutulabilen mekanlar yaratmayı hedefleyen mimari, çevreyi şekillendirerek nesnel uyarılmayı sağlamaktadır. İnsanın barınma ihtiyacını karşılayan mimari aynı zamanda insanın algıladığı ve zihninde kavramsallaştırdığı bilgileri içeren mekanlar yaratmaktadır. Bu nedenle insanların algılamalarını ve bilgiyi zihinlerinde kavramsallaştırarak davranış ortaya koymalarına yol açan uyarımın oluşmasını sağlayan mimari, tasarım aşamasında bu etkileşimin varlığını dikkate almak durumundadır. Mekan fiziksel olarak duragan bir yapıya sahiptir, yapı ve ona ait mekanlar hareket etmezler. Mekan içinde hareketi olan öznedir. Bu hareket ile öznenin mekanla olan konumsal ilişkisi ve bakış açisi sürekli değişmektedir ve bu değişim mekandaki farklı ayrıntıları bir araya getirmeyi, toplu bir mekan izlenimi edinmeyi sağlar.

Erkman, insanın çevrenin ilettiği mesajlar arasında seçim yapmasıyla ilgili olarak bunu ifade etmiştir: "*Algılamada, insan çevreden amaçlarına uygun enformasyonlar alır. Çevre her zaman algılayabileceğimizden daha fazla enformasyon yaymaktadır.*"

Insanın algı kapasitesi bu enformasyonların hepsini algılamaya yetmemektedir. Bunların seçimi ve algılanması gözlemcinin nitelik ve amaçlarıyla ilgilidir" (Erkman, 1977).

2.2.1 Mimari Bütünlük

Insan yapıyı bir bütün olarak algılar. Formlar, dokular, renkler, fonksiyon özellikleri, elemanlar, malzemeler, ışık gibi mimari öğeler ayrı ayrı değil herhangi bir esya veya insani bir eylem gibi bütünüyle var olur. Kuban' a göre; *"bu mimari bütünün insan algısını etkileyisi, mimari bütünün öğelerini içeren biçim aracılığıyla olur"* (Kuban, 1992). Biçim, insan ve mimari bütün arasında bir köprü, bir aracı görevi görmektedir. Bir bina mimari bir ürün için üç ana özellik kabul edilen işlev, teknik ve estetik değerlerin birleşmesiyle oluşmuştur ve bu değerlerin oluşumu biçimsel bir takım bağlar kurularak sağlanmaktadır. İzgi' ye göre;" *nesnelere ağırt edici özelliklerini veren maddi öğelerin kurgusu olarak tanımlanırsa, mimari bir yapının biçimi, onun ağırt edilme özelliğini oluşturan maddi öğelerin kurgusudur "* (İzgi, 1999).

2.2.1.1 Ana formlar

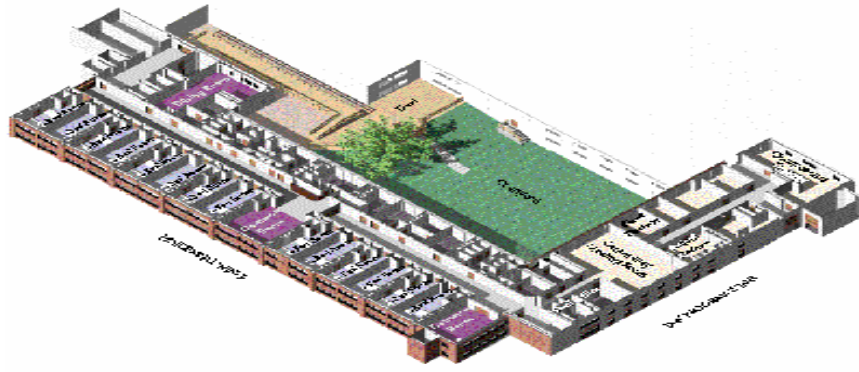
Ana formlar bir yapıyı oluşturan ana kütleler, ana biçimler şeklinde ifade edilebilmektedir. Her mekan kendini oluşturan daha küçük ölçekteki mekanların bir araya gelmelerinden oluşmaktadır. Fonksiyon ve estetik kaygılar ile oluşmuş olan yapı formları yine bu amaçları başın hale getirmek amacıyla ön plana çıkarılmış olabilir. Ana formların algılanması iç mekandan deneyim gerçekleştiğinde daha çok içinde varolan mekan organizasyonlarının anlaşılması ile mümkün olurken, dış mekandan deneyimde daha çok özelleştirilen ve ön plana çıkarılan formların algılanmaları olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.1.2 Çizgisel Organizasyonlar

Çizgisel organizasyonlar ya birbirleri ile doğrudan ilişkili olan mekanlardan ya da ayrı çizgisel bir mekan yoluyla aralarında bağlantının kurulduğu temel bir dizi mekandan oluşurlar. Ching' e göre çizgisel organizasyonlar (Ching, 2002):

- Boyut, biçim ve işlev bakımından birbirine benzer mekanların tekrarından oluşabilir veya
- Boyut, biçim ve işlev bakımından farklılaşan bir dizi mekani, kendi uzunluğu boyunca örgütleyen çizgisel bir mekan olabilirler.

Sekil 2.8' de bir yapıya ait çizgisel organizasyonlar örneklendirilmiştir.

Sekil 2.8 Mimari kurgu içerisinde çizgisel organizasyonlar.

2.2.2.3 Görsel Denge

Doga ürünü olan her nesne *denge* adi verilen düzeni tasimaktadır, öyle ki en kaotik sistemlerin bile kendi içlerinde barındırdıkları denge unsurundan bahsetmek mümkündür. Denge sadece somut kavramlardaki varlığıyla değil zihin ve duygu gibi soyut kavramlar için de var olan bir durumdur. Bu bağlamda insanlar için sadece fiziksel bir denge durumundan bahsetmemin yanında zihinsel ve duygusal denge durumlarından da bahsetmek mümkündür. Doğal çevrede ve kendi yapısında böyle bir duruma alışmış olan özne dış çevrede ve mimaride de denge durumunu görmek istemektedir. Gelen uyarılardaki çeşitliliği sahip olduğu denge durumuna göre, özne daha kolay yalınlastırabildiği için daha kolay algılayabilmektedir bu nedenle denge durumunu benzerlik, simetrik, asimetrik, düz, eğrisellik, süreklilik gibi kavramlarda arar. Bu kavramlardan kaynaklanan algılama farklılıklarına bazı örnekler vermek mümkündür:

- Nesnelerin form, boyut, doku, renk ve ölçek gibi özelliklerindeki benzerlikler nesnelerin gruplar halinde algılanma eğilimlerini artırmaktadır.
- Biçimlerin simetrik olmaları, algılanmalarını güçlendirmektedir. Ching' e göre iki çeşit simetri vardır (Ching, 2002):
 - Çift Yönlü Simetri, eşit elemanların ortak bir eksen etrafında dengeli bir şekilde düzenlenmesini anlatır.
 - İnsal Simetri, merkezi bir noktada kesilen iki ya da daha fazla eksen etrafında dengelenen eşit elemanlardan meydana gelir.

- Asimetri genellikle insanların algılamalarını zorlastırmaktadır. Ancak asimetrinin uygun kullanımı dikkat çekici olabilmekte ve algılamayı güçlendirebilmektedir.

2.2.2 Mekansal Uyarım Elemanları

Renk, doku ve formun biraraya getirilmelerinde konulmuş bir takım kesin kurallar yoktur ve nesnelerin bu özellikleri insanlara bir takım mesajlar vermek için kullanılmaktadır. Bu kavramlar bir mekanda çeşitliliği sağlayabileceği gibi istenilen vurgulamayı yapabilme şansını da tasarımcıya sunmaktadır. Verilen mesajın güçlü veya güçsüz olması kullanım şekillerindeki ve baskın karakterdeki farklılıktan kaynaklanmaktadır. Mekanin her ölçeğinde- malzemeden, elemana kadar kullanılabilen bu öğeler total kompozisyonun kurulma biçimine kadar etkili olmaktadır.

2.2.2.1 Renk

İnsanlarda renk duyusu oldukça gelişmiştir ve insan farklı renkleri kolaylıkla algılayabilmektedir. Renkler kırmızı-yeşil, sarı-mavi ve siyah-beyaz olmak üzere üç farklı boyutta toplanabilir çünkü diğer bütün renkler bu üç temel rengin karışımından elde edilmektedir. Renkler görsel algılama için önemli bir çeşitlilik sağlayıcı unsur olarak değerlendirilmektedir. Tasarımcı renkleri kullanarak mekan algısını güçlendirebilmekte veya istenilen bir noktaya kullanıcının dikkatini yönlendirebilmektedir. Ayrıca renklerin kullanımı ile tasarımın estetik zenginliğini de sağlamak mümkündür.

Temel renk kavramını kullanarak renkleri nasıl algıladığımızı açıklayan çeşitli renk algılama kuramları vardır. Bu kuramlara bu çalışmada kapsamlı olarak girilmeyecektir. Burada vurgulanmak istenen bu kuramlardan *karsit süreçler kuramı* (the opponent- process theory) 'dır. "1870 yılında ortaya atılan bu kurama göre renkleri algılama sürecinde birbirine zıt üç süreç vardır. Süreçlerden biri rengin siddetiyle (siyah- beyaz), diğeri kırmızı ve yeşil renklerle, bir diğeri de sarı ve mavi ile ilgilidir. Her süreç iki biçimde işler. Sürecin bir aşamasında bir renk diğer aşamasında başka bir renk algılanır. Tek sürece bağlı kırmızı- yeşil, veya sarı- mavi gibi renkler aynı anda algılanamaz. Fakat kırmızı- sarı, mavi- yeşil, mavi- kırmızı, sarı- yeşil duyuları algılanabilir " (Cüceloğlu, 2005).

Renk faktörü insanların mekandan duysal çıkarımlar yapmasını sağlayan bir takım psikolojik etkilere sahiptir. Her renk için özünde ortak bir takım etkiler görülmektedir. Kullanılan renge göre bir mekan büyük ya da küçük, yakın ya da uzak, soguk ya da

sıcak olabilir. Kırmızı ve kırmızıya yakın renkler genellikle insanlarda sıcak ve yakın bir his oluşturunken, mavi ve maviye yakın renkler soğuk ve uzaklık hissi uyandırır. Bu psikolojik etkiler yapılan testlerle ispat edilmişlerdir. Ayrıca birbirine kontrast oluşturan renklerin bir arada kullanımları bu renklerin siddetlerini artırmakta ve mekandaki etkiyi o yöne çekebilmektedir.

2.2.2.2 Doku

Doğada her şey dokusuyla var olmaktadır çünkü her statik cismin yapısı ve her dinamik cismin hareketi o cismin dokusunu oluşturmaktadır. Mimaride doku kavramı malzemenin niteliği ile ortaya çıkmaktadır, öyle ki doğada doku daima bir fonksiyonun ifadesi iken mimaride doku malzemenin yapısında var olan niteliğidir. Gürer' e göre: *"Malzeme mekana dokusu ile katılmaktadır. Mekanin sinirlanmasında, malzemenin fiziki özelliklerinin ve görsel değerlerinin kendi öznel ifadesini bulması, malzemenin dokusu sayesinde gerçekleşmektedir"* (Gürer, 1970).

Dokunun görme yoluyla zihinde oluşturduğu etki objelerin görsel dokusudur ve bu dokular motifler, renkler, çizgiyle ve tonlama ile oluşturulmuş elemanlardır. Doku özne için duyuşsal çıkarımlar yapmasını sağlayan bir kavramdır çünkü her dokunun sahip olduğu bir uyarım değeri yani dokunsal değeri bulunmaktadır. Dokunma duyusu ile algılanan bu tip dokulara gerçek dokular denilmektedir, öyle ki bunlar insan üzerinde yumusaklık, sertlik, soğukluk, sıcaklık gibi çeşitli duygular meydana getirmektedirler (Tüzçet, 1967).

Mimari mekan tasarımı uyarıcıyı güçlendirmek ve algılamayı kolaylaştırmak amacıyla türlü doku çeşitlemeleri yapmak mümkündür. Malzemenin dokusundaki farklılaşma ile mekanda ritimler meydana getirmek, süreklilik oluşturmak veya farklı baskın karakterleri ön plana çıkararak farklı algılamalara yol açmak mümkündür. Dokusu yoğun olan bir nesne daha yakın algılanırken, yoğunluğu az olan bir nesne daha uzakta algılanabilmektedir. İnsanların doğada sıkça rastladıkları dokular dışında farklı karakterde, alışık olunmadık dokusu olan bir malzemenin kullanımı ile ise kullanıcının dikkatini o yöne çekmek mümkündür (Tüzçet, 1967).

2.2.2.3 Form

Form tüm nesneler ve öznelere için ortak kavramlardan biridir çünkü bir gerekliliğin karşılığıdır ve var olma kavramı için form bir gerekliliktir. Öznelere ve nesneler tanımlanabilir bir ihtiyacı ya da fonksiyonu karşılamak üzere biçimlenirler (Gürer, 1970). Erkman' a göre: *"uyarıcı çeşitli formlara girer, çünkü, ancak, çeşitli formlarda mevcut olan enerji, duyuş organlarımız yoluyla duyuşlarımızı etkileyebilir"* (Erkman,

1973). Mimari için form temel tasarım parametrelerinden biridir çünkü mimari belli bir kapsamı belli bir forma uyumlu duruma getirme isidir. Mimari bir kurguda form her ölçekte kendini göstermektedir, öyle ki bir yapı elemanının , bir malzemenin, mekanların tek tek ve bir araya gelmeleri ile oluşan mimari bütünün bir formu bulunmaktadır ve form insanın hareketini sınırlayıcı ve yönlendirici bir unsurdur.

Mimaride form kavramının önemi ise fonksiyonun mekanın formu ile uyumlu hale getirilmesindedir. Kullanılan malzemelerin, yapı elemanlarının formları ile mekansal bütünün formu yapı içinde hareket eden öznenin ihtiyaçlarıyla tam bir uygunluk içinde olmalıdır. Bu nedenle mimari kurgu fonksiyona bağlı olarak şekillenecek formu ve estetik algılamasının birlikte sağlanması ile değerlendirilmelidir.

2.3 ALGILAMA SÜRECİ

Algılama sürecinin ilk aşaması olan duyum, hücrelerin dış çevredeki fiziksel verileri sinirsel enerjiye çevirmesi ve işlenmek üzere beyne iletilmesidir. Bu sinirsel enerji beyinde işlenir ve bilgi olarak depolanır. Bu işleme algılama (perceiving) ve ortaya çıkan ürüne de algı (perception) adı verilir. Algılama anında beyin diğer duyu organlarından gelen başka duylarla birlikte, öznenin geçmiş yaşantılarından edindiği bilgileri, beklentilerini, toplumsal ve kültürel değerlerini de hesaba katar. Gelen duyları öncelikle seçer, bazılarını ihmal eder bazılarını kuvvetlendirir ve elde ettiği yeni bilgiyi kategorize ederek mevcut eski bilgileri ile değerlendirmeye tabi tutar. Duyumsama ise çevresel uyarıdaki çeşitlilik nedeniyle karmaşık bir olgu iken sadeleştirilerek beyne iletildiği için basittir. Algılama ise geçmiş öğrenmeleri, deneyimleri, kişisel ve toplumsal değerleri içerdigi içinse son derece karmaşık bir süreçtir (Cüceloğlu, 2005).

İnsan- çevre yani özne- nesne etkileşimi ile ilgili her kavram algılama, bilme ve düşünmeyi içermektedir. Ünlü' ye göre bu üç kavram şu şekilde ifade edilmektedir: *“duyusal süreçler, çevre ile ilgili duyumsamalar ve heyecanlardan oluşan imgelerle bütünleşik motivasyonlar, arzular ve değerleri kapsamaktadır. Bu bağlamda bellekle ilgili süreçler, hareket etme, yapma, ugras verme ve yönelmeyi de kapsayarak bilissel ve duyusal süreçlere etki ederler”* (Ünlü, 1998).

İnsan çevresindekileri gözlemlerken; hakkında bilgi sahibi olduklarını algılaması daha kolay olmakta; yeni yaratımlarda kendine yakın gelen öğelere yönelmektedir. Zihninde var olan eski bilgiler sayesinde insan her tecrübeye yeniden öğrenmek durumunda kalmamaktadır. Edindiği bilgiyi değerlendirirken nesnenin yerine kendisini koyup, özdeşleştirmeye yönelerek değerlendirmede bulunması algılama

sürecinde öznelliğin önemini göstermektedir. İnsanın kendi çapında tamamen ayrı bir bilgi dünyasına sahip olması sonucunda, kendini ifade etmesi ve bu ifadeyi dışa yansıtmasında farklı olacaktır. Çevreden uyarımlar alan insan bu nedenle çevreye farklı bilgiler yükleyerek bu özne- nesne etkileşiminin devamlılığını sağlayacaktır. Bu nedenle yasanti aslında algı ve kavrayıştan ayrılmaz bir kavramdır. Lang bu konuda ki düşüncelerini şöyle ifade etmektedir: "*Algı, çevreden, çevre ile ilgili bilgi edinme sürecidir. Aktif ve amaçlıdır. Aklın ve gerçeğin bulunduğu noktada bulunur*" (Lang, 1987).

2.3.1 Algılama Faktörleri

Algılama özne ve nesnenin etkileşimlerinin temelini oluşturur, öyle ki dışardan- nesneden- gelen uyarımları alan özne bu bilgileri kendinde değerlendirir. Alginin ilk önemli etkeni; temelde öznel tarafa doğru yönelmiş alginin niteliklerini ele alan *kisimerkezci* (autocentric) yani, diğeri ise alginin nesnel niteliklerini kapsayan *dimerkezci* (allocentric) yanidir (Ünlü, 1998). Silah' a göre bir nesnenin, olay ya da durumun uyarımının algılanması iki faktöre bağlanmaktadır .Bunlar uyarım faktörleri ve kişisel faktörlerdir (Silah, 2005).

- Uyarım Faktörleri (Dis Faktörler)

Çevre- insan etkileşiminin nesnelleştirdiği boyut alginin *dimerkezci* niteliğidir. Uyarıcı nesnenin nitelikleri, onun kalitesini de tanımlamaktadır. Dis faktörler; uyarıcının büyüklüğü, konumu, formu, rengi, dokusu, yakınlık, benzerlik dereceleri, devamlılık ve oransal değişkenlikleri gibi özellikleridir.

- Kişisel Faktörler

Alginin *kisimerkezci* nitelikleri duyuşsal ve duygusal nitelikleri, çevreyi nasıl hissettikleri ve çevresel değerlendirmeleri nasıl yaptıkları gibi etkenlerdir. Bireyin duyguları, beklentileri, tutumları, geçmiş deneyimleri, anlık hissi durumları, toplumsal, kültürel değerleri ve sosyal çevresi gibi bilişsel yönelimleri onun algılamasını etkilemektedir.

2.3.2 Mekansal Uyarımı Etkileyen Algı Türleri

Çevre bileşenlerinin toplam etkisinin saptanması ile mekanın fiziksel değişkenleri ve psikolojik faktörler arasındaki ilişkiler açıklık kazanmaktadır. Renk, form, doku gibi elemanların fiziksel çevre değişkenlerine bağlı olarak farklı algı türleri üzerinde etkileri söz konusudur.

2.3.2.1 Boyutsal Algi Etkinligi

Bir mekanin gerçek boyutlari sabit tutulduğu halde, farkli renk, doku ve form özellikleri kullanarak farkli boyutsal etkilerin ortaya çıktığı bir çok deneysel alısmada saptanmistir. Mekanin boyutsal doğrultularinin farkli olarak algılanmasını etkileyen faktörler su sekilde özetlenebilir (Aydinli, 1986):

- Sari ve kirmizi gibi sicak renkler yakinlastirirken; mavi ve yesil gibi soguk renkler uzaklastirmaktadır.
- Kuvvetli ve güçlü renk tonlari yakinlastirici; solgun, mat ve donuk tondaki renkler ise uzaklastiricidir.
- Sert dokulu yüzeyler daha yakinda algılanırken, yumusak dokulu yüzeyler daha uzakta algılanmaktadır.

2.3.2.2 Görsel Algi Etkinligi

Açık renklerin, kullanildıkları mekani aydınlattığı; koyu renklerin ise kararttığı-g anlasilir hale getirdiğı yapılan deneysel alısmalarla saptanmaktadır. Dokusuz bir obje *soyut* olarak görünür; belirli bir dokusu olan bir obje daha somut bir ifade olusturarak diğer objeler arasından kolaylıkla fark edilerek ayrilabilir ve algılanabilir. Dokunun görsel algisini etkileyen diğer bir faktör uzaklıktır. Uzaklık yüzeyin görünen dokusunu azaltarak, sert görünen bir dokuya yumusak bir etki kazandırmaktadır. Mekani olusturan formun geometrik veya serbest form olması, görsel algilamada önemli rol oynamaktadır. Örneğin ayni aydınlık seviyesi ile ayni doğrultudan aydınlatılan iki ayrı forma sahip mekanlarda, farkli aydınlık ve mekansal ifadelerin ortaya çıktığı saptanmistir (Aydinli, 1986).

2.3.2.3 Isitsel Algi Etkinligi

Mekanin isitsel algilaması, yanki ve reverberasyon süresine göre farkli etkiler ortaya çıkarmaktadır. Değisik form özelliklerine bağlı olarak uzun reverberasyon süresi ve yankinin olması, insana oldugundan genis bir mekanda bulunma hissi vermekte, buna karsin kısa reverberasyon süresi ise küçük bir mekanda bulunma hissi uyandırmaktadır. Mekanin olusumunda kullanılan malzemelerin, dokusal karakterlerinden kaynaklanan, farkli yutma niteligine sahip olmaları, isitsel algilamayı etkileyen bir faktör olarak kullanılmalarına olanak vermektedir.

2.3.3 Derinlik Algisi

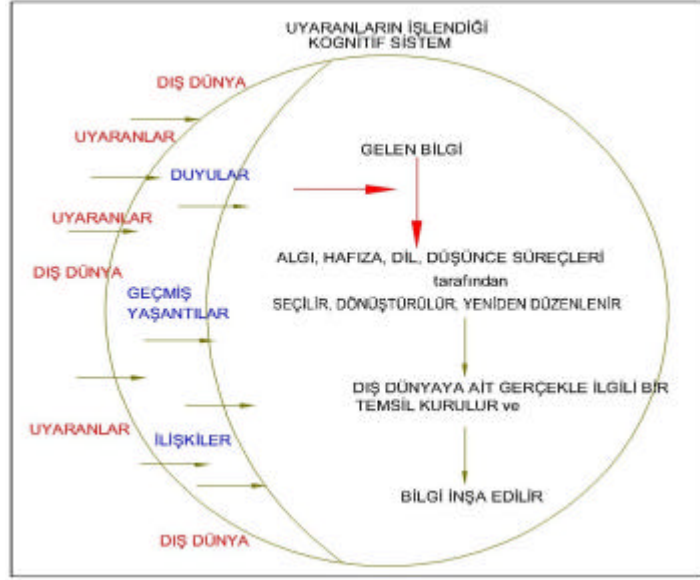
Mekanların boyutsal, görsel ve isitsel algılanmaları haricinde özneye üçüncü boyutu algılamayı mümkün kılan derinlik algısından bahsetmek mümkündür. Özne bir nesnenin ne olduğunu duyular aracılığıyla edindiğinde nesneyle ilgili diğer önemli bir kavramı, konumunu veya bir mekanı oluşturan üç boyutu derinlik algisi ile öğrenmektedir. Temelde görme duyusu ile ilgili olan derinlik algılaması mimari bütünün ve mekanın algılanmasında önemli görüldüğü için bu çalışma kapsamında ele alınmaktadır.

Retinamızın iki boyutlu olduğu halde algılamamızın üç boyutlu olmasının sebebi tek ve çift gözle görüşle ilgili ipuçlarından kaynaklanmaktadır (Cüceloğlu, 2005). *“Tek gözünü kullanan kişiler, tek görüşlü derinlik ipuçlarını seçerek derinliği oldukça iyi algılayabilmektedirler. Tek göz görüşündeki derinlik ipuçlarından biri göreceli büyüklüktür (relative size). İnsanlar bir dizi nesne arasında, göreceli olarak büyük olanları kendilerine daha yakın, küçük olanları da daha uzak olarak algılarlar. İkinci bir ipucu ise üst üste gelmedir (super position). Bir nesnenin görüntüsünü engelleyecek tarzda yerleştirilmiş olan bir diğer nesne; görüntüsü engellenen nesneye oranla daha yakın algılanır. Benzer nesneler arasında yüksek olanları, diğerlerinden daha uzakta algılanır (göreceli yükseklik – relative height). Çift gözle görmede gözlerin her bir nesneyi, çok az bir farklılıktaki açıdan üç boyutlu algılanır. Çünkü, bu iki göz, baş üzerinde birbirinden ayrı durmaktadır. Sonuçta, her göz nesneyi diğerinden çok az da olsa, farklı görür. Bu iki farklı görüntünün beyin tarafından birleştirilmesi derinlik izlenimini ortaya çıkarmaktadır”* (Arkonaç, 2005).

2.4 BİLİSSEL SÜREÇ

İnsanın zihin dünyasına bilgi dış dünyadan olduğu gibi gelmez, duyular aracılığıyla alınan bilgi sadeleştirilerek zihne iletilir ve özne gelen bu bilgiyi eskiden edinilmiş olanla birlikte işler ve yeniden inşa eder. Dolayısıyla sürekli bir bilgi bombardımanı altında olan insan zihni devamlı olarak bir inşa halindedir. Bu inşaatın mimari ise kişinin kendisidir çünkü malzemeyi kullanmak üzere kendince tasarlayan ve ortaya koyan öznedir. Algılama sürecinde öznenin önemini Berkeley şu şekilde ifade etmektedir: *“Duyularımızla algıladığımız şeylerin tümü gerçektir; ama ben diyorum ki, kendi düşüncelerimizin gerçekliğinden başka bir şey görmüyorum”* (Sena, 1974). Bu bağlamda özne duyumsadığı ve edindiği bilgileri kendi gerçekleri doğrultusunda işler ve değiştirir.

Özne sürekli olarak bir bilgi bombardımanı altındadır. Algılar, duygular, eskiden öğrenilenler, hatıralar her biri zihne sürekli bilgi akitir. Bütün bu bilginin işlendiği faaliyet takimina *bilisim* adı verilir. Disarıdan gelen bu bilgi çeşitli basamaklarda işlenir ve bu aşamalar boyunca algı, hafıza, düşünce ve dil gibi süreçler aktif durumdadır. Bütün bu işlemler birbirine çok sıkı örülü ve birbirine gömülü vaziyettedir. Şekil 2.9' da görüldüğü gibi bu işlemler birbirleriyle etkileşim halindedir, biri diğerini takip eder ve diğeri birini önceler (Arkonaç, 2001).

Şekil 2.9 Bilisim sisteminin sematik işleyişi (Arkonaç, 2001).

Arkonaç' a göre: *"birincil ve en geniş anlamıyla nesne, organizmanın dışında olandır ve karmasıklığı ne olursa olsun duyuları etkileyendir. Nesneler birbirinden ne kadar farklı, ne kadar ayrı şeyler olursa olsun hepsinde temel bilisim kuralları aynen işler"* (Arkonaç, 2001).

Berkeley' e göre çevrenin bilgisinin edinilmesi için algısal süreç aktif durumdadır. Ona göre derinlik algısı retinanın iki boyutlu görüşüne karşın, bizim deneyimlerimizin ve algıladığımız nesneye yaklaşıp uzaklaşmamızın sonucu olarak doğar. Berkeley bu konudaki düşüncelerini insan bilgisinin temel ilkerinde: *" bazı gerçeklikler zihne o denli yakın ve açıktırlar ki onları görmek için bakmak yeterlidir. Bütün bu gökyüzü korosunun, bütün bu yeryüzü varlıklarının, kısacası dünyanın devasa çatısını oluşturan bütün cisimlerin bir zihin olmaksızın kalıcı olmadıkları, bunların varlıklarının algılanmak ya da bilinmek olduğu ve ben onları algılamadığımda, zihnimde ya da herhangi başka bir yaratılmış tinin zihninde varolmadıklarında hiç varolamayacakları ya da ancak sonsuz bir tinin zihninde kalıcı olabilecekleri bana göre iste böyle yakın ve açık bir gerçek"* şeklinde ifade etmiştir (Berkeley, 1996).

Çevrenin bilgisinin edinilmesi, bildik mesajlar ve yeni bilgilendirici mesajların kombinasyonundan oluşmaktadır. Bildik mesajlar hatırlatmaları sağlarken, yeni bilgiler yeni anlamlar, imajlar ve semboller oluşturmaktadır. Bu yeni bilgiler mevcut bilgileri ise sürekli bir yenilenmeye, gelişmeye veya değişmeye tabi tutacaktır. Algılanan ürün neticesinde bilisinin var olması, bilisinin çok fazla algısal zenginliğe sahip olduğunun bir kanıtıdır. Algi yüz yüze insan etkileşimlerini içeren dolaysız insan algılamasını içerirken, bilisim dolaylı insan algılamalarını da içermektedir. Bunun en güzel örneği ise insanların yeryüzünü bilissel olarak küresel bilmelerine karşın, algısal düzeyde onu düz görmeleridir (Ünlü, 1998).

2.4.1 “Çevresel Verileri Birbirinden Ayırabilme” Bilissel Süreci

Nesneleri öğrenme kabiliyeti temelde sınıflamalara ve genellemelere iliskindir. Sınıflamalar gelen fazla sayıdaki bilginin varlığından dolayı, insan varlığının doğal bir yanıtıdır. Bu süreçler geçmiş deneyimlerden kaynaklanmaktadır (Ünlü, 1998).

2.4.1.1 Kategorizasyon

Sürekli olarak bilgi bombardımanı altında olan algi dünyamız, gelen bilgilerin hepsini kaydedebilecek kapasitede olmadığı için bilginin sadeleştirilmesine yönelik bir takım işlemleri gerçekleştirmektedir çünkü insan zihninin kapasitesinin artırılabilmesi mümkün değildir. Bu taktikler öncelikle bazı bilgilerin alınmasını geri kalanların ise algılanmadan kaybedilmelerini içermektedir. Bu taktikler gelen bilginin ayıklanması, katılaştırılması, basitleştirilmesi gibi süreçlere dayanır. İşte bu nedenle zihin dünyasına gelen olduğu gibi gelmemektedir, çarpıtılıp, basitleştirilip, dönüştürülerek zihnin kendi insasına uygun hale getirilmektedir.

Bütün organizmalar için dünyadaki nesneleri tanımlayabilmek hayati bir önem taşımaktadır çünkü öznenin her karşılaştığı bilgiyi yeniden öğrenmesi mümkün değildir. Var olan eski öğrenilen bilgiler sayesinde özne hizini kesmeden yeni işlemlere geçebilmektedir. Her yeni bilgi eski öğrenmelerle kıyaslanarak tanımlanmaya çalışılır. Bu yeni olanla eski olan arasındaki basitleştirme amaçlı gerçekleşen eyleme *kategorizasyon* süreci denilmektedir. Arkonaç' a göre: “en basit anlamda bir kategori (veya bir kavram) iki veya daha fazla nesnenin ortak özellikler taşımasından dolayı bir araya getirilip diğerlerinden ayırd edilebilmesidir. Bu ortak özelliklerin sorgulanan nesnelerin asıl niteliği olma şartı veya nesnel olma gereklilikleri yoktur”(Arkonaç, 2001). Nesnelerin bir araya getirilerek gruplanmalarında her türlü sebep bulunabilir. Bir nesneyi en iyi tarif ve temsil ettiği düşünülen nesneye o *kategorinin örnek tipi (prototype)* adı verilir. Bir nesnenin belli

bir kategorinin örneği olarak düşünülme genişliğine *örneklik derecesi (degree of typicality)* adi verilir ve o nesnenin esas örneğine ne kadar yakın düştüğüne bağlıdır (Arkonaç, 2001).

Insanların kişisel yaşantılarına dayalı bir takım değerler zihinsel kategorilerinin oluşmasında etkili olmaktadır. Bu değerler bu kategoriler üzerinden davranış kalıpları olarak ortaya çıkarlar.

2.4.1.2 Semalar

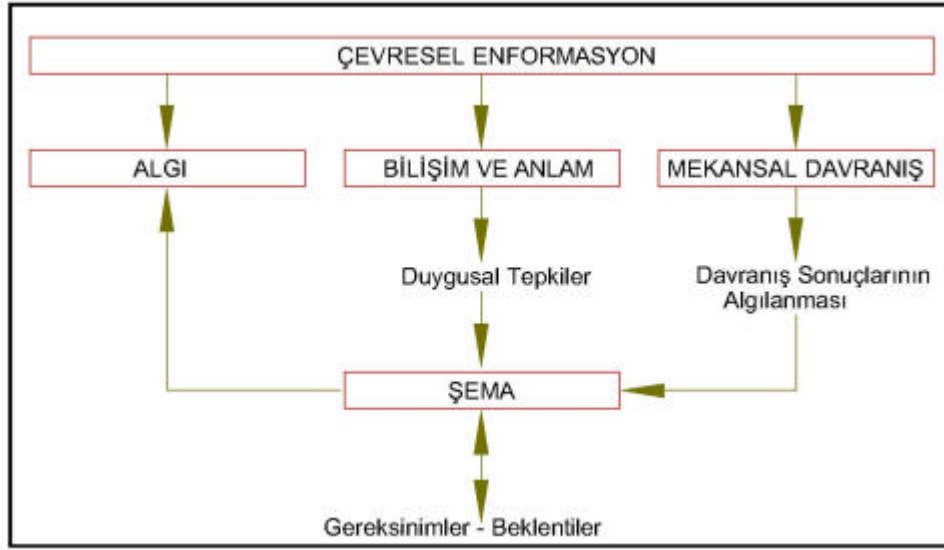
İnsan belli bir nesneyi kapsayan geçmişteki kişisel ve sosyal yaşantılarından etkilenecek nesnenin özelliklerini zamanda ve mekanda genelleme eğilimindedir. Genelleme, bu nesne ile ilgili birbirini sırasıyla takip eden bilgiyi diğerlerinden süzme, geçmiştekilerle bütünleştirme ve düzenleme süreçlerini etkiler. Bu genelleme ve onun sonuçlarına sema adı verilir. Sematizasyon olayı, özellikle mimaride, insan ve mimari ilişkilerde önemli rol oynar. Algılama sürecinde mimari biçimler bakımından belli semalara sahip olunur ve bu semalar insanların çevrelerini ve mimariyi algılamalarında önemli rol oynar. Bu sema ile *gerçekte var olan* arasındaki uyumsuzluğun, insanın çevresine uyamamasına sebep olduğu söylenebilir (Erkman, 1973).

Herhangi bir nesne karşısında o nesneyi, zihnimizdeki modeli ile karşılaştırarak biliriz. Zihnimizdeki o model o nesnenin sematizasyonu ile oluşmuştur ve bu sema süreç içinde kesin ve bitmiş değildir, zihnimizdeki sema ile o nesne arasındaki benzerlik büyüdükçe öğrenme ve bilme olayı kolaylaşır. Benzerlik yoksa veya az ise, algılama zorlaşır ve “ne biçim?” ve “nasıl?” gibi sorular belirir.

Arkonaç’ a göre:” *bilissel semalar çevremizin belli bir cephesine yönelik yaptığımız temsilleri düzenlerler. Bu düzenleme son derece hiyerarşiktir: alt basamak, temel basamak ve üst basamak. Bu hiyerarşik üç basamağın en kullanışlı olanı temel basamaktır çünkü bu basamaktan çıkarımlarda bulunabilir ve dolayısıyla da ne olduğunu tahmin edebiliriz. Göreceli olarak somuttur ve çağrışımlar açısından zengindir. İnsanlar gündelik hayatlarında edindikleri bilgiyi yeniden inşa eder veya çıkarım yaparak elde ederler, bu nedenle sema çıkarım süreçlerinden soyutlanamaz*”(Arkonaç, 2001).

Çevre hakkında bilgi, semalarla yönlendirilen algısal süreç boyunca kazanılır. Bu semaların bir kısmı doğuştan varken bir kısmı sonradan öğrenilir. Semalar, algı ve bilimsel arasında bağlantıyı sağlarken, diğer yandan algısal sürecin yani sıra duygusal tepkileri ve mekansal davranışı da yönlendirir (Lang, 1987). Bu ilişkilerin

görüldüğü Lang'ın Algi- Bilisim- Anlam sürekliliği seması Sekil 2.10' da görülmektedir.

Sekil 2.10 Algi- Bilisim- Anlam sürekliliğinde semaların yeri (Lang, 1987).

İnsan ve çevre bir özne ve nesne ikilemi ile sürekli diyalektik bir etkileşim içindedir. Özne bilissel sistemde algılayan, uyarıcıları işleyen, anlamlandıran etken(aktif) bir sistemdir, öyle ki insani diğer canlılardan ayıran en temel özelliği de budur. Bilissel süreçler algılama. Yorumlama, bellekte biriktirme, kategorize etme ve semalar halinde depolama işlemleri sonucunda özne yargılarını oluşturmakta ve davranış ortaya koymaktadır. Fiziksel çevre salt nesnel bir uyarıcı olmayıp, insanın toplumu ve kendini algılama şekli, tutumları, inançları ile belirlenen ve insanın kendi algıları ile şekillenen daha kompleks bir yapıya sahiptir. Bu nedenle insan her mekanda mekandan aldığı uyarılar sonucunda kendi değerlendirmeleri ile bir davranış ortaya koymakta ve mekansal davranış kavramının ortaya çıkmasına dolaylı olarak yol açmaktadır.

Neisser' e göre semalar insana anlama, öğrenme ve davranış süreci içinde algoritmalar sağlar, insan konuma ve zamana göre değişen beklentileri doğrultusunda çevreyi araştırır, bu araştırma esnasında gerekli olan algısal nesneleri seçer ve edinilen enformasyonlar semayı değiştirir. Dönüşümlü olarak devam eden bu süreç bir kısirdöngü gibi görünüyorsa da çevreden gelen uyarılar değiştikçe zihinsel kurgu gelişecek ve bu değişime daha ileri düzeyde daha kapsamlı değerlendirme ölçütlerini beraberinde getirecektir (Lang, 1987).

Passini' ye göre, bilissel haritalar bireyin çevresel davranışını belirlemenin ötesindedir ve bu savi, *"hareket, bilissel değerlendirme strüktürünün tümüne*

baglidir” anlatimiyla açıklar (Sanoff, 1991). Rapoport’ a göre bilissel haritalar, imajlar ve sema arasındaki yakın benzerlik birinin bir diğerrinin özel bir durumu olduğu varsayimini güçlendirir. Zihinsel haritalar temel olarak mekansal olmalarına rağmen, bilinçli, bilinçsiz ya da bilinçaltında, gerçeğe yakın ya da değil, duygusal- anlamsal, toplumsal ya da bireysel ölçekte, kişiye özgü imajlar, değerler içerir (Rapoport, 1977).

2.5 SONUÇ

Yasamin ve sistemlerin sorgulanmasında her ölçek için geçerli olan temel kavram nesne ve özne arasındaki ilişkiler ve bu ilişkilerdeki sürekliliktir. Organizmaların kendi yapılarındaki ve çevreleriyle olan ilişkilerindeki bu süreklilik sayesinde ortaya çıkan enerji ile yaşam döngüsü devam etmektedir. Temel etki–tepki prensibi bu bağlamda da ortaya çıkmakta ve yaşadığı çevreden uyarımlar alan özne ile çevresi arasındaki ilişkinin sürekliliğini sağlamaktadır. Özne duyu organları aracılığıyla çevreden kendisi için gerekli olan bilgileri almakta diğerlerini ise duyumsamadan kaybetmektedir. Aldığı duyuları beyne ileten özne bu bilgileri önceden edindiği deneyimler sonucu oluşturmış olduğu eski bilgilerle beraber tekrar işler ve zihninde depo eder. Ancak gelen bilgilerdeki çeşitliliği ve fazlalığı mevcut kapasitesiyle algılayamadığı için belli yalınlaştırma tatbiklerini gerçekleştirmektedir. Özne edindiği yeni bilgileri var olan eski bilgileri ile beraber kıyaslama yaparak kategorilere ayırır ve ortak olan noktalarda kendi kişisel deneyimlerini, tercihlerini, önceliklerini dikkate alarak sahip olduğu kültürel, toplumsal ve sosyal değerleri ile birlikte zihninde semalar haline dönüştürür. Bilginin basitleştirilerek bu şekilde depolanması, yeni öğrenmelerle karşı karşıya kaldığı durumlarda hızını kesmeden, bilgilerini hatırlamasıyla beraber karara bağlamasını ve hareketini gerçekleştirmesine neden olacaktır.

3. HASTANELERDE YÖN BULMA DAVRANISI

Yön bulma kavrami insanin nerede oldugunu bilmesini ve nereye gidecegine dair ön fikir sahibi olmasını saglarken en uygun yönün seçilmesine yardımcı olur. Çevre ve davranis çalışmalarının iç içe geçtiği yön bulma, canlıların bir başlangıç noktasından bir hedefe ulaşmaları eylemidir. Yön bulma (Bechtel, Churchman, 2002):

- Bir davranis biçimidir.
- Başarılı yön bulma; nerede olduğunu ve en iyi rotayı bilmeyi, takip edebilmeyi, hedefe varışı tanımayı ve geri dönüş yöntemini bulmayı içerir.

Fiziksel çevre ve insan davranışı ilişkileri incelendiğinde insan ihtiyaçlarına tam uygunluk söz konusu olan mekanlarda- kullanıcılar yönlerini kolaylıkla bulduklarında- yön bulma kavramının önemi üzerinde düşünülmezken kullanıcıların yönlerini sasmaları söz konusu olduğunda ortaya çıkan negatif sonuçlarla yön bulma kavramının önemi ortaya çıkmaktadır. Yönünü bulamama durumunun ortaya çıkardığı negatif unsurları şu şekilde özetlemek mümkündür:

1. Nerede olduğunu bilememe veya nereye gidilmesi gerektiğini bulamama stresinin ve geriliminin insanlar üzerindeki negatif fiziksel ve psikolojik etkisi açıktır. İnsanların yönlerini sasdıklarında yaşadıkları gerilim ve panik, kan basınçlarının artmasına ve uzun yol kat etmelerine neden olur.
2. İnsanlar yollarını bulmak konusunda, kendilerini düşünmekten daha çok yolu düşünmek zorunda kalmamalıdır yani zaman kaybına uğramamalıdır. Bu nedenle mekanlarda yön bulmayı kolaylaştırıcı mantıklı mimari çözümler ve işaretlemeler bulunmalıdır.
3. Mekanlarda yön bulamama nedeniyle bazı zararlı sonuçlar da görülebilir; bazı önemli etkinliklere geç kalınması, fırsat ve para kaybı gibi.

Mimar için tasarladığı her yapı, düzenlediği her mekan önemlidir ve duyarlılık gerektirir. Ancak insan yaşamı ile doğrudan ilgili olan mekanlar söz konusu olduğunda daha duyarlı, bilgili ve dikkatli olmak gerektiği yadsınamaz. Hastane

tasariminda basarili yapi elde edilebilmesi, mekanlarin birlikteliklerinin yönlendirici ve baglayici nitelikte olmasina baglidir. Mimar yapiyi ve sistemi bilen teknik personel yaninda çok özel bir kullanıcı grubuna *hasta'* ya da yapiyi tasarlar. Hasta kullanıcının, içinde bulunmak zorunda olduğu mekani seçmek, degistirmek ve iyilestirmek gibi bir sansi yoktur. Hastanelerin ihtiyaç programlarının genis olması hem hastane yapılarının büyük olmalarına neden olmakta hem de farklı ihtiyaçları gidermek durumunda olan çok sayıda farklı mekani barındırmaktadır. Alan olarak büyük, çok sayıda farklı mekani bünyesinde barındıran ve teknik gereklilikler nedeniyle insanların gündelik kullandıkları dilden çok farklı isimlendirmelerin ve sınıflandırmaların kullanıldığı hastane yapılarında, kullanıcılar hem mekani algılamakta zorlanmakta hem de var olan eski bilgilerini kullanamamaları sonucu sürekli olarak bir yönelme problemi yaşamaktadırlar.

3.2 Yön Bulma Sistemi

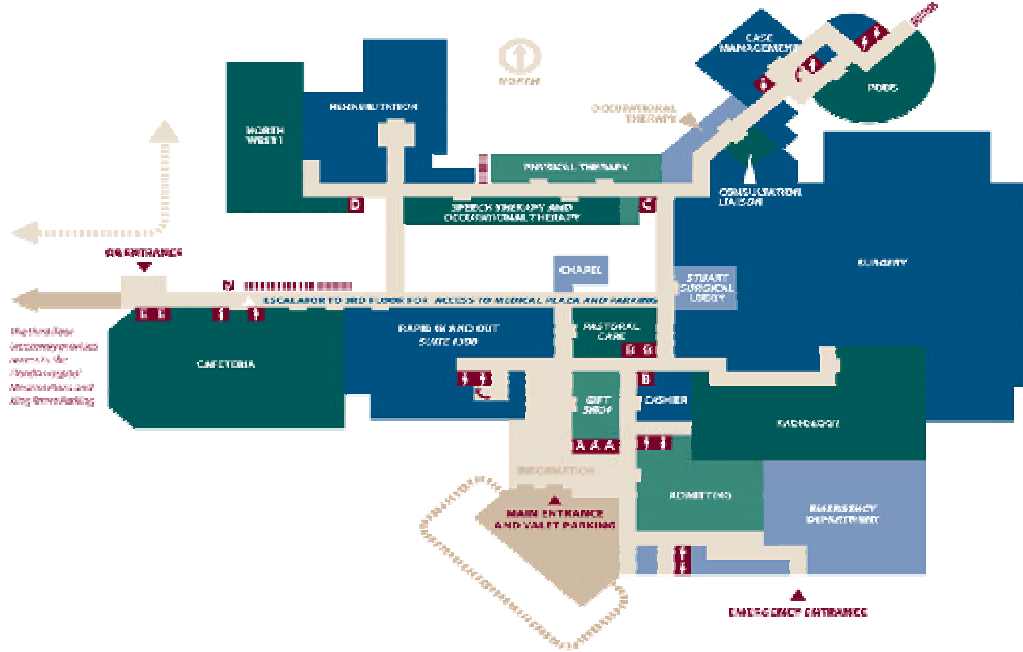
İnsanın çevresel yönelimini görsel algıları ya da çevresel verileri birbirinden ayırabilme yeteneği etkiler. Yön bulma; beklentiler ve geçmiş deneyimlerden etkilenir. Beklentiler fiziksel yönelim sürecinde önemli rol oynarken, farklı çevrelere karşı duygusal tepkiler farklı şekillerde etkiler. Çevre oldukça kompleks bir yapıya sahiptir. İnsan yolunu bulabilmek için fiziksel oryantasyon için kullanılacak olan görsel enformasyonların anlamlı ve tanımlanabilir modellerinin depolandığı hafızasına güvenir.

Çevresel tasarım elemanlarının çeşitliliği yön bulma kolaylığı sağlayabileceği gibi, yönünü sasırma problemine de yol açabilir. Bu elemanlar bu nedenle dikkatle seçilmeli, okunaklı bir şekilde tasarlanmalı diğer elemanlarla uyum göstermeli ve kesin- tutarlı bilgiyi içermelidir (Bechtel, Churchman, 2002).

3.2.1 Görsel Algılama

Hastanelerde yön bulma davranışının incelenmesinde temel olan hastanenin mimari kurgusu ve mekansal uyarım elemanlarının kullanımıdır. Bir hastanede yön bulma kolaylığının sağlanabilmesi için öncelikle gerekli olan koşul, mimari kurgunun hastane tasarımı ve kullanımı açısından doğru şekilde oluşturulmuş olmasıdır, öyle ki mimar tasarım aşamasında insanların hafızalarında var olan bazı semaları ve kalıpları dikkate almak durumundadır. Hastanelerde işaretleme sistemleri daha çok hastanenin mimari kurgusuna ve uyarım elemanlarının algılamayı ve kullanımı kolaylaştırması sonrasında, hastanenin büyüklüğüne bağlı olarak önemli olmaktadır.

1. Planlarda kolaylik. Sekil 3.1' de örneklendigi gibi yön bulma kolayligini saglayacak olan bileşenlere ve aralarındaki iliskilere dikkat edilmelidir. Giriş holleri, park alanlari ve asansör- merdiven yerleri, ilgili mekanlar arasındaki iliskiler, görsel algilamayi etkileyici geniş, ferah, aydinlik birleşme noktalarının bulunması gibi.

Sekil 3.1 Yön bulma kolayligini saglayacak olan bileşenlerden plan örneği.

(<http://www.fhosp.org/locations/maps/map-fhfloorplan.htm>)

Temelde mekansal kurgudaki başarıya bağlı olan yön bulma kavramı açısından mimari planlardaki basitlik ve anlaşılabilirlik oldukça önemli kavramlardır. Özellikle hastaneler gibi büyük ölçekli ve çok farklı sayıda mekan içeren yapılarda, öncelikli olarak mekanın genel olarak algılandığı, mekanların ilişkilerinin anlaşılabilmesini mümkün kılan hatta bir takım bilgilendirici levhaların da yer alacağı ortak kullanıma açık; geniş, ferah, aydınlık seviyesinin yüksek olduğu mekanların bulunması gerekmektedir. Bu mekanlarda asansörler ve merdivenler gibi ortak kullanılan elemanların yerleşimleri de önemli olmaktadır. Bu gibi sirkülasyon elemanlarının kolay algılanabilir noktalarda ve birbirlerine yakın konumlandırılmaları ile kullanıcıların yön bulma problemleri önemli ölçüde azalacaktır. Mimari kurgunun oluşmasında yön bulma kolaylığının sağlanabilmesi için tasarım aşamasında dikkate alınması gereken diğer bir önemli konu ise mekansal dizilim özellikleridir. Birbirleri ile aynı veya yakın işlevde olan mekanların beraber konumlandırılmaları, kullanıcıların mekan içerisindeki hareketlerini kolaylaştıracaktır (Sekil 3.2).

Sekil 3.2 Yön bulma kolayligini saglayacak olan bilesenlerden otopark- bina girisleri örneği.

Tasarım aşamasında önemli olan diğer bir konu ise araç parkları ile bina girişleri arasındaki ilişkidir. Bina girişlerinin otoparktan kolayca görünebilmesi, kullanıcıların özellikle acil bir durum olduğunda bina girişlerini aramakla zaman kaybetmemeleri sağlanmalıdır (Sekil 3.3).

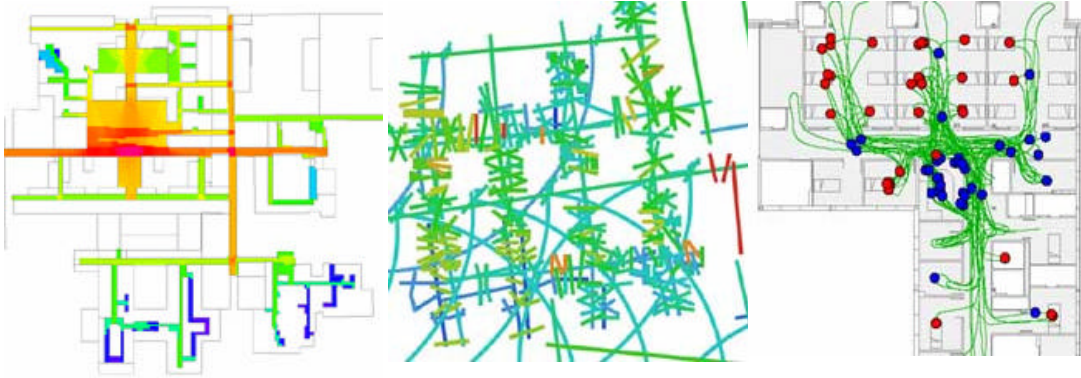
Sekil 3.3 Yön bulma kolayligini saglayacak olan bilesenlerden bina girişleri örnekleri.

<http://www.wilkersonarch.com>

Hastanelerde, bina girişlerinin kolaylıkla algılanmasını sağlamak amacıyla bir takım tasarım elemanları kullanmak mümkündür. Özellikle giriş saçaklarında farklı malzemeler kullanılarak veya farklı biçim özellikleri oluşturularak, baskın bir tasarım ögesi yaratmak ve görsel algılamayı güçlendirmek mümkündür.

Hastane tasarımı açısından oldukça önemli olan diğer bir konu ise sirkülasyon mekanlarının yani çizgisel organizasyonların çözümlemeleridir. Benzer işlevi içeren mekanları birbirlerine bağlayan veya kendi uzunluğu boyunca farklı işlevdeki mekanları birbirine bağlayan çizgisel organizasyonların bağlanma açıları ve oluşan düğüm noktalarının birbirleri ile olan yakınlık ilişkileri önemli kavramlardır. Bu mekanların kullanımı ihtiyaç programları oldukça geniş olan hastane yapıları için tasarım aşamasında özellikle dikkat edilmesi gereken noktalardan bir tanesidir,

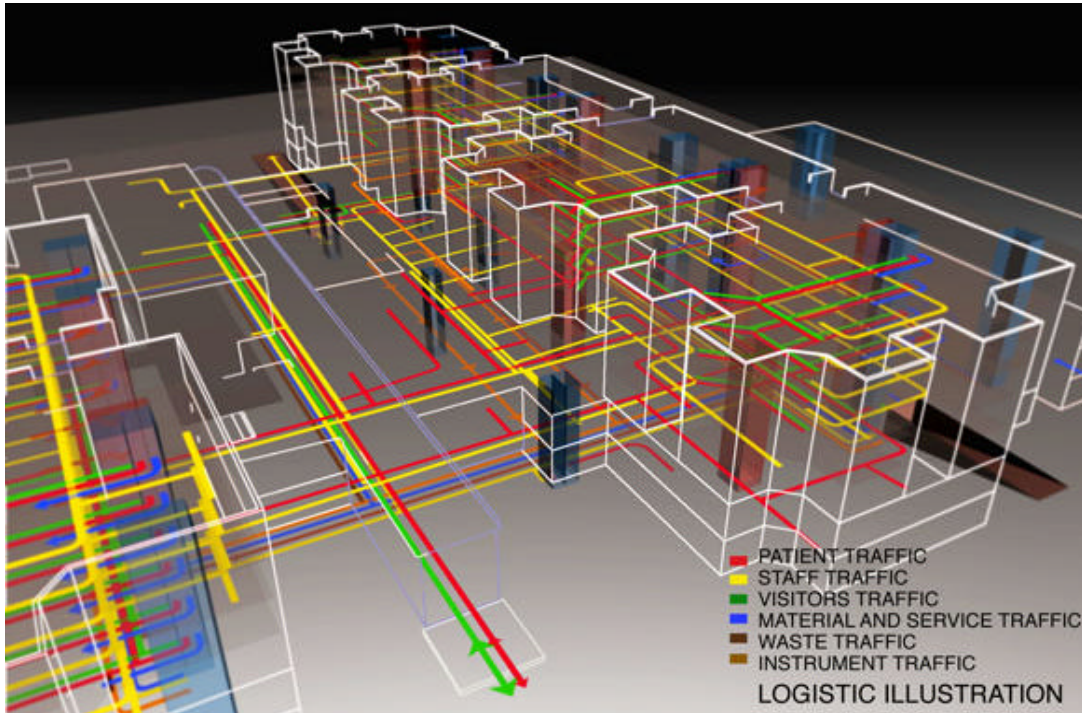
Çünkü hastanelerde fonksiyonel gereklilikler nedeni ile sürekli ve hızlı bir hareket mevcuttur. Bu hareketler sematize edildiğinde Sekil 3.4' deki gibi planda sirkülasyon rotaları görülebilmektedir.

Sekil 3.4 Hastanelerde izgisel organizasyon zmlmeleri ve hareket analizleri

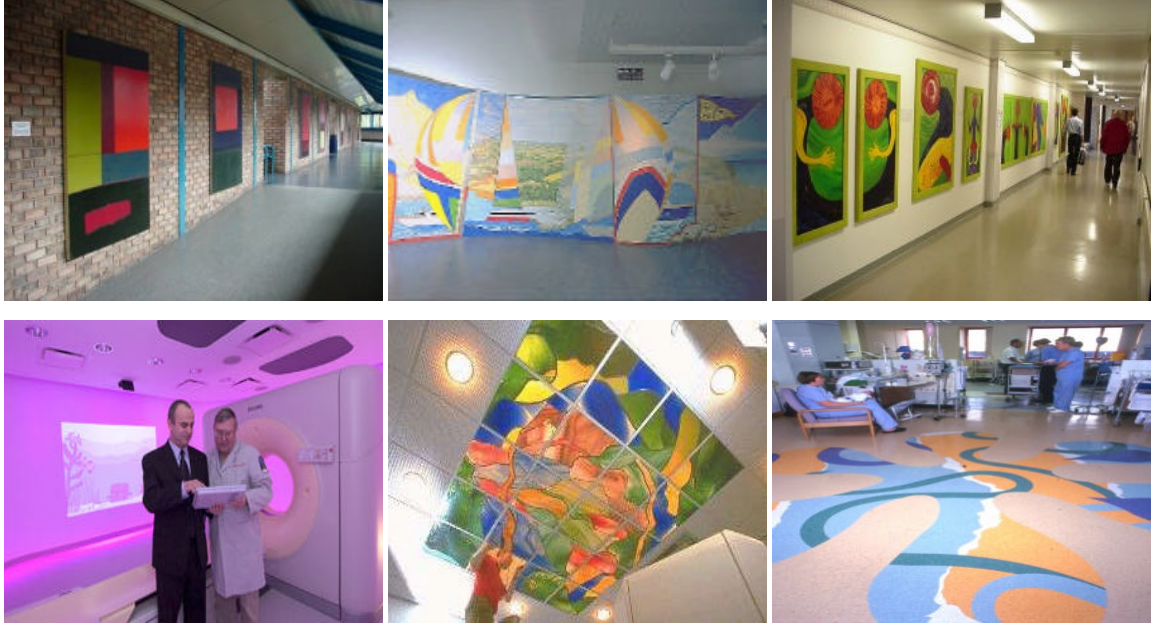
(<http://www.spacesyntax.com/projects/hospitals.html>).

Sekil 3.52' de örneklendiği gibi, kullanım asamasında birbirleri ile kesismeleri mümkün olan trafik aksları ile kesismelerinin kesinlikle olmaması gereken trafik aksları bulunmaktadır ve bütün bu kararlar tasarım asamasında alınmalıdır. Hasta, ziyaretçi veya personel trafik akslarının belli noktalarda kesismeleri kabul edilebilir iken, bu aksların atık veya p bosaltma trafik aksları ile kesinlikle kesismemeleri sağlanmalıdır.

Sekil 3.5 Hastanelerde ana trafik yolları.

2. Dis ve iç mekanlarda tasarım farklılaşması. Sekil 3.6' da örneklandığı gibi eğer mekanların birbirleri ile benzesmeleri söz konusu olmazsa insanların nerede olduklarını bilmeleri kolaylaşır. Renk, doku ve form gibi mekansal uyarım elemanlarının farklılaşması ile mekanlar arasındaki çeşitliliği yaratmak ve görsel algılamayı güçlendirmek mümkündür.

Sekil 3.6 İç mekanlarda tasarım farklılaşması

(<http://www.limeart.org/art%20and%20the%20environment.htm>).

3. Sinir işaretlerinin bulunması. Bazı sanat çalışmaları iç ve dış ayırımı için hizmet eden ve farklı iki amacı olan sinir işaretleridir; öyle ki, insanlara yön belirlemede yardımcı olabileceği gibi geri dönüşü de kolaylaştıracak bir imaj bırakıyor olabilir (Sekil 3.7).

Sekil 3.7 Sinir işaretleri (<http://www.brasherdesign.com/images/Parad/WTG.jpg>).

4. Isaretler, çevresel bilgi ile iletişim kurmamızı sağlar; bu isaretler izleyene neyin nerede olduğunu, ne zaman ve nasıl bir olay olacağını belirtirler. Passini isaretleri üç başlık altında toplar: yön belirleyici isaretler, belirleyici isaretler ve güven telkin eden isaretler. Yön belirleyici olanlar bir yeri, bir objeyi veya olayı, bir isim, bir sembol veya resim ve isaret (ok) yoluyla belirlerler. Belirleyici olan isaretler, yön belirlemekten çok, bir objeyi, bir yeri veya bir kişiyi tanımlarlar. Güven telkin eden isaretler ise çoğunlukla otoyolda nerede olduğunu bilmeyen bir izleyene nerede olduğunu bilgilendirmek için kullanılan gösterimlerdir diyebiliriz (Passini, 1984; Bechtel, Churchman, 2002).

Sekil 3.8 Isaretler çevresel bilgi ile iletişim kurulmasını sağlarlar

(<http://www.armedforces.co.uk/newimages/jbroche1.jpg>).

Sekil 3.8’ de örneklendiği gibi isaretler aracılığıyla verilen bilginin yoğunluğu, gerekli bilgiyi bulup çıkarma, teşhis etme ve akılda tutma da zorluklara neden olacaktır. Bu tür yoğunlukların olduğu çevreler algılayanın çok fazla konsantrasyonunu gerektirdiği için yorucu ve algı verimliliğini azaltıcı, bitkin düşürücüdür. Görsel isaretlerin kullanımında görsel algılamayı güçlendirmek amacıyla dikkat edilmesi gereken bazı unsurlar şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Karar noktasının doğru seçimi.
- Isaretin yeri.
- Isaretin stili ve büyüklüğü.
- Yazıların yatay- dikey oluşu.
- Metinlerdeki telaffuz ve noktalama.
- “ok” tasarımı.
- Arka fon ve yazı arasındaki karsılık.

- Kullanılan malzemeler, semboller, renkler.
- Haritalar. El haritaları ve su anda buradasınız haritaları, yabancı kullanıcıların da anlayacakları biçimde iyi tasarlanmalıdır. En basit, açık ve tutarlı bilgiler sunulmalıdır.
- Isıklandırma. İç ve dış isaretler, sınır isaretleri ve karar noktaları iyi bir şekilde isıklandırılırsa bu kullanıcılar için yön bulma kolaylığı sağlanacaktır.

Sekil 3.9 Isaretleme sistemleri örnekleri. (<http://www.identitysolutions-intl.com>)

Sekil 3.9’ da görüldüğü gibi görsel isaretler üretmek, görsel imajları sema haline dönüştürmenin bir yoludur. Yapılanmış çevredeki görsel mesajlar, sıradan basmakalıp görsel gösterimler, semalar olana kadar yönelmeyi sağlarlar. Neisser’ e göre “beklentiler” zihindeki bu semalarla tanımlanır ve beklentiler doğrultusunda çevrenin sunduğu algısal objeler seçilir. Bu sürecin sonunda edinilen yeni bilgi ise başlangıçtaki semayı etkiler. Süreç, dönüşümlü olarak devam eder ve sonuçta zihinde oluşturulan mekansal sema yönelmeye ve davranışları yönlendirmeye neden olur (Arthur&Passini, 1992).

Carpman ve dig. hastane içersindeki yön bulma davranışını inceledikleri çalışmada karar verme noktalarına yerleştirilen isaret sistemlerinin yön bulma performansını arttırdığını ortaya koymuslardır. O’ Neill araştırmalarında karmaşık plan yapısına sahip yapılarda isaretlerin yön bulma performansı üzerindeki etkinliğini sinamaktadır. O’ Neill yön bulma davranışını dört değişken üzerinde ele alır, böylece farklı karaktere sahip isaret sistemlerinin bu davranışlar üzerindeki etkisini değerlendirir. Bu davranışlar dolasma oranı, geri dönüşler, duraklama ve etrafına bakma oranları ve yanlış dönüşler olarak tanımlanmıştır. Yazı içerikli ve grafiksel anlatım içerikli olmak üzere iki karakterde ele aldığı isaret sistemlerinin farklı karakterlerinin yön bulma üzerinde farklı etkiler sergilediğini ortaya koymuştur. Çalışma, isaretsiz dolasım alanlarında dolasım oranının en az olduğunu , grafiksel isaretlerle bu dolasım oranının arttığını göstermiştir. Çalışma ayrıca göstermiştir ki karmaşıklık düzeyi düşük yapılarda isaretler kendi başlarına tereddüt ve çekince

olustururken, karmasik yapılarda etkinliklerini arttirarak bu çekinceyi azaltmaktadır (O'Neill, 1991).

Yapılanmis çevre ne kadar karmasik ve farklılıkları bünyesinde barındırırsa, birliktelik ve paylaşım adına daha fazla sayıda sembol-sistemlerine ihtiyaç duyulacaktır. Temel sorun işaretlerin yorumlanması, başka bir deyişle, iletilen sembol sisteminin bilinmesidir. Bir işaret gösterildiğinde veya başka bir işaret kullanıldığında, onu algılayanın anlamlandırma eyleminin belli sonuçları beklenir. Şekil 3.10' da örneklendirildiği gibi bazı semboller son derece anlaşılır ve geneldir. Bu semboller dünyada yaygındır ve kültürler arasında ortak duygulara seslenir ve insanlığın ortak deneyimlerini vurgular.

Şekil 3.10 Sembol örnekleri (<http://www.designofsignage.com>)

3.2.2 İçsel ve deneyimsel davranışlar

Yön bulma davranışı bazı kompleks bilişsel ve algısal işlemlerin dissal kanıtıdır. Bu içsel ve deneyimsel davranış biçimlerinin A noktasından B noktasına gidiste yardımcı olabilmesi gibi olamaması da mümkündür. Yönleri hatırlayabilme, işaretleri takip edebilme, özel terminolojileri kavrayabilme ve gezinilen mekani hissedebilme gibi maharetleri gerektirir.

3.2.2.1 Yön Hissi

Yön hissi iç veya dış mekanda ilerleyebilme kabiliyetidir. Yön hissi doğuştan edinilen beş duyudan farklıdır; öyle ki, bu his pratikle ve zamanla gelişir. Yön hissi insanlarda farklılık gösterebilir, bazı insanlar yönlerini yabancı oldukları mekanlarda bile kolaylıkla bulurken bazı insanlar bu konuda oldukça zorlanırlar ve yabancı bir mekana gittiklerinde panik yaşarlar. Bu şekilde kronik yön bulma zorluğu çeken insanlar iyi tasarlanmış mekanlarda da zorluk yaşayabilirler. Bu insanlar için ziyaretçi bildirimleri (pre- visit information) oldukça önemlidir.

3.2.2.2 Topolojik Bilgi

Bazi topolojik iliskiler öğrenildiginde bir baska deyişle mekan kavrandiginde ilk önce yerel baglantilarin (local connectivity) kurulduğu, daha sonra mekansal bütünlesmenin (spatial integration) geliserek mekan hakkında genel ve metrik bilginin elde edildiği bir takım çalışmalarda ortaya konulmuştur. Bu çalışmalarda mekan, insanin topolojik bilgisi ve gösterdiği davranis arasındaki iliskiler su sekilde özetlenebilmektedir (Garip, 2003):

- Mekanların birbirlerine bağımlilik özellikleri ve topolojik bilgi çevre- davranis çalışmaları açısından son derece önemli bir kavramdır.
- İnsanların mekan içindeki deneyimleri arttikça mekan içinde yönlenmelerini sağlayan daha çok bilgiye sahip olurlar.
- İnsanlar daha önceden deneyimlemedikleri bir mekanda bulunduklarında daha çok görsel iliskiler kurarak hareket eder, mekanlar arası baglantıları daha sonraki asamalarda kurarlar.
- İnsanlar daha önceden deneyimledikleri mekanlarda deneyim sayılarına bağıli olarak gelişmiş bir bilissel haritaya sahiptirler.
- Topolojik kurgusal bilgi, çevreyi öğrenmekle ilgili, kısa sürede elde edilebilir bilgidir.
- Mekanin kurgusu harekete olanak verir. Bu hareket çevrenin algılanmasına ve çevreden bilgi alınmasına olanak verir.

Hastanelerin tasarlanması asamasında mimar bazı fonksiyonel gereksinimlerin tüm kullanıcılar açısından ortak olduğunu ve bilindiğini kabul eder, öyle ki bu kabuller genellikle bütün hastane yapılarında ortak olduğu takdirde insanların zihinlerinde eski bilgilerle birleştirerek algılamalarını ve dolayısıyla mekan içinde daha rahat hareket etmelerini sağlayabilmektedir. Genel hastanelerin topolojik bilgisini klinikler, poliklinikler, teshis ve tedavi bölümleri, ameliyathaneler, idari ve teknik hizmetler bölümleri ana başlıkları altında irdelleyebilmek mümkündür (Özdemir, 1976):

- *Hasta bakım üniteleri (klinikler);* hastanede yatarak tedavi görecek hastalar için her türlü sağık, hijyen ve barınma koşullarının sağılandığı bölümdür. Klinikler

genellikle diger birimlerden ayrıştırılarak konumlandırılırlar. Genellikle kliniklerin mekansal kurgu içerisindeki yerleri üst katlarda olurken, katlara göre dagilimlarda da hastaların hareket etme durumlarının dikkate alınması söz konusudur.

- *Poliklinik bölümü*; dış hastanın doğrudan veya başka bir sağlık kuruluşundan gönderilerek başvurduğu; ayrıca, iç hastaların, bakımlarının yapıldığı ünite dışında yapılması gereken muayeneler için kullandıkları bölümdür. Poliklinikler genellikle zemin katta, idari bölümlerle ve hasta kabul ile çok yakın ilişki içindedir. Poliklinikler içerdikleri yoğun fonksiyonlar ve bunlara hizmet eden sirkülasyon alanları ile kendi içinde karışık bir mekansal organizasyona sahiptir. Mimari çözüm bu karışıklığı en aza indiren tanımlı geometriler aracılığı ile olmalıdır. Katlı çözümler genellikle kaçınılmaz olmakla birlikte düzeyde birim dağıtımı hasta niteliklerine göre yapılmalıdır. Ortopedi, kadın doğum, kardiyojji gibi yürüme güçlüğü çekmesi muhtemel hastaların bulunacağı birimler düz ayak çözülürken, göz, dış gibi birimler üst katlarda çözölmektedir.

- *Teshis üniteleri*; laboratuvarlar, radyolojik teshis, ultrasonografi, EKG, EEG, EMG, bilgisayarlı tomografi, anjiyografi, manyetik rezonans, sistoskopi, rektoskopi ve endoskopi' den oluşmaktadır. Teshis üniteleri, iç ve dış hastanın birlikte kullandıkları bölümdür. Bu nedenle, teshis ünitelerinin, poliklinikler, hasta bakım üniteleri, ameliyathane ve acil servisle yakın olmaları gerekmektedir.

- *Tedavi bölümü*; tanısı yapılmış hastalığın uygun ve gerekli tedavisinin yapıldığı bölümlerdir. Kullanım gereği olarak iç ve dış hastalara birlikte hizmet verecek biçimde düzenlenmektedir. Tedavi bölümü; fizik tedavi, rehabilitasyon, radyoterapi, nükleer tıp, hemodiyaliz ünitelerinden oluşmaktadır. Tedavi üniteleri bazı hastalara yatarak tedavi uyguladığından, hasta yatak bölümlerini de içermektedir. Fizik tedavi ve rehabilitasyon üniteleri genellikle birlikte düzenlenmektedir. Fizik tedavi; traksiyon, infra-ruj, yüzeysel ısıtıcı, ultraviyole, lazer ve tens araçlarıyla tedavi yapılan bölümleri; masajla tedavi ve banyo ile tedavi (hidroterapi) bölümlerini içermektedir.

- *Ameliyathaneler*, hastanenin diğer bölümlerinden tümüyle ayrılması ve içinden trafik geçmemesi gereken bir yerde yerleşmelidir. Bu nedenle hastane içindeki yeri, diğer bölümlerden izole olmak üzere ayrı bir kat veya ayrı bir blok olmalı ve tüm hasta bakım katları ile bağlantısı sağlanmalıdır.

- Genel idari hizmetler, saglik kurulu, hesap, iase, kayit, alim-satim isleri ile ilgili islerin yapildigi kisimdir. Idari hizmetler bölümü genellikle düzayak çözülmelidir.
- Teknik hizmetler bölümü, hasta hizmetleri bölümü ve teknik hizmetler bölümü şeklinde gruplanmaktadır. Bu gruplama içersinde hasta hizmetleri bölümü; çamasirhane, mutfak ve diger hizmet servislerini içermektedir. Teknik hizmetler bölümü ise; ısıtma, havalandırma, klima, merkezi sterilizasyon, atölye ve depolari içersine almaktadır. Bu bölümler teknik personelin ulaşacağı ve fonksiyonel gereksinmeler nedeni ile daha çok bodrum katlarda konumlandırılmış mekanlardır.

3.3 Yön Bulma Stratejisi

Bir insanın yolunu bulabilmesi için dört farklı yol bulma stratejisi vardır (Bechtel, Churchman, 2002):

1. Hedefi gördükten sonra ona doğru ilerlemek. Bu strateji daha çok dış mekanlarda uygulanır . Bina cephelerinde farklılaşmalar sağlanmakta veya döşeme kaplamalarında yol gösterici tasarım unsurları kullanılmaktadır (Şekil 3.11).

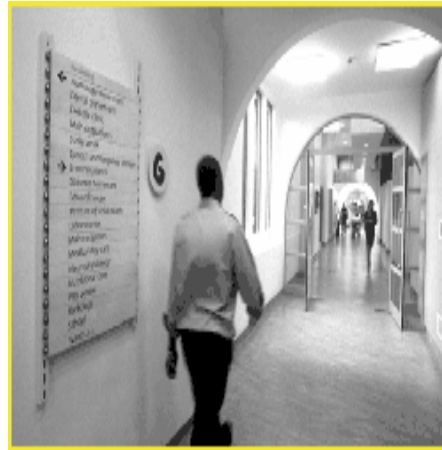
Şekil 3.11 Hedefi gördükten sonra ona doğru ilerleme stratejisi. (<http://www.designfor21st.org>)

2. Hedefe ulaşan bir yolu izlemek. Genellikle kompleks binalarda kullanılan bir yöntemdir. Devamlı hareket yolları, farklı renkte döşeme çizgileri gibi. Şekil 3.12’ de görüldüğü gibi burada önemli olan bu yolların az sayıda hedefe ulaşmalarıdır.

Sekil 3.12 Hedefe ulasan bir yolu izleme stratejisi.

3. Çevresel bir takım elemanlar kullanmaktır; *isaretler* ve *su anda buradasiniz* haritalari gibi. Sekil 3.13' de örneklendirildiği gibi bu elemanlar insanlara doğru yönde olduklarını belirtmeli ve alternatif yönleri de gösterebilmelidir.

Sekil 3.13 Hedefe ulasan bir yolu izleme stratejisi.

<http://www.signdesignsociety.co.uk/dnlan.html>

4. Zihinsel bir imajın veya bilissel haritaların elde kullanımı stratejisi. Böylelikle kullanıcı mekana daha geniş açıdan bakabilecek, mekanlar arası ilişkileri kurabilecek ve yeni alternatifler üretebilecektir. Sekil 3.14' de bir el haritası örneği görülebilmektedir.

Sekil 3.14 Hedefe ulasan bir yolu izleme stratejisi.

(<http://www.cchosp.com/cchSpec.asp?p=218>)

3.3 Yön bulmayı zorlastirici etmenler

Genel olarak bakildiginda yön bulma bilgisi çeşitli bir çok girdiyi bünyesinde barındırmaktadır; kat planlaması, oryantasyon özellikleri ve uyarımla ilişkili temel tasarım bileşenleri gibi. Tanidik olunmayan çevrelerde bu uyarımla ilişkili temel tasarım bileşenleri önemli rol oynar (Baskaya, 2001) Bu tür engeller yanlış tasarımdan kaynaklanan problemlerdir. Karmaşık sirkülasyon biçimleri, farklılaşmayan koridorlar, aynı biçimdeki yapılar veya çevre ile uyum içinde olmayan işaretlemeler bu engellere örneklerdir (Bechtel, Churchman, 2002).

3.3.1 Tasarım Süreci Engelleri

Yön bulmayı zorlastirici tasarım süreci engelleri şu şekilde özetlenebilir:

- Yön bulma kolaylığının sağlanmasının sadece işaretleme sistemine bağlı olduğunun düşünülmesi. Yön bulma kolaylığının sağlanabilmesi tasarım sürecinin en başından en sonuna kadar dikkate alınması ile gerçekleştirilebilir.
- Yön bulma önceliği ile tasarlanmış yapıların test edilmemesi. Bu testler kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap verip vermediğini öğrenmek için yapılan bir takım davranışsal analizleri içermektedir. Bir problem varlığında ise değişiklik yapılmalı ve bu değişikliklerinde analizlerle uygunluğu tespit edilmelidir.

3.3.2 Tasarım Engelleri

Yön bulmayı zorlaştıran tasarım engelleri şu şekilde özetlenebilir:

1. Dış mekanlarda

- Ana bina girişlerinin, araç girişlerinden görünmemesi.
- Bina girişlerinin ilgili park alanlarından görünmemesi.
- Ana binaların ve bina girişlerinin iyi tanımlanamaması.
- Araçlar ve yayalar için kullanılan yön işaretlerinin uygun karar noktalarında olmaması.
- Peyzaj düzenlemelerinin bazı önemli girişleri ve işaretleri görünmez kılması.

2. İç mekanlarda

- Mekanların aynı görünümde olmaları.
- Koridorların keskin veya geniş açıyla birleşmeleri.
- Temel binalara girişlerin, sınırların, kesişim yerlerinin ve işaretlerin uygun bir şekilde aydınlatılmamaları.
- Ana bina girişlerinde ve asansör hollerinde yön bulma bilgilerinin bulunmaması veya yetersiz olması.

3. İşaretler

Düzen ve yönlendirme sembolizm ile yakından ilişkilidir. Yönün tayini, estetik ve sembolik değerlerin gerçek anlamda belirlenmesi ile sağlanabilir. Varolan çevre modeli içerisinde, toplumun tüm üyeleri tarafından paylaşılabilecek, yön ve mesafe konusunda ipuçları içeren, kademe kademe farklılıklar gösteren, anlamlarla yüklü görsel imajlar sunulmalıdır. Yön bulma adına görsel imajın ortaya konması, algılayan ve algılanan (izleyen ve izlenilen) arasında geçen iki yönlü bir süreçtir. Algılanan uyarıcının bir imaja sahip olabilmesi için onu baskalarından farklı kılan bir kimliğe ihtiyaç vardır. İzleyen, belirli zaman dilimi içinde duyu organlarına ulaşan uyarılar içerisinde ancak belli bir kısmını seçerek algılayabilir. İnsanların yönünü bulamamalarında işaretleme sisteminden kaynaklanan bazı problemlerinde etkisi olabilir. Bunlar:

- Isaretlerin belirli bir mesafeye kadar kolaylıkla okunmalarinin saglanamamasi.
- Isaretlerin karar noktalarinda bulunmamalari.
- Isaretlerin yaya ve araç trafiginin aktigi yollara dik olarak konumlandirilmamis olmasi.
- Isaretlerin tasarimlarinin bulunduklari çevre içinde dikkati çeker olmamasi.

3.4 SONUÇ

Hastaneler' de yön bulma davranisinin önemi, kullanicilarin çevreden kaynaklanan, tasarım temelli nedenlerden dolayı mekan içinde rahat hareket edemediklerinde anlasilmektedir. Özellikle de hastaneler gibi fiziksel ve psikolojik açıdan rahatsızlıkları olan ve bu nedenden ötürü gereksinimlerinin ve davranışlarının çok daha dikkatli bir şekilde ele alınması gereken özel bir kullanıcı grubu içinde tasarlanan yapılarda, yön bulma kolaylığını sağlayıcı bir takım kavramları mimar tasarım aşamasında dikkate almak durumundadır. Çünkü hastanelerde öncelikle mimari kurgunun insan davranışları için gerekli olan şekilde oluşturulmuş olması gerekmektedir. Küçük ölçekli hastanelerde mimari kurgudaki başarı işaret sistemlerine bile gereksinim duyulmamasını sağlayabilirken, büyük ve kompleks yapılar söz konusu olduğunda başarılı bir mimari çözümlemenin yanında işaret sistemleri gibi yön bulma kolaylığını sağlayıcı ek sistemlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Yön bulma kolaylığının nasıl sağlandığının ortaya konulması için yapılabilecek çalışmalar, mekan içerisinde insanın hareketinin irdelendiği davranış çalışmaları olmaktadır. Bu nedenle tasarım aşamasında mimar, kullanıcıların hastane yapılarında nasıl algıladıklarını ve davrandıklarını gösteren çalışmalara dikkat etmelidir, bu çalışmalar dış çevreden başlayarak, mekan dizilimlerine, mekanlar arası ilişkilere, uygun form, doku, renk gibi mekansal uyarım elemanlarının kullanımına ve işaretleme sistemlerinin oluşumuna kadar her türlü tasarım parametreleri bakımından incelenebilmektedir. Hastane yapılarının tasarımında dikkat edilmesi gereken temel unsurlar yapıların algılanabilir yalınlıkta olmaları, fonksiyonların bir arada çözümlenmeleri, ortak kullanım elemanlarının ve mekanların kolay ulaşılabilir noktalarda konumlandırılmaları, bazı dikkat çekilmek istenen noktalarda özel tasarlanmış elemanların kullanımı ve renk, form, doku gibi öğeler aracılığıyla farklı işlevlerdeki mekanlarda çeşitliliğin sağlanarak görsel algılamının güçlendirilmesi şeklinde özetlenebilmektedir.

4. TAKSIM ILKYARDIM HASTANESİ POLİKLİNİK BÖLÜMÜ KULLANIMININ YÖN BULMA DAVRANISI AÇISINDAN İNCELENMESİ

4.1 GİRİŞ VE ÇALIŞMANIN AMACI

Yön bulma kavramı algı- davranışsal olma özelliği ile mimarlık için önemli olmaktadır. Mekan içerisinde hareket eden insan her zaman ve her amaç için mutlaka bir hedef noktasını temel almakta ve bir başlangıç noktasından hedefe doğru hareket etmektedir. Ancak bu hareketi esnasında mimari kurgunun, tasarım özelliklerinin ve kişisel özelliklerinin etkisi altındadır. Gerçekleştirmek istediği eyleme mekan ölçeğinde bağlıdır. Mimarın bu eyleme imkan vermesi gerekmektedir. Aynı zamanda mekan, barındırdığı tasarım özellikleri ile çevreyi ve olanaklarını tanımlayabilmeli ve algılanabilir, anlaşılabilir kılmalıdır. Günümüzde insan nüfusunun artması, ihtiyaçların büyümesine dolayısıyla yapıların büyük ölçekte olmalarına neden olmaktadır. Özellikle sağlık hizmetleri gibi insan hayatının söz konusu olduğu hizmet alanında hem ihtiyaç programlarının geniş olması hem de büyük ölçekli yapılarda bu ihtiyaçların tümüne birden cevap verebilecek fonksiyonların bir arada bulunması gerekliliği, hastane yapılarının günümüzdeki önemini yansıtmaktadır. Bu nedenlerden ötürü hastane yapıları kullanıcılar tarafından güçlükle anlaşılabilir. Kullanılan terimlerin günlük kullanım dilinden farklı olması ve anlaşılabilmesi ise mevcut karışıklığı daha da güçlendirmektedir. Kullanıcıların fiziksel, biyolojik ve psikolojik olarak rahatsız olmaları gibi bir etkenin varlığı ise bütün çözümlerin en doğru şekilde yapılmış olmasını gerektirmektedir. Yön bulmanın önemli bir problem olduğu hastane yapılarında, insanlar yönlerini bulamadıklarında hem daha fazla yol kat etmek zorunda kalmakta, zaman kaybına uğramakta, bazı durumlarda rahatsızlanmakta ve içinde bulundukları stresten daha fazla olumsuz etkilenmektedirler.

Alan çalışması Taksim İlk Yardım Hastanesi Poliklinik bölümündeki insan hareketlerini kısıtlayan ve zorlayan mimari kurgu ve tasarım özelliklerinin neler olduğunu, mekan içerisinde hareket eden insanın dolasını ve yön bulmasını ne şekilde etkilediğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Poliklinik bölümü, dış hastanın doğrudan veya başka bir sağlık kuruluşundan gönderilerek başvurduğu; ayrıca, iç hastaların, bakımlarının yapıldığı ünite dışında yapılması gereken muayeneler için

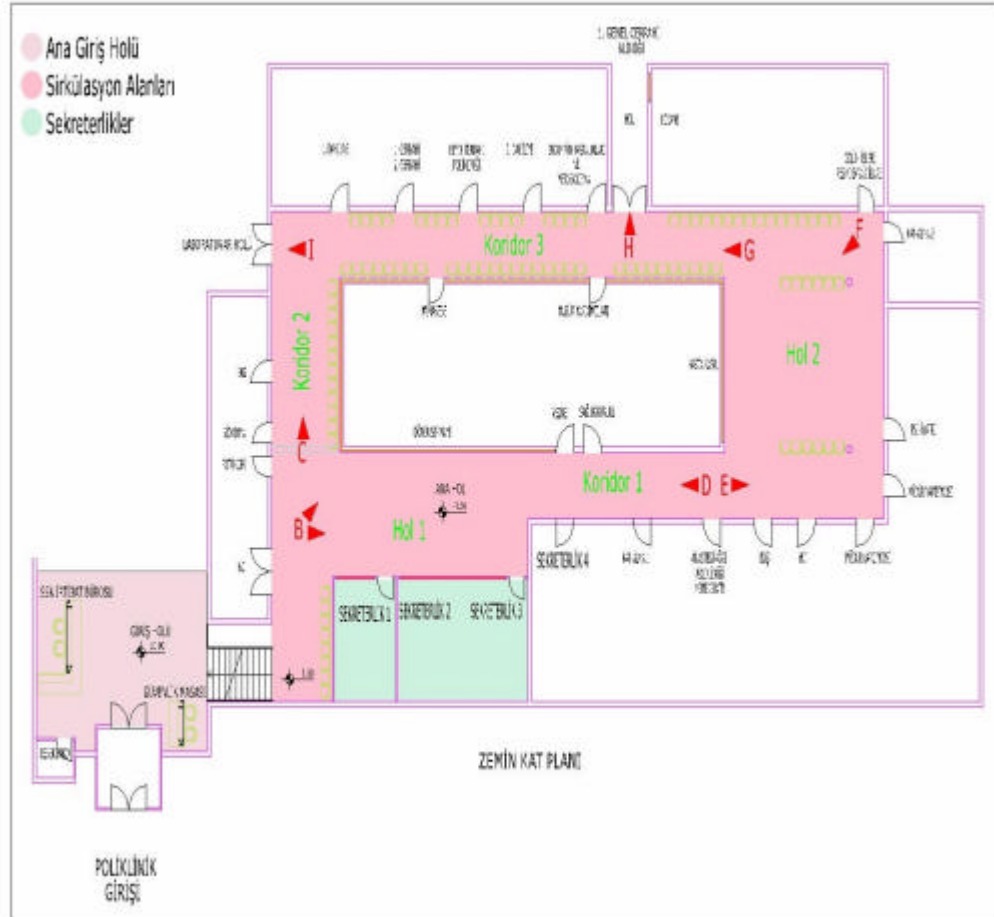
kullanılan bölümdür. İçerdikleri yoğun fonksiyonlar ve bunlara hizmet eden sirkülasyon alanları ile kendi içinde karışık bir mekansal organizasyona sahiptir. Taksim İlkyardımlı Hastanesi Poliklinik bölümü günde yaklaşık 1000 hasta tarafından kullanılan orta ölçekli bir poliklinikdir. Büyük ölçekli bir poliklinik olmamasına karşın mimari kurgudan ve isaretleme sistemlerindeki yetersizlikten kaynaklanan nedenlerden ötürü insan hareketini güçleştirebilmektedir. Görsel algılamayı güçlendiren geniş hollerin olmayışı kullanıcının dolanım oranını arttırabilmekte, kullanıcı profilinin eğitim düzeyinin düşük olması belli mekanlarda yoğunluk oluşmasına hatta tıkanıklığa sebep olabilmekte, sözlü bilgi edinme birimlerinin yeterli sayıda olmaması ve isaretleme sistemlerindeki yetersizlikten dolayı yoğun soru sorma eyleminin gerçekleştirilmesine, insanların işaretleri ve yazıları kolay okuyamamaları nedeni ile duraklamalarına ve zaman kaybına uğramalarına neden olmaktadır. Poliklinik bölümündeki insan davranışları, mekan kurgusu, mimari tasarım özellikleri ve zaman bağlamındaki kriterler farklı özellikteki deneklerde aşağıdaki hipotezle sınanacaktır:

Hipotez : Görsel algılamayı güçlendiren geniş birleşim hollerinin olmayışı mekansal algılamayı zayıflatmakta ve dolanım oranlarının artmasına, isaretleme sistemlerindeki yetersizlikler ise duraklamalara ve zaman kaybına neden olmaktadır.

4.2 MEKANA AIT ÖZELLİKLERİN TANIMLANMASI

İnsan davranışlarının analiz edilmesinde insana ait karakteristikler ve içinde hareket ettiği mekana ait özellikler önemli olmaktadır. Aynı mekan içerisinde hareket eden insanların hareketlerinin değişikliği temelde kişiye ait özelliklerin farklılaşmasından kaynaklanmaktadır. Alan çalışması Poliklinik Ana Girişinden başlayarak iki katlı olarak çözümlenmiş olan polikliniklerin bulunduğu katlarda yapılacaktır. Bu bölüm içerisinde yer almayan ve acil bölümünde bulunan Ortopedi Polikliniği alan çalışması kapsamı dışında tutulmuştur. Taksim İlkyardımlı Hastanesi Poliklinik Bölümü girişi hastane girişinden ayrılmıştır. Giriş holünde güvenlik bölümü ve SSK irtibat bürosu gibi hizmet birimleri bulunmaktadır. Bir danışma biriminin bulunmaması bu birimlerin aynı zamanda danışma görevini üstlenmelerine neden olmuştur. Ancak asıl görevlerinin danışma olmayışı, sorulan sorulara zaman zaman net ve açık cevaplar verememelerine neden olabilmekte ve hastaneyi daha önceden deneyimlemeyen kullanıcılar için, ilk etapta yön bulma zorluğu yaşamaları sonucunu doğurabilmektedir (Şekil 4.1).

Poliklinik ana giriş holü ile birbirine bağlanan Poliklinik Bölümü iki katlı olarak çözümlenmiştir. Her katta poliklinikler ve her polikliniğe ait randevu alma birimleri olan sekreterlikler bulunmaktadır. Muayene olmak isteyen hasta için işlem sırası sekreterlikten randevu almayı ve polikliniğe ulaşmayı içermektedir ki, alan çalışması bu zaman dilimini kapsamaktadır. Gerekli bazı durumlarda kullanıcıların vezne, fotokopi, özlük işleri ve resmi evrak birimlerine uğramaları da söz konusu olmakta ancak bu eylem biçimleri alan çalışması kapsamında ele alınmamaktadır.

Sekil 4.1 Taksim İlk Yardım Hastanesi Poliklinik Bölümü Zemin Kat Planı.

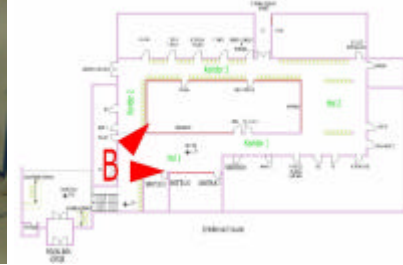
- . Sekreterlik 1: Dahiliye 1, Agri- Anestezi
- . Sekreterlik 2: Dahiliye 2, Göğüs Hastalıkları, Endokrin
- . Sekreterlik 3: Genel Cerrahi 1-2, Meme- Guatr, Beyin Cer., Plastik Cer.
- . Sekreterlik 4: Psikiyatri, Hastane Personeli, Sağlık Kurulu
- . Sekreterliklere ait poliklinikler
- . 1. Genel Cerrahi Klinigine giden hol, laboratuvar bölümü, müdür yardımcıları, döner sermaye, vezne, sağlık kurulu, hasta kabul, eczane, özlük işleri, fotokopi, bazı test odaları ve tuvaletler.

Aşğıdaki şekillerde poliklinik bölümü zemin katına ait, planda belirtilen bakış açılarından görünüşler verilmektedir.

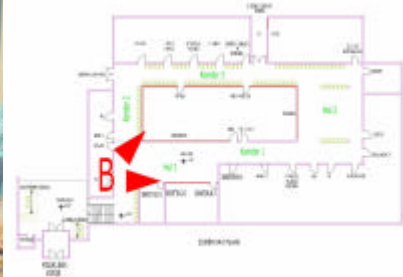

Sekil 4.2 A noktasından bakış (poliklinik ana giriş holü)

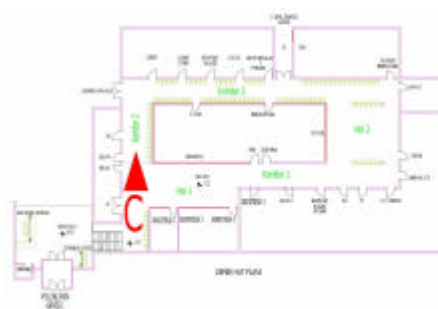
Sekil 4.2' de SSK irtibat bürosu ve güvenlik birimlerinin bulunduğu poliklinik ana giriş holü, şekil 4.3 ve 4.2' de ise zemin kat sekreterlik birimlerinin bulunduğu hol 1 görülmektedir. Bu katta mimari kurgu ortada bulunan ve idari bölümlerin ddugu bir ana kütle ve etrafını saran koridorlara açılan poliklinik bölümlerinden oluşmaktadır. Kurgu Sekil 4.4' de görülebilmektedir.

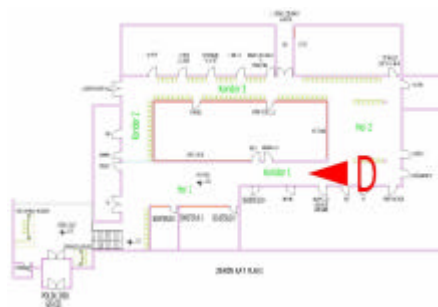
Sekil 4.3 B noktasından bakış (hol 1)

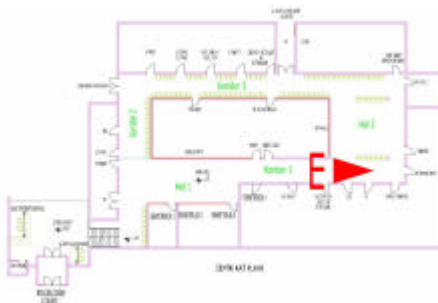
Sekil 4.4 B noktasından bakış (hol 1)

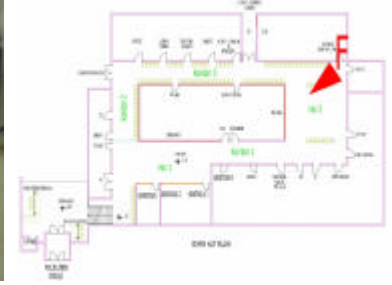
Sekil 4.5 C noktasindan bakis (koridor 1)

Sekil 4.6 D noktasindan bakis (koridor 2)

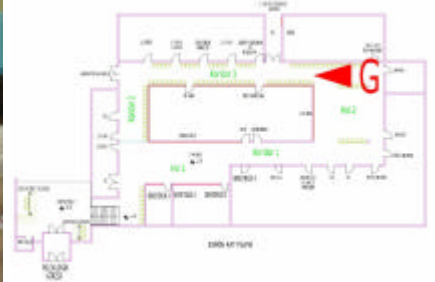

Sekil 4.7 E noktasindan bakis (hol 2)

Sekil 4.8 F noktasından bakis (hol 2)

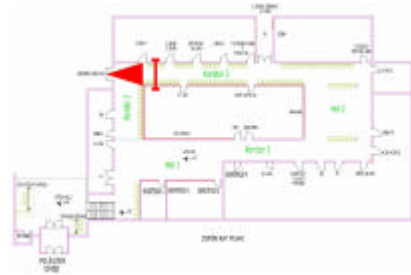
Sekil 4.7 ve 4.8' de görülmekte olan hol 2, dolasma oranlarinin yazilari okuma amaciyla arttigi bölge olmaktadır. Sekil 4.9' da görülen hol, solda idari birimlerin bulunduğu ana kütle etrafini saran koridorlara açılan poliklinik birimlerini ve bekleme alanini içermektedir.

Sekil 4.9 G noktasından bakis (koridor 3)

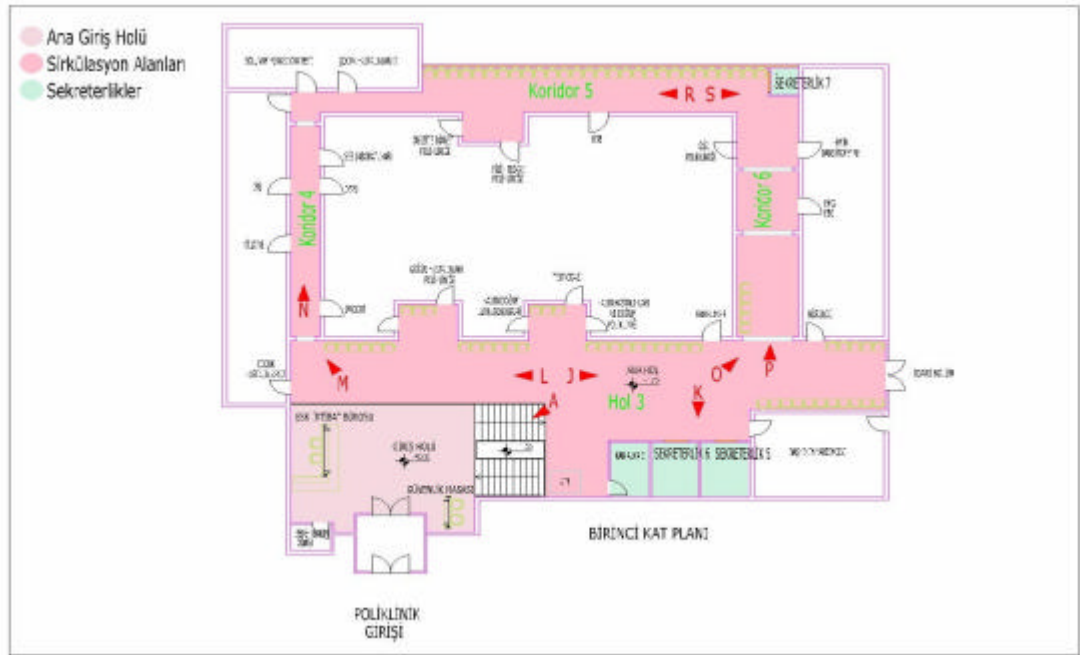

Sekil 4.10 H noktasından bakis (koridor 3)

Sekil 4.11 I noktasından bakis (koridor 2-3)

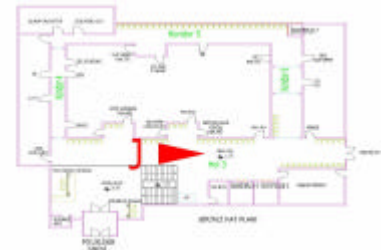
Sekil 4.10 ve 4.11' de görülen, H ve I noktalarından bakılan ve sirasiyla 1. Genel Cerrahi Klinigi ve Laboratuar bölümlerine giden koridorların ana giriş kapılarında mekan isimlerini tanımlayıcı herhangi bir isaret veya yazı sistemi bulunmamaktadır. Bu durum bu bölgelerde yoğun olarak yanlış dönüşlerin ve geri dönüşlerin gerçekleşmesine neden olmaktadır.

Sekil 4.12 Taksim Ilkyardim Hastanesi Poliklinik Bölümü Birinci Kat Planı.

- . Sekreterlik 5: Çocuk hastalıkları 1-2, Nöroloji, Cildiye
- . Sekreterlik 6: Üroloji, Cildiye, Kadın hastalıkları
- . Sekreterlik 7: Göz, KBB, Diyabet, Fizik tedavi poliklinikleri
- . Sekreterliklere ait poliklinikler
- . Bashekimlik, depo ve bazı test odaları.

Asagidaki sekillerde poliklinik bölümü birinci katına ait, planda belirtilen bakış açılarından görünüşler verilmektedir.

Sekil 4.13 J noktasından bakış (hol 3).

Sekil 4.13 ve 4.14' de görülen hol 3, birinci kata ait sekreterlik birimlerinin bulunduğu yoğun olarak ayakta durma- bekleme, soru sorma ve yazıları okuma amacıyla duraklamaların gerçekleştiği bölge olmaktadır.

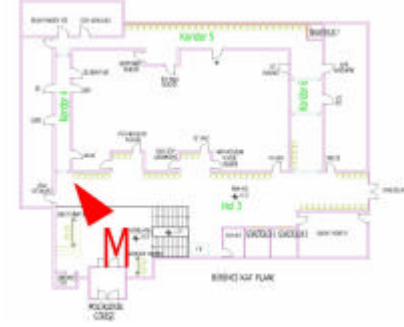

Sekil 4.14 K noktasından bakış (hol 3).

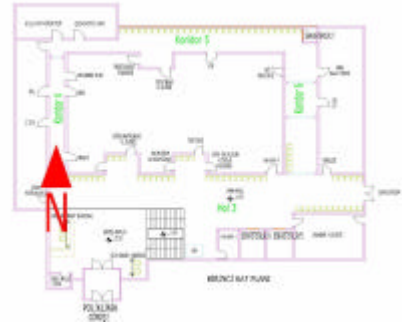
Sekil 4.15 L noktasından bakış (hol 3).

Sekil 4.15' de görülen sekreterlik birimleri önünden L yönünde bakış olan holde merdiven çıkışı sonrasında ulaşılan bölge yoğun olarak yakın çevreyi incelemek amacıyla duraklama yapılan bölge olmaktadır. Bu nedenle birinci kat için bu bölge hareket planinin oluşturulduğu karar noktasıdır.

Sekil 4.16 M noktasından bakis (hol 3' den koridor 4 girişi).

Sekil 4.16' da görülen kapi cildiye ve dis polikliniklerinin bulundugu hole giris kapisi olmakta ve sekreterlik birimlerinin bulundugu ana holden kolay algılanamamaktadır.

Sekil 4.17 N noktasından bakis (koridor 4).

Sekil 4.17' de görülmekte olan cildiye ve dis polikliniklerinin bulundugu ve arka koridora geçisi saglayan koridor genisliginin 140 cm olmasi, poliklinik bölümünün yogun oldugu saatlerde sıra bekleyen ve geçis yapan kullanıcılar açısından kullanimi zorlastirmaktadır.

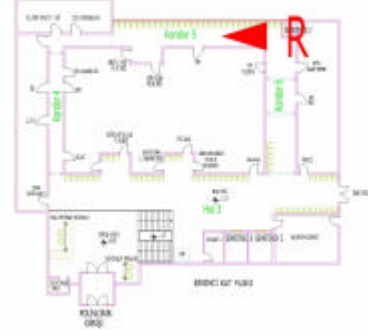
Sekil 4.18 O noktasından bakış (hol 3' den koridor 6 girişi).

Sekil 4.18' de yazılı isaret levhası örneği görülmektedir. Levhada bulunan yazılar küçük olmaları nedeniyle kolay okunamamakta yakınına kadar gidilmesini gerekli kılmaktadır.

Sekil 4.19 P noktasından bakış (koridor 6).

Sekil 4.19' da arka koridora geçiş koridoru görülmektedir. Bu koridor geniş olması nedeniyle kullanım açısından zorluk çıkarmamaktadır. Sekil 4.20' de görülen koridor ise darlığı ve K.B.B- Göz poliklinikleri gibi yoğun talep olan polikliniklere hizmet etmesinden dolayı yoğun bekleme ve geçiş alanı olmakta ve kullanım zorluğuna neden olmaktadır.

Sekil 4.20 R noktasından bakis (koridor 5).

Sekil 4.21 S noktasından bakis (koridor 5).

Sekil 4.21' de görülmekte olan sekreterlik 7 birimi, arka koridorda bulunduğu, diğer sekreterlik birimlerinden ayrı konumlandırılmış olduğu ve yazılı işaret levhalarında bulunmadığı için kullanıcıların yoğun soru sormalarına ve kolay bulamamalarına neden olmaktadır.

Poliklinik bölümünde bulunan yazılı isaret levhaları örnekleri Sekil 4.22, 23, 24,25,26' da verilmektedir.

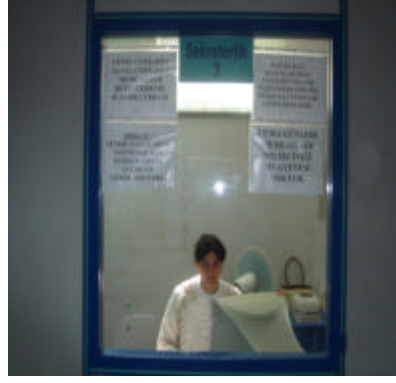
Sekil 4.22 Poliklinikte bulunan yazılı isaret levhalarına örnek.

Sekil 4.23 Poliklinikte bulunan yazılı isaret levhalarına örnek.

Sekil 4.24 Poliklinikte bulunan yazılı isaret levhalarına örnek.

Sekil 4.25 Poliklinikte bulunan yazili isaret levhalarina örnek.

Sekil 4.26 Poliklinikte bulunan yazili isaret levhalarina örnek.

Poliklinik bölümünde yazı levhalarının tanımlayıcılıklarının yeterli olmadığı ve eklemelerin bilgisayar çıktısı şeklinde gerekli noktalara asıldığı şekil 4.22, 23, 24, 25,26' da görülmektedir. Eğitim düzeyinin genelde düşük olduğu poliklinik kullanıcısı açısından bu yazıların okunması zor olmakta, bazı mekanlarda yakınına kadar gidilmesini gerekli kılmakta, dolayım oranının artmasına ve zaman kaybına neden olmaktadır.

4.3 YÖNTEM

Çalışma poliklinik bölümünde mimari kurgunun ve tasarım özelliklerinin insan hareketine engel veya zorlayıcı olduğu noktaların tespitine yöneliktir. Mimari kurgudan ve tasarım özelliklerinden kaynaklanan sebeplerden ötürü kullanıcıların kat ettikleri yol, dolayım miktarları, gerçekleştirdikleri eylem biçimleri, takip ettikleri rota, geri dönüşleri, yanlış dönüşleri ve duraklama zamanları irdelenmiş ve kişisel özelliklerindeki farklılıklara ya da mekansal kurgudan kaynaklanan etkilere göre nasıl çeşitlendiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışma iki etaplı olarak gerçekleştirilmiştir. Bunlar:

1. Etap 1:

Poliklinik içerisinde hareket eden denek grubuna ait davranış analizlerinin yapıldığı bölümdür. Bu çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için öncelikli olarak poliklinik bölümüne ait kat planları çıkarılmıştır. Bu planlar giriş holünün dahil olduğu zemin kat ve birinci kat planları olmaktadır. Çalışmanın bu etabında deneklerin davranışları üç temel öge bakımından irdelenmiştir. Bunlar:

A . Yol: Deneklerin takip ettikleri yol, mesafe ya da rota.

B . Eylem: Eylemlerin gerçekleştirdikleri eylem biçimleri.

C . Zaman: Hareket ve duraklama süreleridir.

Çalışma deneklerin hiçbir etki altında kalmamaları için kendilerine haber verilmeksizin poliklinik içerisindeki davranışlarının takip edilerek gözlenmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Denek grubunun kat ettiği yol ve takip ettikleri rota kat planlarına işlenerek geri dönüşlerin, yanlış dönüşlerin ve dolasma mesafelerinin tespiti yapılmıştır. Bu çalışmanın yapılması esnasında deneklerin gerçekleştirdikleri eylem biçimleri ve sürelerde dikkate alınmıştır. Alan çalışmasına başlamadan önce genel olarak verileri çıkarma amacıyla yapılmış ön çalışmalarda kullanıcıların ortaya koyduğu eylem biçimleri tespit edilmiş ve bu eylem biçimlerine göre deneklerin hareketleri, geçirilen zaman bağlamında ortaya konulmuştur. Bu eylem biçimleri aşağıdaki gibidir:

. **Soru sorma:** Denegin hareketi esnasında yön bulma amacıyla sorduğu soruları içermektedir.

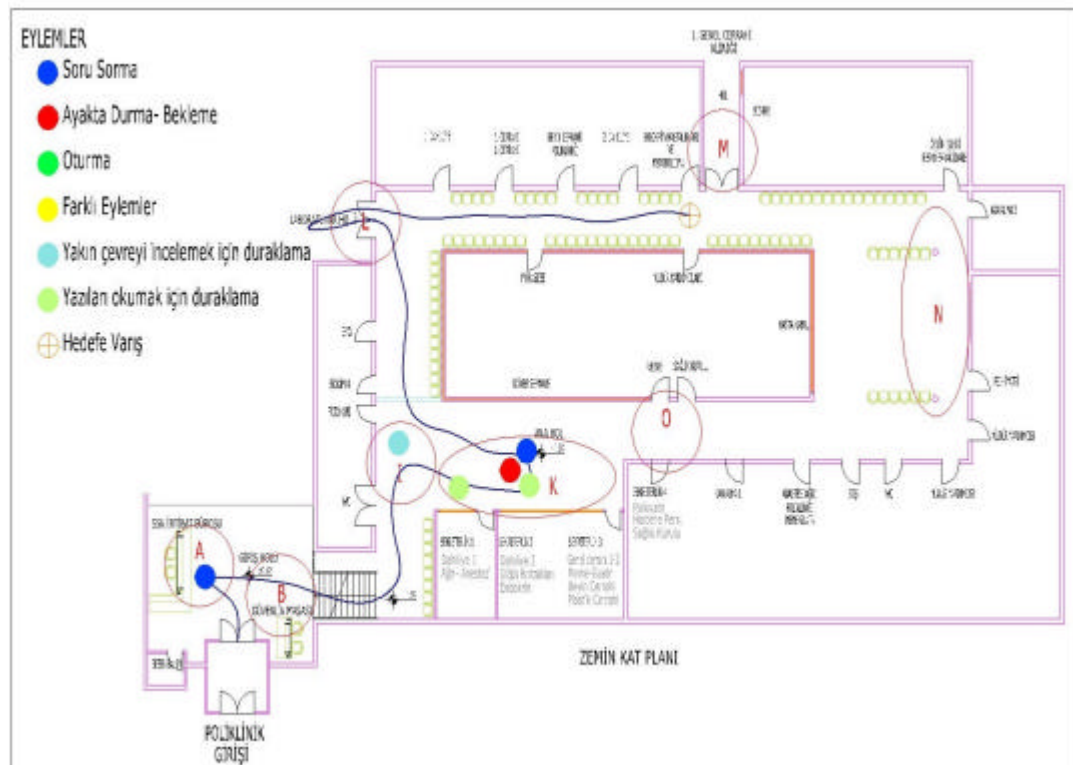
. **Ayakta durma- bekleme:** Denegin hareketi esnasında çeşitli nedenlerden ötürü ayakta geçirdiği veya durduğu eylem biçimleridir. Genellikle randevu almak üzere sekreterlik birimleri önünde gerçekleşen eylemlerdir.

. **Oturma:** Denegin rahatsızlığı veya yorgunluğu nedeniyle oturmasıdır.

. **Farklı eylemler:** Denegin gerçekleştirdiği çeşitli eylemlerini içermektedir. Tanidik biriyle sohbet edilmesi veya yön bulma amacı dışında sorulan bazı soruların gerçekleşmesi gibi eylemleri belirtmektedir.

. **Yakın çevreyi incelemek için duraklama:** Denegin çevreyi incelemek ve genel bir izlenim edinmek amacıyla durakladığı zaman dilimini belirtmektedir.

Yukarıda belirtilen ve deneklerin hareketleri boyunca irdelenen eylem biçimleri zaman bağlamında da irdelenmiştir. Böylelikle bir deneye ait hareket etme süresi ve toplam duraklama sürelerinin tespiti yapılabilmıştır. Alan çalışmasında bu sürelerden dikkate alınanlar ise soru sorma, yakın çevreyi incelemek için duraklama ve yazıları okumak için duraklama ile geçen toplam duraklama süreleridir. Çalışmada yapılmış olan analizlerde ayakta durma- bekleme, oturma ve farklı eylemler için geçen süreler yön bulma davranışı açısından önemli görülmediği için dikkate alınmamış, yalnızca eylem biçimleri olarak belirtilmesi ve irdelenmiş olması yeterli görülmüştür. Şekil 4.27’ de 1. etap sonunda her bir denek için çıkarılmış olan davranış ve yol analizinin belirtildiği kat planından bir örnek verilmiştir.

Yapilmiş alan çalışması sonucunda her deneye ait edinilmiş bilgiler aşağıdaki şekilde kategorilere ayrılmıştır:

1. Yol ve Rota

- a. Dolasım (mesafe bakımından ele alınmıştır)
- b. Geri Dönüş (mesafe bakımından ele alınmıştır)
- c. Yanlıs Dönüş (mesafe bakımından ele alınmıştır)

2. Eylemler

a. Gerçekleştirildikleri alan açısından: Bütün eylem biçimlerinin yoğun olarak görüldüğü alanlar alfabetik olarak isimlendirilmiş ve bu eylem bölgeleri içerisinde gerçekleştirilen eylem biçimleri farklı renklerde daireler olarak gösterilmiştir. Böylelikle hangi alanlarda, hangi eylem biçimlerinin genel olarak meydana geldiğinin tespiti yapılmış ve tikanıklık-kuyruk olusan bölgelerin nereler olduğu ortaya konulmuştur. Bu analizin yapıldığı eylemler aşağıdaki gibidir:

- . Soru sorma
- . Ayakta durma- bekleme
- . Yakın çevreyi incelemek için duraklama
- . Yazıları okumak için duraklama

b. Gerçekleştirildikleri süre açısından: Bu bölümde yön bulma davranışı açısından önemli olan eylemler gerçekleştirildikleri toplam süre bağlamında ele alınmıştır. Bu analizin yapıldığı eylemler aşağıdaki gibidir:

- . Soru sorma süresi
- . Yakın çevreyi incelemek için duraklama süresi
- . Yazıları okumak için duraklama süresi

3. Zaman

Çalışmalar sonucunda davranış analizlerinin zaman bağlamında irdelenen bölümleri aşağıda belirtilmiş olan kategorilere ayrılmıştır:

- . Toplam duraklama süresi
- . Hareket etme süresi

. Toplam süre: Hareket etme ve toplam duraklama sürelerini içermektedir.

2. Etap 2:

Alan çalışmasının davranış, yol ve zaman analizlerinin yapılmasından sonra deneklerde anket çalışmasının yapıldığı ve hem kişisel bilgilerinin hem de polikliniği kullanımları ile ilgili olarak bazı soruların yanıtlarının alındığı bölümdür. Anketlerde deneklere kişisel bilgileri ile ilgili olarak yaşları, eğitim durumları, hastaneyi deneyimleme sayıları, hareket etmelerini zorlayıcı veya yön bulmalarını etkileyici bir rahatsızlıklarının olup- olmadığı sorulmuştur(bkz. Ek 1). Ayrıca polikliniği bulmakta zorlanıp-zorlanmadıkları, işaretleri ve yazıları kullanıp kullanmadıkları, işaretler hakkındaki düşünceleri, hastaneyi karışık bulup bulmadıkları ve nedeni sorulmuştur. Alınan cevaplar daha sonrasında yapılmış olan analiz çalışmalarında kategorilerine ayrılarak kullanılmıştır. Sorulan sorulardan hastaneyi neden karışık bulup-bulmadıkları sorusuna verdikleri yanıtlardan, polikliniklerin yerlerinin sık aralıklarla değiştiriliyor olmasından kaynaklanan sorunlardan bahsetmeleri, çalışma bağlamında önemli bulunmuştur.

Her iki etap içinde toplam 30 denek örnekleme grubu olarak ele alınmıştır. Örnekleme grubunda kadın/ erkek sayıları eşdeğer alınmış ve 18- 75 yaş arası kullanıcılar denek grubuna dahil edilmiştir.

4.4 BULGULARIN ELDE EDİLMESİ

Denek grubu en küçüğü 18, en büyüğü 75 yaşında olmak üzere 15' i kadın, 15' i erkek toplam 30 kişiden oluşmaktadır. Poliklinikte kullanıcıların yaş dağılımları yoğun olarak 18 ile 75 yaş arasında olmaktadır. Alan çalışması davranış analizlerinin yapıldığı birinci etaptan ve devamında görüşme yapılan denek grubuna ait kişisel bilgilerin edinildiği ikinci etaptan oluşmaktadır. Yapılan görüşme ile deneklerin; yaşları, eğitim durumları, hastaneyi deneyimleme sayıları, hareket etmelerini engelleyici veya yön bulmalarını zorlastırıcı bir rahatsızlıklarının olup olmadığı gibi özellikleri ortaya konulmuştur. Yaşlara göre kadın erkek sayısı dağılımları ve yüzdeleri Tablo 4.1' de belirtilmiştir:

Tablo 4.1 Denek grubuna ait yas dagilimleri.

YAŞ				
	KADIN	ERKEK	TOPLAM	%
18- 35	8	6	14	46.66
36- 53	3	5	8	26.66
54- 75	4	4	8	26.68

Tablo 4.1' de görüldüğü gibi denek grubunun agirlikli yas araligi % 46.66 oranla 18-35 yas arasinda olmaktadır. 36- 53 yas grubundaki deneklerin orani % 26.66 ve 54-75 yas araligindaki deneklerin orani % 26.68' dir.

Tablo 4.2 Denek grubuna ait egitim düzeyleri.

EĞİTİM DÜZEYİ				
	KADIN	ERKEK	TOPLAM	%
Okur- yazar değil	1	-	1	3.3
Okur- yazar	2	3	5	16.6
İlkokul mezunu	5	5	10	33.3
Ortaokul mezunu	3	4	7	23.3
Lise mezunu	3	3	6	20
Üniversite mezunu	1	-	1	3.3

Denek grubunun egitim düzeylerinin gösterildiği Tablo 4.2 yukarıdaki gibidir. Buna göre %33.3 oranla ilkokul mezunlarının en fazla sayıda olduğu belirlenmiştir. Ortaokul mezunlarının orani % 23.3, okur-yazar olanların orani ise %16.6 olmaktadır. Lise mezunlarının orani %20 olmaktadır ki, bu gruba dahil olan deneklerin çoğunlukla genç yasta oldukları tespit edilmiştir. Okur- yazar olmayanların orani %3.3 , üniversite mezunu olanların orani %3.3 olmaktadır. Sonuç olarak poliklinik kullanıcılarının egitim düzeylerinin yogun olarak ortaokul ve ilkokul mezunlarının olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.3 Denek grubuna ait hastaneyi deneyimleme sayilari.

HASTANEYİ DENEYİMLEME SAYISI				
	KADIN	ERKEK	TOPLAM	%
1 defa	5	6	11	36.6
2- 5 arası	5	5	10	33.3
6- 10 arası	2	3	5	16.6
11' den fazla	3	1	4	13.3

Denek grubuna ait hastaneyi deneyimleme sayılarının ve yüzdelerinin belirtildiği Tablo 4.3 yukarıda verilmiştir. Alan çalışmasının davranış analizlerinin yapıldığı 1.

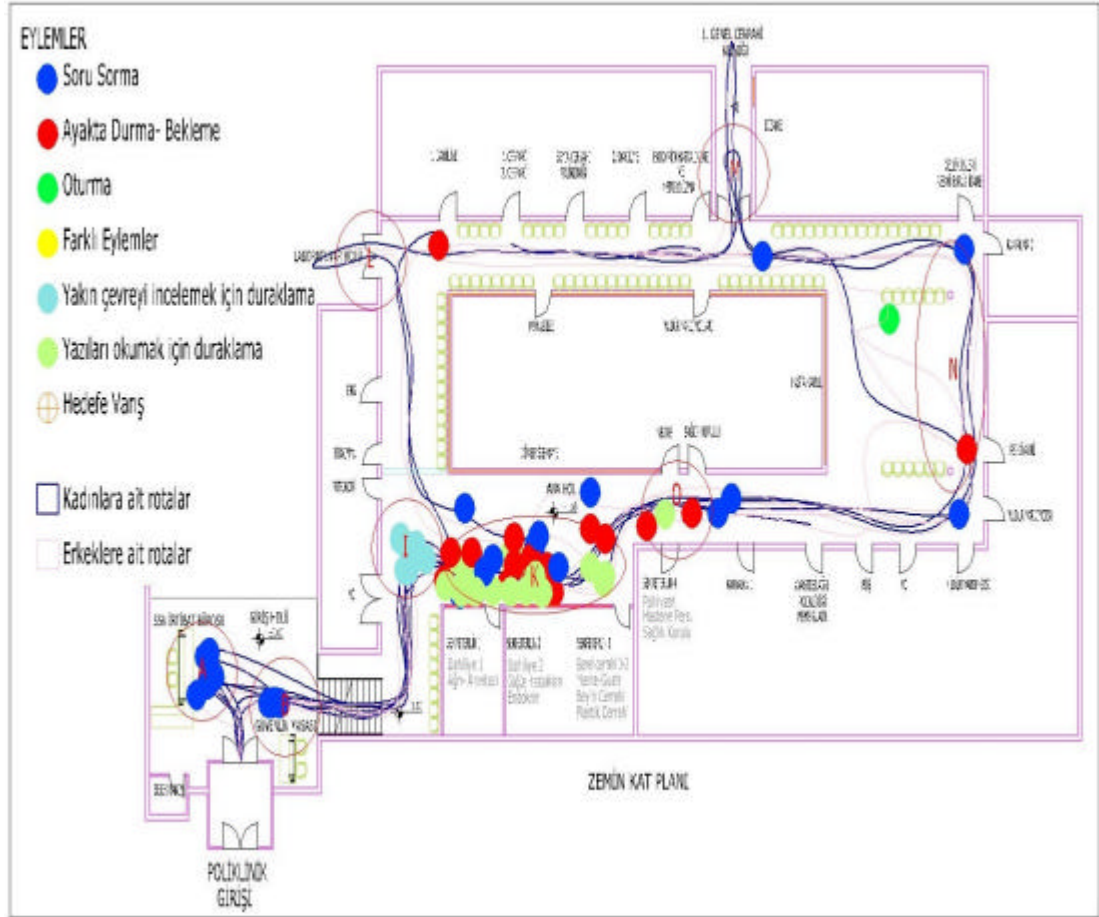
etabinda denek grubunun olusturulmasi esnasinda, hastaneyi deneyimleme sayilari fazla olan deneklerin sayica çok fazla olmamasina dikkat edilmistir. Poliklinik ana giris holünde danisma amaciyla SSK irtibat bürosuna ve güvenlik birimlerine soru soran denekler, deneyim sayilarinin daha az olacagi tahmin edilerek daha fazla oranda tutulmaya çalışilmistir. Alan çalışmasinin ilk etabinda dikkate alınmis olan bu tahmini bilginin dogruluğu, çalışmanın sonucunda ortaya çıkmistir. Buna göre poliklinigi fazla sayıda deneyimlemis deneklerin giris holünde bulunan birimlere daha az soru sorduklari görülmüştür. Tabloda belirtildiği gibi hastaneyi ilk defa deneyimleyen kullanıcıların sayısı %36.6 oranla çoğunlukta, 2- 5 arası deneyimleyenlerin oranı ise % 33.3 ile ikinci sırada olmaktadır.

Tablo 4.4 Deneklerin Hareketlerini engelleyici- Yön bulmalarını etkileyici rahatsızlıklarının olup- olmadığı.

HAREKETİNİ ENGELLEYİCİ- YÖN BULMASINI ETKİLEYİCİ RAHATSIZLIĞI					
	YOK	VAR			
		Görme	İşitme	Yürüme	Farklı rahatsızlık
Kadın	7	3	1	3	1
Erkek	8	1	1	5	-
Toplam	15	4	2	8	1
%	50	50			
%	50	13.3	6.6	26.6	0.3

Deneklere ait hareketlerini engelleyici veya yön bulmalarını etkileyici bir rahatsızlıklarının olup- olmadığının belirtildiği Tablo 4.4 yukarıdaki gibidir. Görüldüğü gibi denek grubunun % 50' sinin böyle bir rahatsızlığının olmadığı, % 50' sinin ise olduğu ortaya çıkmıştır. Rahatsızlığı olan deneklerin içinde, yürüme problemi olanların oranı %26.6 ile en fazla iken, % 13.3 oranla görme problemi olanlar ikinci sırada, % 6.6 ile işitme problemi olanlar ise üçüncü sırada olmaktadır. İşitme problemi olanların bu araştırma kriteri içerisine dahil edilmiş olmalarının sebebi, iyi duyamamaları neticesinin daha az soru sormalarına neden olmasıdır. Bu gruptaki deneklerden okuma-yazması olanların isaretlemelelere daha çok dikkat ettikleri, mecbur kalmadıkları sürece soru sormaya kalkışmadıkları, okuma-yazması olmayanların ise bir yakınları ile poliklinige geldikleri gözlemlenmiştir. Farklı rahatsızlığı olan deneklerin oranı ise % 0.3 yani 30 kişinin içerisinde 1 kişi olmaktadır. Bu durumun farklı bir değerlendirme kriteri olarak ele alınmasının sebebi kişinin sadece belli zamanlarda yürüme problemi yaşamasıdır. İç organlarıyla ilgili bir rahatsızlığı bulunan denek, ağrı hissettiği zaman diliminde yürümekte problem yaşamakta, bu durum haricinde ise rahatlıkla hareket edebilmektedir.

Alan çalışması ile elde edilen her denek için çıkarılmış olan davranış, yol ve zaman analizleri kat planları üzerine işlenmiş ve tablolar oluşturularak kategoriler halinde sayı ve yüzde oranları olarak ortaya konulmuştur. Toplam 30 denek üzerinde yapılmış olan çalışmada ortaya çıkan yol, eylem ve rota bulguları Şekil 4.28 ve 4.29’ da belirtilmiştir.

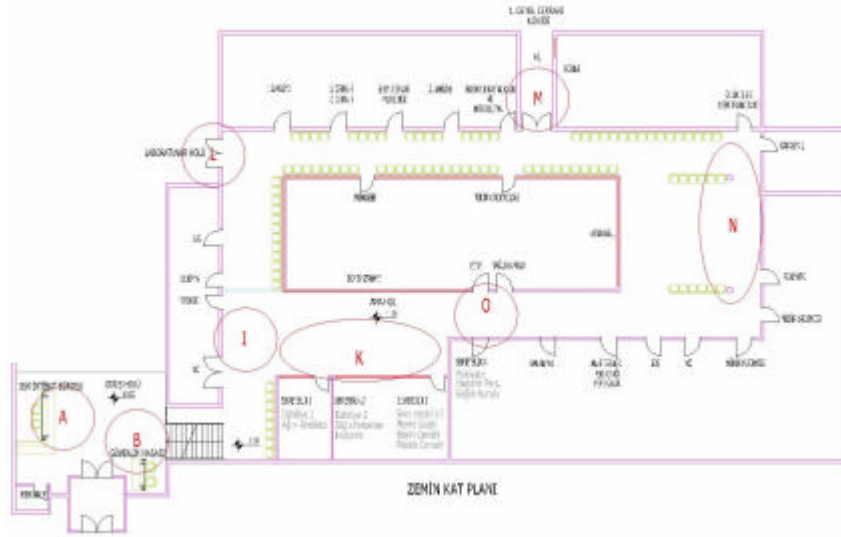

Şekil 4.28 Zemin katta hareket eden deneklere ait yol, rota ve eylem seması.

Şekil 4.28 zemin katta hareket eden deneklere ait yol, rota ve eylemleri göstermektedir. Toplam 13 denek poliklinikte bu katta hareket etmiştir. Plan üzerinde kadın deneklere ve erkek deneklere ait rotalar farklı renkte gösterilmiştir. Dikkate alınan eylemler farklı renkteki noktalarla gösterilmiş ve yoğun eylem gerçekleştirilen bölgeler alfabetik olarak isimlendirilmiştir.

Zemin katin çözümlenmesinde orta bölümde idari odalar, etrafını saran koridorlarda ise poliklinikler konumlandırılmıştır. Her polikliniğe ait sekreterlikler ise merdiven alanından sonra oluşturulmuş olan geniş orta açıklıkta bulunmaktadır. Katta bulunan toplam dört adet sekreterlikle bütün bu kattaki polikliniklere hizmet verilebilmektedir. Polikliniklerle görsel temas sağlanamamakta ve kullanım esnasında bir koridordan

baslanarak idari bölümlerin bulunduğu kütle etrafında dolasma durumunda kalinmaktadır. Plan kurgusunun sag tarafında bulunan, N bölgesi olarak gösterilen, diger idari bölümlerin önünde bulunan genis alan ise kullanıcılar için gereksiz bir dolasim bölgesi niteliginde olmaktadır. Oda isimleri için özel bir yazı sisteminin olmayisi, oda isimlerinin bilgisayar çıktisi olarak kapı üzerlerine asilmiş olması yazıların kolay okunamamasini ve yakınına kadar gidilmesini gerekli kılmaktadır.

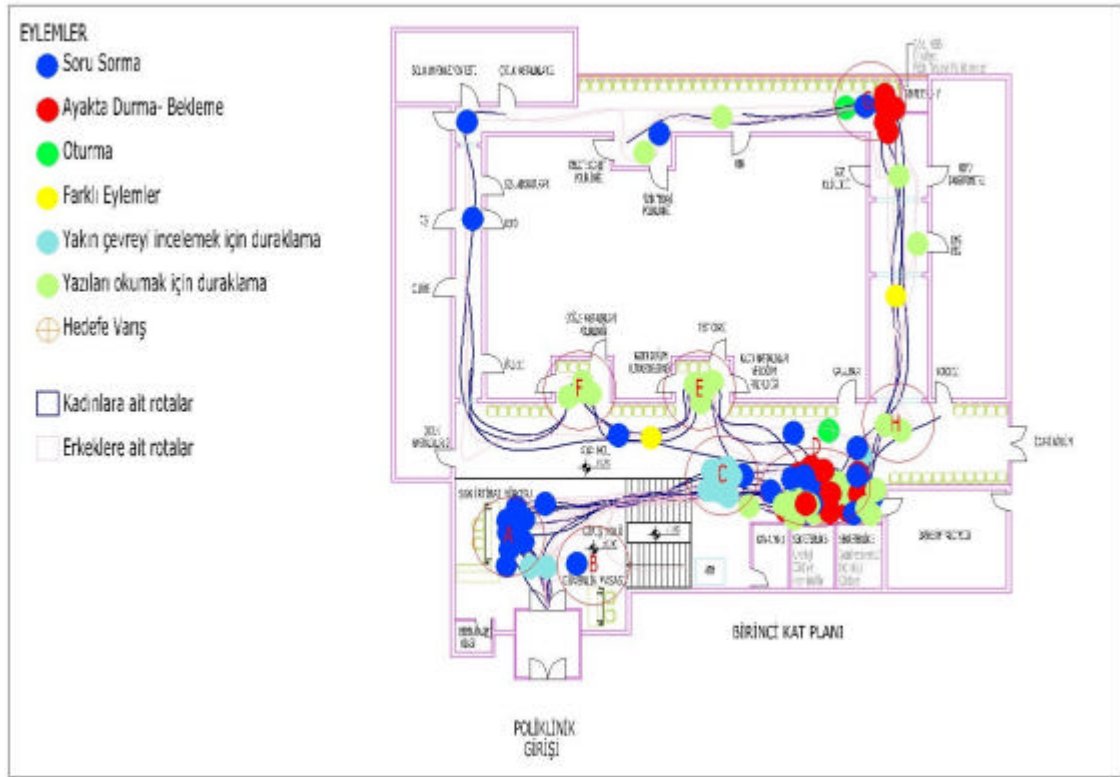

Sekil 4.28a Zemin kat planı.

M bölgesi olarak isimlendirilmiş olan, 1. Genel Cerrahi Klinigine giden koridorun girişinde herhangi bir yazı bulunmaması, bu alanda yanlış dönüşlerin ve geri dönüşlerin gerçekleşmesine neden olmaktadır. Bu eylemlerin gerçekleştiği diğer bir alan ise yine girişinde herhangi bir yazının bulunmadığı laboratuvar bölümü yani L bölgesidir. İki bölümü polikliniklerin bulunabileceği mekanlar olarak değerlendiren bazı deneklerin, bu mekanlara girdikleri ve tanımlayamamaları veya soru sorarak yanlış geldikleri tespitini yapmış olmaları sonucunda geri dönüşte bulundukları gözlenmiştir.

Eylem biçimlerinin yoğunlaştığı bölgelere bakıldığında yoğun soru sorma eyleminin gerçekleştiği bölgelerin A, B ve K bölgeleri olduğu gözlenmiştir. Bu bölgeler ana giriş holünde bulunan SSK irtibat bürosu ve güvenlik birimlerinin olduğu bölgeler ile, sekreterliklerin bulunduğu bölgeleri tanımlamaktadır. Giriş holünde bulunan birimlerin ve sekreterliklerin poliklinik içerisinde bir bakıma danışma görevi üstlendikleri görülmektedir ki, özellikle sekreterlik birimlerinin bu şekilde çalışmaları bir problem bölgesi oluşturmaktadır. Çünkü sekreterlik önleri aynı zamanda yoğun ayakta durma- bekleme bölgeleri olmaları yanında, yazı sistemlerinin tanımlayıcı olmaması ve yazıların fazla sayıda olması nedeni ile yazıları okumak amacıyla

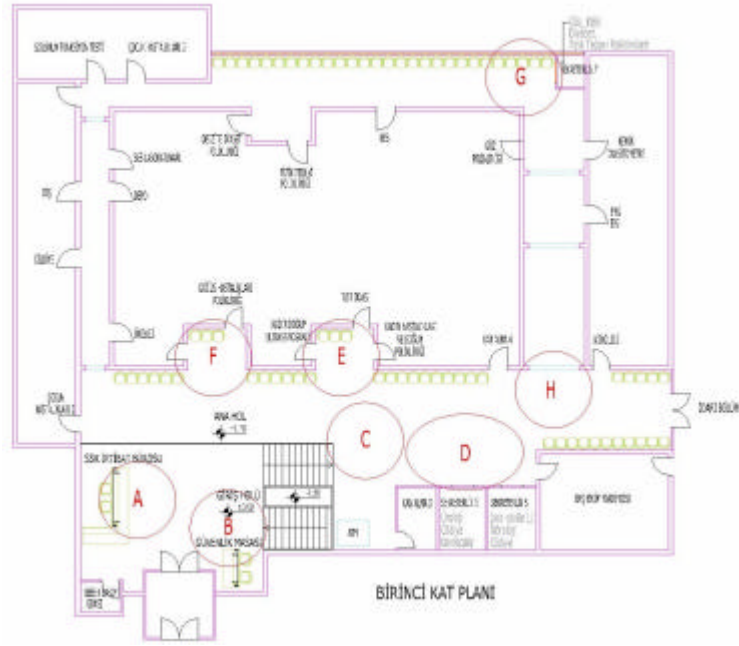
duraklanan bölgelerdir. Sekreterlik önlerinde bulunduğu sekreterliğin hangi polikliniklere hizmet ettiğini belirten yazıların yanında farklı notları içeren yazılarında yoğun olarak bulunması ve bütün bu yazıların aynı özellikte ve bilgisayar çıktısı şeklinde olması, öncelikle gereksinim duyulan yazının hangisi olduğunun aranması gibi bir ihtiyacı ortaya çıkarmış, eğitim düzeyinin genel olarak düşük olduğu bir kullanıcı grubu olan poliklinik için bir duraklama bölgesi oluşturmıştır. Plan üzerinde belirtilen I noktası özellikle mekani daha önceden deneyimlememiş denekler için çevreyi incelemek amacıyla duraklanan bir bölgeyi tanımlamaktadır. I noktası bu özelliği ile bu kat için bir *karar noktası* olmaktadır. Karar noktaları mekan içerisinde harekete olanak sağlayan ve hareket planının oluşmasında önemli bir etkisi olan mekanlardır (Passini, 1984).

Sekil 4.29 Birinci katta hareket eden deneklere ait yol, rota ve eylem seması.

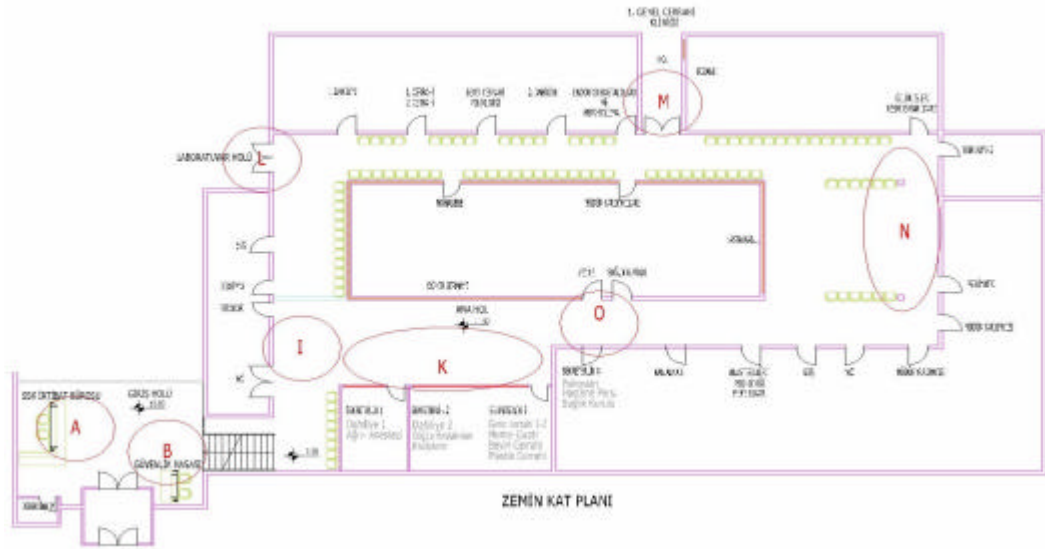
Sekil 4.29 birinci katta hareket eden deneklere ait yol, rota ve eylemleri göstermektedir. Toplam 17 denek poliklinikte bu katta hareket etmiştir. Birinci katin çözümlemesi de zemin kattaki gibi bir orta kütle ve etrafını çevreleyen koridorlardan dağılımları gerçekleştirilen mekanlardan oluşmaktadır. Burada bütün mekanlar poliklinikler olmakta, farklı bir işleve hizmet eden mekan bulunmamaktadır. Katta üçü geniş ana holde, diğeri arka koridorda olmak üzere toplam dört adet sekreterlik birimi bulunmaktadır. Geniş ana holün solunda bulunan cildiye ve diş polikliniklerinin bulunduğu koridorun algılanmasının güç olması bir çok kullanıcı tarafından koridor

girisinin görülememesine neden olmaktadır(bkz. Sekil 4.16). Bu durum deneklerde dolasim oraninin artmasina neden olabilmektedir. Birinci katta da zemin kattaki gibi yazilarin okunmasinin güç olması duraklamalara yol açmaktadır. Polikliniklerin isimlerinin kapi üzerinde herhangi bir tasarim ögesi içermeksizin bulunmasi hem yazilarin algılanmasini güçleştirmekte hem de okunabilmesi için yakinina kadar gidilmesini gerekli kilmakta, dolayisiyla dolasim oraninin artmasina ve duraklamalara neden olmaktadır. E ve F bölgeleri yazilari okumak amaciyla duraklamaların yogun olarak gerçeklestigi bölgelerdir. Birinci katta bulunan sekreterlik birimleri önünde görülen agirlikli eylem biçimleri zemin katta bulunan sekreterlikler önünde gerçekleştirilen eylemlerle ayni özellikte olmaktadır.

Sekil 4.29a Birinci kat plani.

D bölgesi olarak isimlendirilmiş olan bu bölgede soru sorma, ayakta durma- bekleme ve yazilari okumak için duraklama eylem biçimleri yogun olarak gerçekleşmiştir (Sekil 4.29a). Soru sorma sayisinin fazlaligi ve yazilari okuyabilmek için deneklerin duraklamaları bu bölgede bir tikaniklik olduğunu göstermektedir. Kattaki C noktası yogun olarak çevreyi incelemek amaciyla duraklamaların gerçekleştirildiği bir bölge olması sebebiyle kata ait, karar noktası olma özelliği göstermektedir.

Sekil 4.28a Zemin kat planı.

Alan çalışmasında eylemlerin yoğun olarak görüldüğü bölgeler alfabetik olarak isimlendirilmiştir. A, B, C, D, E, F, G, H bölgeleri birinci katta, I, K, L, M, N, O bölgeleri ise zemin katta bulunmaktadır (bkz. Sekil 4.28a ve 4.29a). Yapılan davranış analizlerinin sonucuna göre A, D, K bölgelerinde soru sorma eyleminin yoğun olarak görüldüğü tespit edilmiştir.

Tablo 4.5 Soru sorma eyleminin değerlendirme bölgelerine göre dağılımı.

EYLEMLER / SORU SORMA BÖLGELERİ															TOPLAM SORULAN SORU SAYISI
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	L	M	N	O	
Kadın	7	4	1	6	0	0	1	0	0	2	0	0	0	1	33
Erkek	12	2	0	6	0	0	1	0	0	4	0	0	0	0	26
Toplam	19	6	1	12	0	0	2	0	0	6	0	0	0	1	59
%	65.21	10.16	1.69	20.33	0	0	3.38	0	0	10.16	0	0	0	1.69	

Bu eylem biçiminin A bölgesinde görülme oranı % 65.21 oranla en fazla, % 20.33 oranla D bölgesinde ikinci sırada ve % 10.16 oranla K bölgesinde üçüncü sırada olmaktadır. Bu bölgeler içinden A bölgesi giriş holünde bulunan SSK irtibat bürosu önü, D bölgesi birinci katta bulunan ve K bölgesi ise zemin katta bulunan sekreterlik birimlerinin önlerindeki alan olmaktadır. Böylelikle SSK irtibat bürosunun ve sekreterlik birimlerinin poliklinik içerisinde danışma görevi üstlendiğinin tespiti yapılmıştır.

Tablo 4.6 Ayakta durma- Bekleme eyleminin değerlendirme bölgelerine göre dağilimi.

EYLEMLER / AYAKTA DURMA BEKLEME BÖLGELERİ															
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	L	M	N	O	TOPLAM AYAKTA DURMA- BEKLEME SAYISI
Kadın	0	1	0	6	0	0	2	0	0	5	0	0	1	2	18
Erkek	0	0	0	7	0	0	3	0	0	6	0	0	0	0	15
Toplam	0	1	0	13	0	0	5	0	0	11	0	0	1	2	33
%	0	3.03	0	39.39	0	0	15.15	0	0	33.33	0	0	3.03	6.06	

Tablo 4.6’ da belirtilmiş olan ayakta durma- bekleme eylemlerinin bölgelere göre dağilimında elde edilen sonuç, D ve K bölgelerinin poliklinik içerisinde yoğun ayakta durulan ve bekleme yapılan bölgeler olduğudur. Her iki kat içinde, sekreterlik birimlerinin önündeki alanlarda bu eylem biçiminde yoğunluk olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.7 Yakın çevreyi incelemek için duraklama eyleminin değerlendirme bölgelerine göre dağilimi.

EYLEMLER / YAKIN ÇEVREYİ İNCELEMİY İÇİN DURAKLAMA BÖLGELERİ															
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	L	M	N	O	TOPLAM SAYI
Kadın	0	0	5	1	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0	12
Erkek	1	0	5	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0	11
Toplam	1	0	10	1	0	0	0	0	10	0	0	0	0	0	23
%	4.34	0	43.47	4.34	0	0	0	0	43.47	0	0	0	0	0	

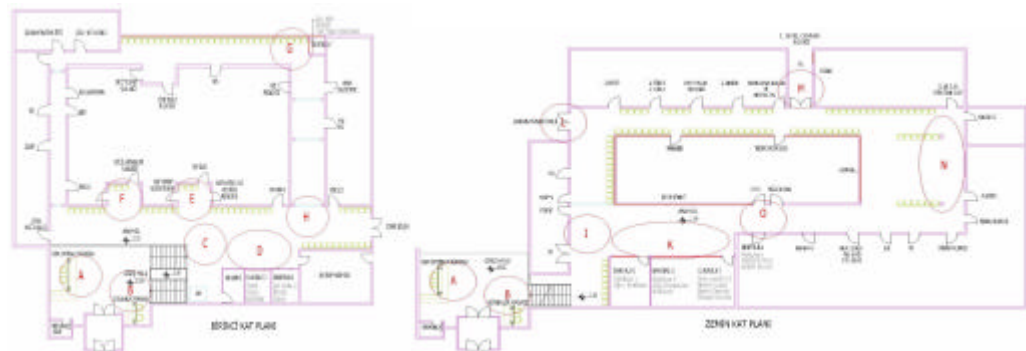
Tablo 4.7’ de görüldüğü gibi yakın çevreyi incelemek için duraklamanın yoğun olarak yapıldığı bölgeler C ve I bölgeleri olmaktadır (bkz. Sekil 4.28a ve 4.29a). Her iki katta da merdivenden sonra ulaşılan ve sekreterliklerin bulunduğu geniş hole ve harekete olanak veren koridorların algılandığı bölgeler olmaktadır. Bu bölgeler poliklinik için karar verme noktaları yani hareket planlarının oluşturulduğu bölgeler olmaktadır. C ve I bölgelerinde yapılan duraklama oranları her iki bölge için eşit ve % 43.47 olmaktadır.

Tablo 4.8 Yazilari okumak için duraklama eyleminin degerlendirme bölgelerine göre dagilimi.

EYLEMLER / YAZILARI OKUMAK İÇİN DURAKLAMA BÖLGELERİ															
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	L	M	N	O	TOPLAM SAYI
Kadın	0	0	0	2	2	1	0	1	0	2	0	0	0	1	18
Erkek	0	0	0	5	4	3	0	1	0	3	0	0	0	0	28
Toplam	0	0	0	7	6	4	0	2	0	5	0	0	0	1	46
%	0	0	0	15.21	13.04	8.69	0	4.34	0	10.86	0	0	0	2.17	

Tablo 4.8' de görüldüğü gibi birinci katta bulunan D, E, F bölgeleri ile zemin katta bulunan K bölgesi yazilari okumak amacıyla yogun olarak duraklama gerçeklesen bölgeler olmaktadır(bkz. Sekil 4.28a ve 4.29a). Birinci katta bulunan ve sekreterlik birimleri önündeki alan olan D bölgesi % 15.21 oranla bu eylem biçiminin en fazla oranda görüldüğü, kadın hastalıkları ve dogum polikliniklerinin bulunduğu E bölgesi % 13.04 oranla ikinci sirada ve % 8. 69 oran ile göğüs hastalıkları ve üroloji polikliniklerinin bulunduğu F bölgesi üçüncü sirada olmaktadır.

Yazilarin kolay okunamamasi, yakinina kadar gidilmesi gerekliligi ve E, F bölgelerinin mimari plan kurgusunda özellesmis bir küçük hol seklinde ana holden ayristirilmis olmasi denekler açısından dolasma oranini arttirici bir etken olmaktadır. Zemin kattaki sekreterlik birimleri önündeki alani ifade eden K bölgesi yine bu eylem biçiminin yogun olarak görüldüğü bölgedir. Bu durumun nedeni sekreterlik birimleri önündeki yazilarin kolay okunamiyor ve seçilemiyor olmasidir.

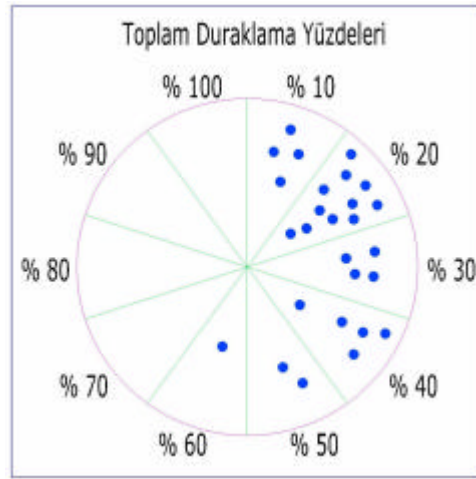

Sekil 4.28a- 4.28b Zemin Kat- Birinci Kat Planlari.

Tablo 4.9 Hareket etme- Duraklama süreleri.

EYLEMLER										
Katılma No	Cinsiyet	Yaş	Soru sorma süresi sn	Takip etme süresi için duraklama süresi sn	Yazılan okumak için duraklama süresi sn	Toplam duraklama süresi sn	Hareket süresi sn	Toplam süre sn	Toplam duraklama %	Hareket süresi %
1	Kadın	44	120	10	-	130	530	660	19.70	80.30
2	Kadın	35	20	3	20	43	210	253	17	83
3	Kadın	75	-	-	-	-	660	660	0	100
4	Kadın	30	-	-	-	-	160	160	0	100
5	Kadın	70	60	-	20	80	425	505	15.84	84.16
6	Kadın	73	60	-	20	80	240	320	25	75
7	Kadın	53	180	10	5	195	180	375	52	48
8	Kadın	66	40	4	60	104	120	224	46.42	53.58
9	Kadın	35	50	2	10	62	260	322	19.25	80.75
10	Kadın	20	110	10	10	130	410	540	24	76
11	Kadın	32	20	30	-	50	190	240	20.83	79.17
12	Kadın	38	10	-	-	10sn	120	130	7.70	92.30
13	Kadın	25	5	15	-	20	180	210	10	90
14	Kadın	23	-	-	-	-	165	165	0	100
15	Kadın	20	15	5	10	30	120	150	20	80
16	Erkek	37	60	10	10	80	180	260	30.76	69.24
17	Erkek	50	-	10	-	10	260	270	3.70	96.30
18	Erkek	65	30	5	15	50	330	380	13.15	86.85
19	Erkek	63	300	10	40	350	360	710	49.30	50.70
20	Erkek	28	20	3	-	23	130	153	84.96	15.04
21	Erkek	55	120	10	-	130	263	395	32.92	67.08
22	Erkek	30	15	4	10	29	180	219	13.67	86.33
23	Erkek	34	20	4	8	32	130	162	19.75	80.25
24	Erkek	25	40	3	10	53	130	183	28.96	71.04
25	Erkek	35	55	-	-	55sn	253	310	17.74	82.26
26	Erkek	46	120	7	-	127	267	394	32.23	67.77
27	Erkek	70	20	-	50	70	317	387	18.08	81.92
28	Erkek	50	40	-	15	55	95	150	36.66	63.34
29	Erkek	48	60	-	15	75	140	215	34.88	65.12
30	Erkek	21	35	-	0	43	180	223	19.28	80.72

Tablo 4.9' da yön bulma davranisi için önemli görülen soru sorma, yakın çevreyi inceleme ve yazıları okuma amacıyla yapılan duraklama sürelerinin, hareket etme süresinin ve toplam eylem sürelerinin belirtildiği tabloya göre oluşturulmuş olan oranlar Şekil 4.30' da ki gibidir:

Sekil 4.30 Toplam duraklama yüzdelere göre denek sayıları.

Sekil 4.30 hareket edilen toplam süreye göre duraklama sürelerinin oranlarını belirtmektedir. Buna göre hareket ettikleri toplam sürenin %20' si kadar zamanda yön bulma eylemi açısından önemli eylem biçimleri ile duraklama yapmış olan deneklerin en fazla olduğu görülmüştür. Toplam 100 birimlik bir zamanda başlangıç noktasından belirledikleri hedefe ulaşmış olan deneklerin 20 birimlik bir zamanı yön bulma amacıyla soru sorarak, yakın çevrelerini inceleyerek ve yazıları okumak için duraklayarak geçirmişlerdir.

Tablo 4.10 Toplam hareket etme süresine bağlı duraklama süreleri.

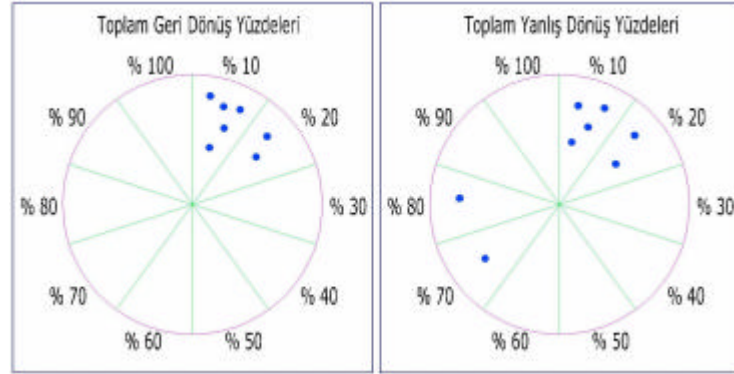
TOPLAM HAREKETE BAĞLI DURAKLAMA YÜZDELERİ											
	%10	%20	%30	%40	%50	%60	%70	%80	%90	%100	GENEL TOPLAM
Toplam	4	11	4	5	2	1	0	0	0	0	27
%	14.81	40.74	14.81	18.51	7.40	3.73	0	0	0	0	

Tablo 4.10' da görüldüğü gibi % 40. 74 oranla hareketlerinin %20' sini duraklama yaparak geçiren deneklerin sayılarının en fazla olduğu tespit edilmiştir. Sıralamada ikinci sırada yer alan ve toplam hareket sürelerinin % 40' i kadar bir sürede duraklama yapan deneklerin oranı ise % 18.51 olmaktadır.

Tablo 4.11 Dolasım, geri dönüş ve yanlış dönüş tablosu.

YOL / E RCTA							
Kağımcı No	Cinsiyet	Yaş	Dolaşım	Ger. Dönüş	Yanlış Dönüş	Ger. Dönüş %	Yanlış Dönüş %
1	Kadın	44	78.43	-	-	0	0
2	Kadın	35	49.00	-	-	0	0
3	Kadın	75	113.37	-	-	0	0
4	Kadın	30	57.54	-	-	0	0
5	Kadın	70	73.30	-	56.45	0	77
6	Kadın	73	53.81	-	-	0	0
7	Kadın	53	56.08	-	-	0	0
8	Kadın	66	66.22	2.60	2.60	3.92	3.92
9	Kadın	35	68.53	-	-	0	0
10	Kadın	20	96.71	18.45	18.45	19.07	19.07
11	Kadın	32	89.59	6.74	6.74	7.52	7.52
12	Kadın	38	52.66	-	-	0	0
13	Kadın	25	103.04	14.00	14.60	13.58	14.16
14	Kadın	23	26.63	-	-	0	0
15	Kadın	20	46.71	-	-	0	0
16	Erkek	37	47.87	-	-	0	0
17	Erkek	50	56.81	-	-	0	0
18	Erkek	65	49.81	-	-	0	0
19	Erkek	63	83.44	3.56	3.56	4.26	4.26
20	Erkek	28	38.38	-	-	0	0
21	Erkek	55	89.94	7.74	63.63	8.60	70.74
22	Erkek	30	67.16	5.25	5.25	7.81	7.81
23	Erkek	34	39.78	-	-	0	0
24	Erkek	25	40.56	-	-	0	0
25	Erkek	35	71.71	-	-	0	0
26	Erkek	46	44.74	-	-	0	0
27	Erkek	70	54.51	-	-	0	0
28	Erkek	50	28.36	-	-	0	0
29	Erkek	48	52.19	-	-	0	0
30	Erkek	21	38.69	-	-	0	0

Tablo 4.11 denek grubuna ait dolasim, geri dönüş, yanlis dönüş mesafelerinin ve oranlarinin verildiği tablodur. Bu çalışmada önemli görülen nokta poliklinik içerisinde yanlis dönüş ve geri dönüşlerin fazla olmadığı ancak dolasim miktarlarının fazla olduğudur. Tabloya göre elde edilen yanlis dönüş ve geri dönüş oranları Sekil 4.31’ deki gibi olmaktadır.

Sekil 4.31 Denek sayısına göre, geri ve yanlis dönüş yüzdeleri.

Yapılan analizlere göre kat ettikleri toplam yolun %10’ u kadar mesafeyi geri dönüşler ve yanlis dönüşler için harcayan deneklerin sayıları en fazla olmaktadır. Bu durumun gerçekleşmesine ait oranların belirtildiği Tablo 4.12 aşağıda verilmiştir:

Tablo 4.12 Toplam duraklama yüzdelerine göre denek sayıları.

TOPLAM UZAKLIĞA BAĞLI GERİ DÖNÜŞ YÜZDELERİ											
	%10	%20	%30	%40	%50	%60	%70	%80	%90	%100	GENEL TOPLAM
Toplam	5	2	0	0	0	0	0	0	0	0	7
%	71.42	28.58	0	0	0	0	0	0	0	0	
TOPLAM UZAKLIĞA BAĞLI YANLIS DÖNÜŞ YÜZDELERİ											
	%10	%20	%30	%40	%50	%60	%70	%80	%90	%100	GENEL TOPLAM
Toplam	4	2	0	0	0	0	1	1	0	0	8
%	50	25	0	0	0	0	12.5	12.5	0	0	

Tablo 4.12’ de elde edilen bulgulara göre deneklerin % 71. 42’ si hareket mesafelerinin % 10’ u kadar bir mesafeyi geri dönüşler için, % 50’ si ise yine hareket mesafelerinin % 10’ u kadar bir mesafeyi yanlis dönüşler için kat etmişlerdir.

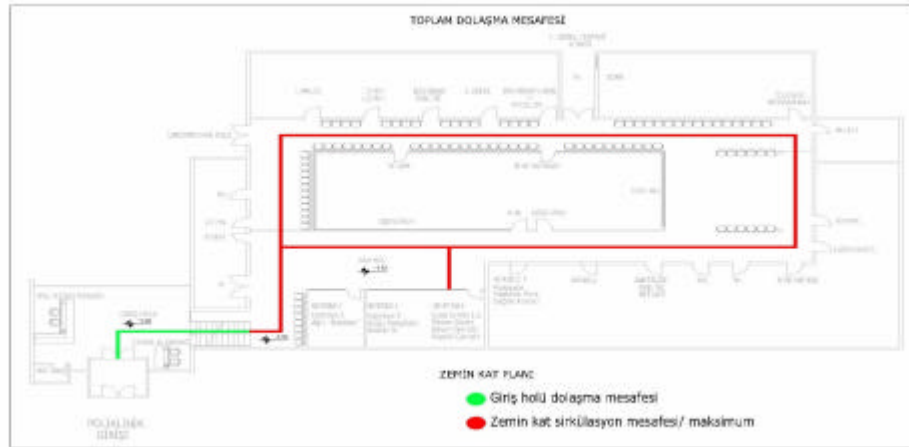
Alan çalışmasında denekler tarafından poliklinigin kullanımı esnasında geri dönüşlerin ve yanlis dönüşlerin fazla sayıda gerçekleşmediği ancak dolasim

mesafelerinin poliklinigin kurgusundan ve tasarım özelliklerinden dolayı fazla olduğu gözlenmiştir. Bu nedenle her kata ait maksimum dolanım mesafelerinin ne olduğu tespit edilmiş ve deneklerin dolanım mesafeleri bu bağlamda irdelenmiştir.

Sekil 4.32 Birinci kat maksimum sirkülasyon mesafesi.

Sekil 4.32 birinci kata ait maksimum sirkülasyonun gerçekleştirilmesine ait yolu belirtmektedir. Bu durum gerçekleştiği takdirde kat edilecek mesafe toplam 99.07 m olmaktadır. Sekil 4.33 ise zemin kata ait maksimum sirkülasyonun gerçekleştirilmesine ait yolu belirlemektedir. Bu durumun gerçekleşmesi ile kat edilecek toplam mesafe ise 98.07 m olmaktadır.

Sekil 4.33 Zemin kat maksimum sirkülasyon mesafesi.

Tablo 4.13 Planlara ait maksimum dolasma mesafeleri.

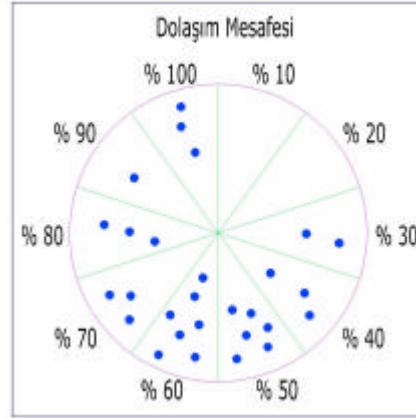
	Giris Holü	Toplam Koridor Uzunluğu	Toplam Maksimum Sirkülasyon Mesafesi
Zemin Kat	9.65	88.45	98.07
Birinci Kat	13.68	85.39	99.07

Tablo 4.13’ de katlara ait maksimum sirkülasyonun yapılması ile kat edilecek mesafeler verilmektedir. Katlardaki bu mesafelere göre deneklerin dolasım yüzdelerinin verildiği Tablo 4.14 aşağıdaki gibidir:

Tablo 4.14 Hareket bölgelerine göre maksimum dolasım mesafesi ve kat edilen dolasım mesafeleri oranları.

DOLAŞIM MESAFELERİ						
Katılımcı No	Cinsiyet	Yaş	Hareket Bölgesi	Sirkülasyon mesafesi (maksimum m.)	Dolasım m.	%
1	Kadın	44	Zemin Kat	98.07	78.43	79.97
2	Kadın	35	Zemin Kat	98.07	49.00	49.96
3	Kadın	75	Zemin Kat	98.07 m	113.37	115
4	Kadın	30	Birinci Kat	99.07	57.54	58
5	Kadın	70	Birinci Kat	99.07	73.30	73.98
6	Kadın	73	Birinci Kat	99.07	53.81	54.31
7	Kadın	53	Birinci Kat	99.07	56.08	56.60
8	Kadın	66	Zemin Kat	98.07	66.22	67.52
9	Kadın	35	Birinci Kat	99.07	68.53	69.17
10	Kadın	20	Birinci Kat	99.07	96.71	97.61
11	Kadın	32	Zemin Kat	98.07	89.59	91.35
12	Kadın	38	Zemin Kat	98.07	52.66	53.69
13	Kadın	25	Zemin Kat	98.07	103.04	105.06
14	Kadın	23	Birinci Kat	99.07	26.63	26.87
15	Kadın	20	Birinci Kat	99.07	46.71	47.14
16	Erkek	37	Birinci Kat	99.07	47.87	48.31
17	Erkek	50	Birinci Kat	99.07	56.81	57.34
18	Erkek	65	Birinci Kat	99.07	49.81	50.27
19	Erkek	63	Zemin Kat	98.07	83.44	85.07
20	Erkek	28	Zemin Kat	98.07	38.38	39.13
21	Erkek	55	Zemin Kat	98.07	89.94	91.71
22	Erkek	30	Zemin Kat	98.07	67.16	68.48
23	Erkek	34	Birinci Kat	99.07	39.78	40.15
24	Erkek	25	Zemin Kat	98.07	40.56	41.35
25	Erkek	35	Zemin Kat	98.07	71.71	73.12
26	Erkek	46	Birinci Kat	99.07	44.74	45.15
27	Erkek	70	Birinci Kat	99.07	54.51	55.02
28	Erkek	50	Birinci Kat	99.07	28.36	28.62
29	Erkek	48	Birinci Kat	99.07	52.19	52.67
30	Erkek	21	Birinci Kat	99.07	38.69	39.05

Tablo 4.14 incelendiğinde deneklerin genellikle fazla yol kat ettikleri, bazılarının hareket ettikleri katta maksimum dolasım mesafesinin üzerinde yol aldıkları görülmüştür. Bu bağlamda mimari kurgudan ve tasarım özelliklerinden dolayı poliklinikte genel olarak deneklerin dolasım oranlarının fazla olduğu tespit edilmiştir. Deneklerin hareket ettikleri katta maksimum sirkülasyon mesafelerine göre dolasım Sekil 4.34’ de verilmiştir:

Sekil 4.34 Maksimum dolasım mesafelerine göre deneklerin kat ettikleri mesafenin oranlarını sayıca gösteren tablo.

Sekil 4.34’ de görüldüğü gibi deneklerin çoğunluğu hareket ettikleri kattaki maksimum sirkülasyon alanının % 60’ i kadar yol kat etmişlerdir. İkinci sırada ise % 50’ si kadar mesafeyi kat etmiş olan deneklerin sayıları gelmektedir. Buna göre oranlara bakıldığında ise deneklerin %25’ inin maksimum yolun % 60’ ini kat ettikleri, %21.42’ sinin ise maksimum kat edilebilecek yolun % 50’ sini kat ettikleri tespit edilmiş ve bu oranların bulunduğu Tablo 4.15 aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.15 Maksimum dolasım mesafelerine göre deneklerin kat ettikleri mesafenin oranlarını gösteren tablo.

DOLAŞIM MESAFESİ											
	%10	%20	%30	%40	%50	%60	%70	%80	%90	%100	GENEL TOPLAM
Toplam	0	0	2	3	6	7	3	3	1	3	28
%	0	0	7.14	10.71	21.42	25	10.71	10.71	3.57	10.71	

Davranış, yol ve rota analizleri sonucunda yapılmış olan anket çalışmasında deneklerin mekani değerlendirmeleri ile ilgili elde edilmiş bulgular aşağıda verilmiştir:

Tablo 4.16 Poliklinigi kolay veya zor bulanlar.

POLİKLİNİĞİ KOLAY VEYA ZOR BULANLAR		
	Kolay bulanlar	Zor bulanlar
Toplam	12	18
%	40	60

Yapılan anket çalışmasında deneklere hedefleri olan poliklinigi kolay mı zor mu buldukları sorusunun cevaplarına göre oluşturulmuş Tablo 4.16' ya göre; zor bulanların oranı % 60, kolay bulanların oranı ise % 40 olmaktadır.

Tablo 4.17 İşaret kullanımı ve deneklerin işaretler hakkındaki düşünceleri.

İŞARET KULLANIMI VE İŞARETLER HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ				
	İşaretleri Kullanamayanlar	İşaretleri Kullananlar	İşaretleri Yeterli Bulanlar	İşaretleri Yetersiz Bulanlar
Kadın	3	12	5	7
Erkek	2	13	3	10
Toplam	5	25	8	17
%	16.66	83.33	32	68

Tablo 4.17 deneklerin işaretleri kullanıp kullanmadıklarının ve işaretler hakkındaki düşüncelerinin ne olduğunun sorulması sonucunda oluşturulmuştur. Buna göre % 83.33 oranla işaretleri kullananlar daha fazla olmaktadır. Burada belirtilmesi gereken önemli nokta poliklinik kapılarının üzerinde asılı olan ve isimlerinin yazılı olduğu kagıtların denekler açısından işaret olarak algılandığı, bu nedenle kategori içine dahil edilmiş olduğudur. İşaretleri kullananlara, işaretler hakkındaki düşünceleri sorulduğunda alınan cevaplara göre deneklerin % 68 oranla uygunluğuna göre işaretler yetersiz bulunmuştur.

Tablo 4.18 Deneklerin hastaneyi karışık bulup bulmadıkları.

HASTANEYİ KARIŞIK BULANLAR VE BULMAYANLAR		
	Karışık Bulanlar	Karışık Bulmayanlar
Toplam	20	10
%	66.66	33.33

Deneklere sorulan soruların sonucunda hastaneyi karışık bulanların oranı % 66.66 ile çoğunluktadır.

4.5 BAGINTILAR

Taksim Ilkyardım Hastanesi Poliklinik Bölümünde yapılan yol, rota, davranış ve zaman analizleri ile elde edilmiş olan bulgular kategorilerine ayrılmış ve birbirleri ile olan ilişkilerinin irdelenmesi SPSS(Statistical Package for Social Sciences) programı ile gerçekleştirilmiştir. İsimsel, sırasal ve ölçülebilir olma özelliklerine göre tanımlanmış olan değişkenlerin irdelenmesinde ki-kare ve pearson bağıntı analizleri kullanılmıştır. Aşağıda yapılmış olan, bağıntı analizlerinin değerlendirmeleri verilmiştir.

Tablo 4.19 Cinsiyet- Polikliniği kolay- zor bulma tablosu.

CİNSİYET	KOLAY- ZOR BULANLAR	
	Kolay Bulanlar	Zor Bulanlar
Kadın	7	8
Erkek	3	12

Ki- kare testi ile irdelenmiş olan cinsiyet farklılığı ve polikliniği kolay- zor bulma değişkenlerinin ilişki oranları; $df= 1$ için $\chi^2= 2.400 < 3.84$ ($p= 0.05$) bulunmuştur. Bu değişkenler arasında anlamlı bir hipotez ortaya konulamamıştır. Deneklerin cinsiyet özelliklerine bağlı olarak polikliniği kolay- zor bulmaları arasında etkin bir ilişki gözlemlenmemiş, ancak yapılan değerlendirmeler sonrasında erkek deneklerin kadın deneklere oranla polikliniği bulmakta daha fazla zorlandıkları görülmüştür.

Tablo 4.20 Cinsiyet- Soru sorma tablosu.

CİNSİYET	SORU SORMA sı				
	0	1-60	61-120	121-180	181-240
Kadın	3	9	2	1	0
Erkek	1	11	2	0	1

Ki- kare testi ile irdelenmiş olan cinsiyet ve soru sorma değişkenlerinin ilişki oranları; $df= 4$ için $\chi^2= 3.200 > 9.488$ ($p= 0.05$) bulunmuştur. Bu değişkenler arasında anlamlı bir hipotez ortaya konulamamaktadır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda kadın ve erkek deneklerin çoğunluğunun, toplam bir dakikalık süre boyunca soru sorma eylemini daha fazla gerçekleştirdikleri görülmüştür.

Tablo 4.21 Cinsiyet- Dolasım tablosu.

CİNSİYET	DOLAŞIM m		
	20-50	51-80	81-113
Kadın	3	8	4
Erkek	8	5	2

Ki- kare testi ile irdelenmiş olan cinsiyet ve dolasım değişkenlerinin ilişki oranları; $df= 2$ için $\chi^2= 3.632 < 5.991$ ($p= 0.05$) bulunmuştur. Bu değişkenler arasında anlamlı bir hipotez ortaya konulamamıştır. Poliklinik bölümünde fazla dolasım mesafelerinin gerçekleşmesinde cinsiyet faktörünün etkisi görülmemiştir. Kadın deneklerin çoğunluğu 51- 80 m dolasım oranı gerçekleştirirken, erkek deneklerin çoğunluğunun ise 20- 50 m dolasım oranı gerçekleştirdikleri görülmüştür.

Tablo 4.22 Yas- Isaret kullanımı tablosu.

YAŞ	İŞARET KULLANIMI	
	Kullanamayanlar	Kullananlar
18- 35	1	13
36- 53	1	7
54- 75	3	5

Ki- kare testi ile irdelenmiş olan yaş ve isaret kullanımı değişkenlerinin ilişki oranları; $df= 2$ için $\chi^2= 3.514 < 5.991$ ($p= 0.05$) bulunmuştur. Yaş ve isaret kullanımı değişkenleri arasında anlamlı bir hipotez ortaya konulamamıştır. Poliklinik kullanımında deneklerin genel olarak isaretleri kullandıkları gözlemlenmiştir.

Tablo 4.23 Yas- Poliklinigi kolay- zor bulma tablosu.

YAŞ	KOLAY- ZOR BULANLAR	
	Kolay Bulanlar	Zor Bulanlar
18- 35	7	6
36- 53	1	8
54- 75	2	6

Ki- kare testi ile irdelenmiş olan yaş ve poliklinigi kolay- zor bulma değişkenlerinin ilişki oranları $df= 2$ için $\chi^2= 3.563 < 5.991$ ($p= 0.05$) bulunmuştur. Bu değişkenler arasında anlamlı bir hipotez ortaya konulamamıştır. 18- 35 yaş grubu denekler için poliklinigi kolay- zor bulanların yaklaşık olarak eşit olduğu, 36- 53 ve 54- 75 yaş grubu deneklerin ise poliklinigi bulmakta zorlandıkları görülmüştür.

Tablo 4.24 Yas- Hastaneyi karışık bulma- bulmama tablosu.

YAŞ	HASTANEYİ KARIŞIK BULUP BULMAYANLAR	
	Karışık Bulanlar	Karışık Bulmayanlar
18- 35	10	4
36- 53	6	2
54- 75	4	4

Ki- kare testi ile irdelenmiş olan yaş ve hastaneyi karışık bulup- bulmadıkları değişkenlerinin ilişki oranları; $df= 2$ için $\chi^2= 1.393 < 5.991$ ($p= 0.05$) bulunmuştur. Bu değişkenler arasında anlamlı bir hipotez ortaya konulamamaktadır. Hastanenin deneklerin çoğunluğu tarafından karışık bulunduğu görülmüştür. 54- 75 yaş grubunda yanıtlar dengelidir.

Tablo 4.25 Yas- Dolasım tablosu.

YAŞ	DOLAŞIM m		
	20-50	51-80	81-113
18- 35	7	4	3
36- 53	3	5	0
54- 75	1	4	3

Pearson bağintı analizi ile irdelenmiş olan yaş ve dolasım değişkenlerinin ilişki oranları $r= 0.273$ ' dir. Bu değişkenler arasında zayıf bir ilişki bulunmuştur. 18- 35 yaş grubu deneklerin çoğunluğu için dolasım miktarının 20- 50m olduğu, 36-53 ve 54- 75 yaş grubu deneklerin çoğunluğu için dolasım miktarının 51- 80m olduğu görülmüştür.

Tablo 4.26 Yas- Duraklama tablosu.

YAŞ	DURAKLAMA sn				
	0	1- 60	61- 120	121- 180	181- 240
18- 35	2	9	1	1	0
36- 53	0	3	2	2	1
54- 75	1	2	4	1	1

Pearson baginti analizi ile irdelenmis olan yas ve duraklama degiskenlerinin iliski oranlari $r= 0.403'$ dir. Bu degiskenler arasinda orta düzeyde bir iliski bulunmustur. 18- 35 yas grubu deneklerin çogunlugunun yaklasik 1 dakikalik zaman dilimini duraklama yaparak geçirdikleri, 36- 53 yas grubu denekler için 1, 2, 3 dakikalik zaman dilimine yayilmis sekilde duraklama gerçeklestirdikleri, 54- 75 yas grubu deneklerin çogunlugunun ise 2 dakikalik zamani duraklama yaparak geçirdikleri görülmüştür.

Tablo 4.27 Yas- Geri tablosu

YAŞ	GERİ DÖNÜŞ m			
	0	2- 4	5- 7	8- 18
18- 35	9	0	2	2
36- 53	8	0	0	0
54- 75	6	2	0	1

Pearson baginti analizi ile irdelenmis olan yas ve geri dönüş degiskenlerinin iliski oranlari $r= -0.081'$ dir. Bu degiskenler arasinda hiç bir iliski bulunmamistir. Poliklinik bölümünde geri dönüş ve yanlis dönüş miktarlarinin fazla olmadigi görülmüştür.

Tablo 4.28 Yas- Soru tablosu.

YAŞ	SORMA SORMA sn				
	0	1- 60	61- 120	121- 180	181- 240
18- 35	2	11	1	1	0
36- 53	1	4	2	1	0
54- 75	1	4	1	0	1

Pearson baginti analizi ile irdelenmis olan yas ve soru sorma degiskenlerinin iliski oranlari $r = 0.244$ ' dir. Bu degiskenler arasinda zayif bir iliski bulunmustur. Deneklerin çogunlugunun 1 dakikalik süre boyunca soru sorma eylemini gerçeklestirdikleri görölmüştür. Diger yas gruplarinda soru sorma süresi kategorilere göre daha fazla yayginlik kazanmaktadır.

Tablo 4.29 Yas- Yanlis dönüs tablosu.

YAŞ	YANLIŞ DÖNÜŞ m			
	0	2- 14	15- 27	28- 63
18- 35	10	3	1	0
36- 53	8	0	0	0
54- 75	4	2	0	2

Pearson baginti analizi ile irdelenmis olan yas ve yanlis dönüs degiskenlerinin iliski oranlari $r = 0.266$ ' dir. Bu degiskenler arasinda zayif bir iliski bulunmustur. 54- 75 yas grubunda yanlis dönüslerin kategorilerde daha yaygin oldugu görölmektedir.

Tablo 4.30 Egitim- Isaret kullanimi tablosu.

EĞİTİM	İŞARET KULLANIMI	
	Kullanamayanlar	Kullananlar
Okur- yazar değil	1	0
Okur- yazar	1	3
İlkokul mezunu	8	10
Ortaokul mezunu	6	6
Lise mezunu	4	5
Üniversite mezunu	0	1

Ki- kare testi ile irdelenmis olan egitim durumu ve isaret kullanimi degiskenlerinin iliski oranlari; $df = 5$ için $\chi^2 = 5.883 < 11.070$ ($p = 0.05$) bulunmustur. Bu degiskenler arasinda anlamlı bir hipotez ortaya konulamamaktadır. Deneklerin egitim düzeylerindeki farklılaşmaya ragmen isaretleri kullandıkları görölmektedir.

Tablo 4.31 Egitim- Poliklinigi kolay-zor bulma tablosu.

EĞİTİM	KOLAY- ZOR BULANLAR	
	Kolay Bulanlar	Zor Bulanlar
Okur- yazar değil	0	1
Okur- yazar	2	2
İlkokul mezunu	4	7
Ortaokul mezunu	2	5
Lise mezunu	2	4
Üniversite mezunu	0	1

Ki- kare testi ile irdelenmiş olan eğitim durumu ve poliklinigi kolay- zor bulma değişkenlerinin ilişki oranları; $df= 5$ için $\chi^2= 1.617 < 11.070$ ($p= 0.05$) bulunmuştur. Bu değişkenler arasında anlamlı bir hipotez ortaya konulamamıştır. Deneklerin çoğunluğu tarafından, eğitim düzeyindeki farklılaşmalara rağmen poliklinigin zor bulunduğu görülmüştür.

Tablo 4.32 Eğitim- Hastaneyi karışık bulma- bulmama tablosu.

EĞİTİM	HASTANEYİ KARIŞIK BULUP BULMAYANLAR	
	Karışık Bulanlar	Karışık Bulmayanlar
Okur- yazar değil	1	0
Okur- yazar	1	3
İlkokul mezunu	8	3
Ortaokul mezunu	6	1
Lise mezunu	4	2
Üniversite mezunu	0	1

Ki- kare testi ile irdelenmiş olan eğitim durumu ve hastaneyi karışık bulma- bulmama değişkenlerinin ilişki oranları; $df= 5$ için $\chi^2= 6.950 < 11.070$ ($p= 0.05$) bulunmuş ve bu değişkenler arasında anlamlı bir hipotez ortaya konulamamıştır. Deneklerin eğitim durumlarındaki farklılaşmaya karşın çoğunluğu tarafından hastanenin karışık bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.33 Eğitim- Yanlış dönüş tablosu.

EĞİTİM	YANLIŞ DÖNÜŞ m			
	0	2- 14	15- 27	28- 63
Okur- yazar değil	1	0	0	0
Okur- yazar	3	0	0	1
İlkokul mezunu	7	4	0	0
Ortaokul mezunu	5	0	1	1
Lise mezunu	5	1	0	0
Üniversite mezunu	1	0	0	0

Pearson bagıntı analizi ile irdelenmiş olan eğitim ve yanlış dönüş değişkenlerinin ilişki oranları $r= -0.101$ ' dir. Bu değişkenler arasında bir ilişki bulunmamıştır.

Tablo 4.34 Eğitim- Geri dönüş tablosu.

EĞİTİM	GERİ DÖNÜŞ m			
	0	2- 4	5- 7	8- 18
Okur- yazar değil	1	0	0	0
Okur- yazar	4	0	0	0
İlkokul mezunu	7	2	2	0
Ortaokul mezunu	5	0	0	2
Lise mezunu	5	0	0	1
Üniversite mezunu	1	0	0	0

Pearson baginti analizi ile irdelenmis olan egitim ve geri dönüş degiskenlerinin iliski oranlari $r = 0.117$ ' dir. Bu degiskenler arasinda zayif bir iliski bulunmustur. Deneklerin çoğunluğunun geri dönüş ve yanlis dönüş gerçekleştirmedikleri görülmüştür.

Tablo 4.35 Egitim- Dolasim tablosu.

EĞİTİM	DOLAŞIM m		
	20-50	51-80	81-113
Okur- yazar değil	0	1	0
Okur- yazar	2	2	0
İlkokul mezunu	3	5	3
Ortaokul mezunu	3	2	2
Lise mezunu	3	2	1
Üniversite mezunu	0	1	0

Pearson baginti analizi testi ile irdelenmis olan egitim ve dolasim degiskenlerinin iliski oranlari $r = -0.013$ ' dir. Bu degiskenler arasinda bir iliski bulunmamistir.

Tablo 4.36 Egitim- Soru sorma tablosu.

EĞİTİM	SORMA SORMA sn				
	0	1- 60	61- 120	121- 180	181- 240
Okur- yazar değil	0	0	1	0	0
Okur- yazar	0	4	0	0	0
İlkokul mezunu	2	7	1	0	1
Ortaokul mezunu	1	4	2	0	0
Lise mezunu	1	5	0	0	0
Üniversite mezunu	0	0	0	1	0

Pearson baginti analizi testi ile irdelenmis olan egitim ve soru sorma degiskenlerinin iliski orani $r = 0.012$ ' dir. Bu degiskenler arasinda hiç bir iliski bulunmamistir. Deneklerin çoğunluğu tarafından toplam 1 dakikalik bir sürecin soru sorma eylemi ile geçtiği görülmektedir.

Tablo 4.37 Egitim- Duraklama tablosu.

EĞİTİM	DURAKLAMA sn				
	0	1- 60	61- 120	121- 180	181- 240
Okur- yazar değil	0	0	0	1	0
Okur- yazar	0	2	2	0	0
İlkokul mezunu	2	4	3	1	1
Ortaokul mezunu	1	3	1	2	0
Lise mezunu	0	5	1	0	0
Üniversite mezunu	0	0	0	0	1

Pearson baginti analizi ile irdelenmis olan egitim ve duraklama degiskenlerinin iliski oranlari $r = -0.017$ ' dir. Bu degiskenler arasinda bir iliski bulunmamistir. Farkli egitim düzeyindeki deneklerin çogunlugunun 1 dakikalik zaman dilimi boyunca duraklama gerçeklestirdikleri görölmüştür.

Tablo 4.38 Deneyim- Poliklinigi kolay-zor bulma tablosu.

DENEYİM	KOLAY- ZOR BULANLAR	
	Kolay Bulanlar	Zor Bulanlar
1 defa	3	8
2- 5 arası	2	8
6- 10 arası	2	3
11' den fazla	3	1

Ki- kare testi ile irdelenmis olan deneyim ve poliklinigi kolay- zor bulma degiskenlerinin iliski oranlari; $df= 3$ için $\chi^2 = 4.207 < 7.815$ ($p = 0.05$) bulunmustur. Bu degiskenler arasinda anlamlı bir hipotez ortaya konulamamistir. Deneklerin poliklinigi 11' den fazla deneyimlemis olanlarinin poliklinigi kolay bulduklari, daha az deneyimlemis deneklerin ise zor bulduklari görölmüştür.

Tablo 4.39 Deneyim- Hastaneyi karisik bulma- bulmama tablosu.

DENEYİM	HASTANEYİ KARISIK BULUP BULMAYANLAR	
	Karisik Bulanlar	Karisik Bulmayanlar
1 defa	9	2
2- 5 arası	5	5
6- 10 arası	4	1
11' den fazla	2	2

Ki- kare testi ile irdelenmis olan deneyim ve hastaneyi karisik bulma- bulmama degiskenlerinin iliski oranlari; $df= 3$ için $\chi^2 = 3.286 < 7.815$ ($p = 0.05$) bulunmustur. Bu degiskenler arasinda anlamlı bir hipotez ortaya konulamamistir. Hastanenin ilk defa deneyimlemis deneklerin çogunlugu tarafından karisik bulundugu, deneyim sayisinin artmasi ile karisik bulmayanlari sayisinda da artis gözlemlendi ancak yine de çogunluk tarafından karisik bulundugu görölmüştür.

Tablo 4.40 Deneyim- Dolasim tablosu.

DENEYİM	DOLAŞIM		
	20-50	51-80	81-113
1 defa	6	4	1
2- 5 arası	2	4	4
6- 10 arası	1	4	0
11' den fazla	1	2	1

Pearson baginti analizi ile irdelenmis olan deneyim ve dolasim degiskenlerinin iliski oranlari $r = 0.191$ ' dir. Bu degiskenler arasinda düşük bir iliski bulunmustur. Bu iliskinin düşük bulunmasinin sebebinin, poliklinik birimlerinin yerlerinin sik araliklarla degistiriliyor olmasindan kaynaklandigi tahmin edilmektedir.

Tablo 4.41 Deneyim- Duraklama tablosu.

DENEYİM	DURAKLAMA				
	0	1- 60	61- 120	121- 180	181- 240
1 defa	1	6	1	2	1
2- 5 arası	0	5	2	2	1
6- 10 arası	1	2	1	0	0
11' den fazla	2	1	1	0	0

Pearson baginti analizi ile irdelenmis olan deneyim ve duraklama degiskenlerinin iliski oranlari $r = -0.344$ ' dir. Bu degiskenler arasinda bir iliski bulunmamistir. Farkli deneyimdeki deneklerin çogunlugunun hareketlerinin toplam 1 dakikalik süresi boyunca duraklama gerçeklestirdikleri görülmüştür.

Tablo 4.42 Deneyim - Soru sorma tablosu.

DENEYİM	SORU SORMA				
	0	1- 60	61- 120	121- 180	181- 240
1 defa	0	8	2	1	0
2- 5 arası	0	7	2	0	1
6- 10 arası	2	3	0	0	0
11' den fazla	2	2	0	0	0

Pearson baginti analizi ile irdelenmis olan deneyim ve soru sorma degiskenlerinin iliski oranlari $r = -0.408$ ' dir. Bu degiskenler arasinda hiçbir iliski bulunmamistir. Farkli deneyimdeki deneklerin çogunlugu tarafından 1 dakikalik süreç boyunca soru sorma eyleminin gerçekleştirildiği, 2, 3, 4 dakikalik zaman dilimi boyunca soru sorma eylemini gerçeklestiren denek sayisinin giderek azaldigi görülmüştür.

Tablo 4.43 Deneyim- Geri dönüş tablosu.

DENEYİM	GERİ DÖNÜŞ m			
	0	2- 4	5- 7	8- 18
1 defa	10	0	1	1
2- 5 arası	5	2	1	2
6- 10 arası	5	0	0	0
11' den fazla	4	0	0	0

Pearson baginti analizi ile irdelenmis olan deneyim ve geri dönüş degiskenlerinin iliski oranlari $r = -0.196$ ' dir. Bu degiskenler arasinda hiçbir iliski bulunmamistir. Poliklinikte geri dönüş gerçeklesmesinin deneyime bagli olarak belirli bir farklılık göstermedigi, farklı deneyimdeki deneklerin çoğunluğu tarafından geri dönüşlerin gerçekleştirilmediği görülmüştür.

Tablo 4.44 Deneyim- Yanlis dönüş tablosu.

DENEYİM	YANLIŞ DÖNÜŞ m			
	0	2- 14	15- 27	28- 63
1 defa	10	2	0	0
2- 5 arası	5	3	1	0
6- 10 arası	5	0	0	0
11' den fazla	3	0	0	1

Pearson baginti analizi ile irdelenmis olan deneyim ve yanlis dönüş degiskenlerinin iliski oranlari $r = 0.120$ ' dir. Bu degiskenler arasinda zayıf bir iliski bulunmustur. Poliklinik bölümünde yanlis dönüşlerin çok az denek tarafından gerçekleştirildiği , en çok yanlis dönüşün ise 2- 14 m arasında olduğu görülmüştür.

Tablo 4.45 Engel- Poliklinigi kolay-zor bulma tablosu.

HAREKETİNİ ENGELLEYİCİ- YÖN BULMASINI ETKİLEYİCİ RAHATSIZLIĞI	KOLAY- ZOR BULANLAR	
	Kolay Bulanlar	Zor Bulanlar
YOK	8	8
VAR	2	12

Ki- kare testi ile irdelenmiş olan hareketini engelleyici- yön bulmasını etkileyici bir rahatsızlığı bulunması- bulunmaması ve polikliniği kolay- zor bulma değişkenlerinin ilişki oranları; $df= 1$ için $\chi^2=5.400 > 3.84$ ($p= 0.05$) bulunmuş, bu değişkenler arasında anlamlı bir hipotez ortaya konulmuştur. Denekler içerisinde hareketlerini engelleyici yön bulmalarını etkileyici rahatsızlığı bulunanların polikliniği bulmakta zorlandıkları görülmektedir (12/ 2 karşı 8/ 8).

Tablo 4.46 Engel- Soru sorma tablosu.

HAREKETİNİ ENGELLEYİCİ- YÖN BULMASINI ETKİLEYİCİ RAHATSIZLIĞI	SORMA SORMA sı				
	0	1- 60	61- 120	121- 180	181- 240
YOK	2	12	1	0	0
VAR	2	8	3	1	1

Pearson bağıntı analizi ile irdelenmiş olan hareketini engelleyici- yön bulmasını etkileyici rahatsızlığı olması ve soru sorma değişkenlerinin ilişki oranları $r= 0.285'$ dir. Bu değişkenler arasında düşük bir ilişki bulunmuştur. Engelli deneklerin çoğunluğunun toplam 1 dakikalık zaman dilimi boyunca soru sorma eylemini gerçekleştirdikleri, 2, 3, 4 dakikalık süreçleri için bu sayının giderek azaldığı görülmektedir.

Tablo 4.47 Engel- Dolasım tablosu.

HAREKETİNİ ENGELLEYİCİ- YÖN BULMASINI ETKİLEYİCİ RAHATSIZLIĞI	DOLAŞIM m		
	20-50	51-80	81-113
YOK	7	5	3
VAR	4	8	3

Pearson bağıntı analizi ile irdelenmiş olan hareketini engelleyici- yön bulmasını etkileyici rahatsızlığı olması ve dolasım değişkenlerinin ilişki oranları $r= 0.136'$ dir. Bu değişkenler arasında zayıf bir ilişki bulunmuştur. Denekler için dolasım miktarlarının günlük bir değişkenlik gösterdiği, engelli olmayan deneklerin çoğunluğunun 20- 50 m arasında dolasım gerçekleştirdikleri, engelli olan deneklerin çoğunluğunun ise 51- 80 m dolasım gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Tablo 4.48 Engel- Duraklama tablosu.

HAREKETİN ENGELLEYİCİ- YÖN BULMASINI ETKİLEYİCİ RAHATSIZLIĞI	DURAKLAMA sn				
	0	1- 60	61- 120	121- 180	181- 240
YOK	2	9	3	1	0
VAR	1	5	4	3	2

Pearson baginti analizi testi ile irdelenmiş olan hareketini engelleyici- yön bulmasını etkileyici rahatsızlığı olması ve duraklama değişkenlerinin ilişki oranları $r= 0.380'$ dir. Bu değişkenler arasında orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Engeli olmayan ve engeli olan deneklerin çoğunluğunun 1 dakikalık süre boyunca duraklama gerçekleştirdikleri görülmektedir. Engeli olan deneklerde diğer kategorilerde (2, 3, 4 dakika) da duraklama süresinin yaygınlık kazandığı Tablo 4.48' de görülmektedir.

Tablo 4.49 İşaret Kullanımı- Dolasım tablosu.

İŞARET KULLANIMI	DOLAŞIM m		
	20-50	51-80	81-113
Kullanamayanlar	2	1	2
Kullananlar	9	12	4

Pearson baginti analizi ile irdelenmiş olan işaret kullanımı ve dolasım değişkenlerinin ilişki oranları $r= -0.102'$ dir. Bu değişkenler arasında bir ilişki bulunamamıştır. Deneklerin gerçekleştirdikleri dolasım miktarlarına bakıldığında işaretleri kullanan deneklerin sayılarının kullanamayanlara göre daha fazla olduğu ancak işaretleri kullanan deneklerin dolasım miktarlarında kullanamayanlara göre bir azalma göstermediği görülmektedir. Bu durumun sebebi poliklinik bölümünde kullanılmış olan işaretlerin yetersizliği, iyi konumlandırılmamış olmaları ve kolay okunabilir olmadıklarıdır.

Tablo 4.50 İşaret Kullanımı- Duraklama tablosu.

İŞARET KULLANIMI	DURAKLAMA sn				
	0	1- 60	61- 120	121- 180	181- 240
Kullanamayanlar	1	2	0	2	0
Kullananlar	2	12	7	2	2

Pearson baginti analizi ile irdelenmis olan isaret kullanimi ve duraklama degiskenlerinin iliski oranlari $r= 0.000'$ dir. Bu degiskenler arasinda bir iliski bulunamamistir. Isaretleri kullanan deneklerin kullanamayanlara oranla daha fazla duraklama gerçeklestirdikleri ve duraklamaların ogunluk tarafından 1 dakikalik ve iki dakikalik zaman dilimi boyunca gereklestigi grlmektedir.

Tablo 4.51 Isaret Kullanimi- Soru sorma tablosu.

İŞARET KULLANIMI	SORMA SORMA Sı				
	0	1- 60	61- 120	121- 180	181- 240
Kullanamayanlar	1	2	2	0	0
Kullanlar	3	17	2	1	1

Pearson baginti analizi ile irdelenmis olan isaret kullanimi ve soru sorma degiskenlerinin iliski oranlari $r= -0.018'$ dir. Bu degiskenler arasinda bir iliski bulunamamistir. Deneklerin ogunlugunun toplam bir dakikalik süre boyunca soru sorma eylemini gerçeklestirdikleri ve bu sayinin ogunlugunu isaretleri kullanan deneklerin olusturdugu grlmektedir. Poliklinik bölümünde isaretlerin yetersiz olması bu durumun olusmasında etkili olmuştur.

Tablo 4.52 Isaret Kullanimi- Geri dns tablosu.

İŞARET KULLANIMI	GERİ DÖNÜŞ m			
	0	2-4	5-7	8- 18
Kullanamayanlar	4	0	1	1
Kullanlar	19	2	1	2

Pearson baginti analizi ile irdelenmis olan isaret kullanimi ve geri dns degiskenlerinin iliski oranlari $r= -0.045'$ dir. Bu degiskenler arasinda bir iliski bulunamamistir. Poliklinik kullanimında geri dnslerin fazla grlmedigi, bu durumun isaretleri kullanan ve kullanamayan denekler içinde geçerli olduğu grlmektedir. Isaretleri kullanan deneklerin kullanamayanlara göre daha fazla geri dns gerekleştirmis olmalarının sebebi isaretleri kullanan deneklerin ogunlukla isaretleri bulamadigi, tanımlanmamis koridorlara ve mekanlara ynlenmeleridir.

Tablo 4.53 Isaret Kullanimi- Yanlis dönüs tablosu.

İŞARET KULLANIMI	YANLIŞ DÖNÜŞ m			
	0	2- 14	15- 27	28- 63
Kullanamayanlar	4	0	0	1
Kullanıcılar	18	5	1	1

Pearson baginti analizi ile irdelenmis olan isaret kullanimi ve yanlis dönüs degiskenlerinin iliski oranlari $r = -0.088$ ' dir. Bu degiskenler arasinda bir iliski bulunamamistir. Yine daha önceki bagintilarda belirtildiği gibi, isaret kullananlarda yanlis dönüs diger kategorilerde de görölmektedir. Bu durum isaretlerin yetersiz olduğu ve yanlis yerlerde yer aldığı savina bizi yaklastirmaktadır.

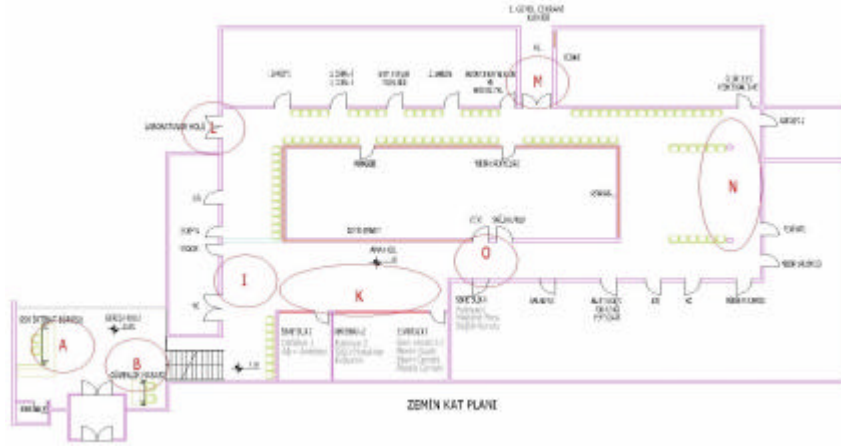
4.6 ALAN ÇALIŞMASININ SONUCU

Taksim İlkyardımlı Hastanesinde gerçekleştirilmiş olan alan çalışmasında poliklinik bölümü, insan davranışı ve mekan bağlamında yön bulma davranışı açısından irdelenmiştir. Farklı kişisel özelliklerdeki toplam otuz kişiden oluşan denek grubu için yapılan analizler, giriş holünden başlayarak hedefledikleri poliklinik birimine ulaşmalarına kadar geçen zaman dilimini kapsamaktadır. Bu başlangıç ve bitiş noktaları arasında kat edilen yol, rota, eylem biçimleri, zaman bağlamında irdelenmiştir. Elde edilen bulgularda deneklerin dolanım, geri dönüs, yanlis dönüs mesafeleri ile mekanın ve tasarım özelliklerinin etkileri ile gerçekleştirdikleri eylem biçimleri, geçirdikleri süreler irdelenerek, mekan kullanımı ve insan algısı, davranışı arasındaki etkileşimler ortaya konulmuştur. Yapılan çalışmalar sonucunda tüm değişkenlerin birbirleri ile ilişkilerinin olup olmadığı ve anlamlı bir hipotez ortaya koyup koymadıkları pearson ve ki- kare baginti analizleri ile ispat edilmiştir.

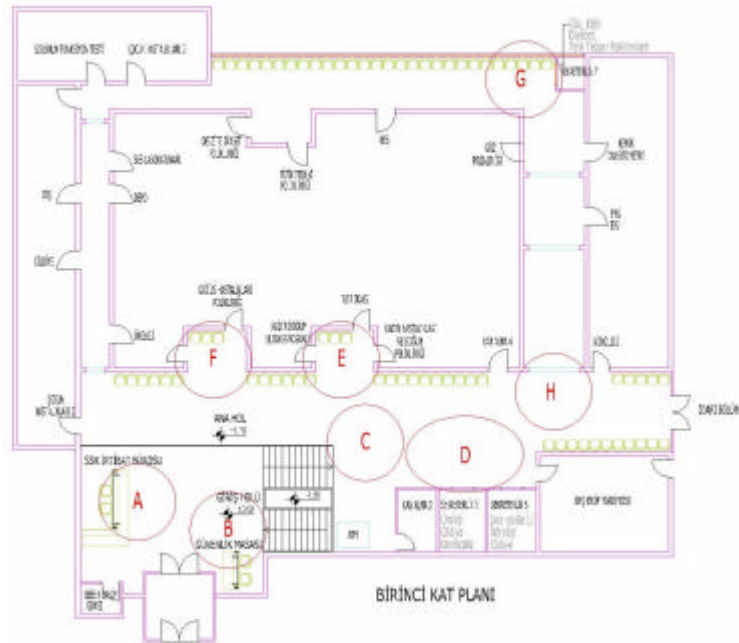
Deneklerin poliklinik bölümünün kullanımı esnasında ortaya koydukları eylem biçimleri ve bu eylem biçimlerinin mekan kurgusu içerisindeki dağılımları ve yoğunlukları incelenmiştir. Buna göre yapılan analizlerde, görsel algılamayı güçlendiren geniş birleşim hollerinin olmayışının mekansal algılamayı zayıflattığı ve dolanım oranlarının artmasına neden olduğu hipotezi doğrulanmıştır. İki katlı olarak çözümlenmiş poliklinik bölümünün her iki katında da görülen mekan kurgusu; orta alanda bulunan bir ana kütle etrafını saran koridorlar boyunca sıralanmaları ve genel kullanım alanı olan sekreterlik birimlerinin ön holünden polikliniklerin tümünün algılanamayışı, görsel algılamayı zayıflatmakta, deneklerin bir yönden başlayarak diğer yöndeki çıkış noktasına kadar koridorlar boyunca ilerlemelerine ve dolanım

oranlarının artmasına neden olmaktadır. Yapılan analizlerde deneklerin % 25' inin hareket ettikleri kattaki maksimum sirkülasyon mesafesinin % 60' ini, % 21' inin ise % 50' sini kat ettikleri görülmüştür. Toplamda deneklerin % 46' sinin her kata ait yapılabilecek maksimum dolasım mesafesinin % 50' si ile % 60' ini kat ettikleri görülmektedir. Poliklinik bölümü için geri dönüş ve yanlış dönüş mesafelerinin çok fazla olmadığı ortaya konulmuştur. Deneklerin % 71' inin toplam hareket ettikleri mesafenin % 10' u kadar bir mesafeyi geri dönüşler için gerçekleştirdikleri görülmüştür. Deneklerin % 50' sinin ise toplam dolasma mesafelerinin % 10' u kadar bir mesafeyi yanlış dönüşler için harcadıkları bulunmuştur.

Dolasım mesafelerinin fazla olmasına neden olan diğer bir etken ise isaretlemelelerdeki yetersizlikler olmaktadır. Laboratuvar bölümü ve 1. Genel Cerrahi Kliniği' ne giden koridorların giriş kapılarında mekani tanımlayıcı yazıların bulunmaması ve bu mekanlara yanlış yönlendirmelerin meydana gelmesi, poliklinikleri ve diğer birimleri tanıtan kapı isimlerinin kolay algılanamıyor ve okunamıyor olmaları sebebiyle, kullanıcıların bu yazıların yakınlarına kadar gitmeleridir. Isaretlemelelerdeki bu gibi yetersizlikler dolasım mesafelerinin artmasına neden olmanın yanında duraklamalara ve zaman kaybına da neden olmaktadır. Poliklinik bölümünün geneli için geçerli olan insan hareketlerini zorlayıcı bu tasarım özellikleri, yoğun eylem biçimlerinin bir arada görüldüğü sekreterlik birimleri gibi mekanlarda bir problem alanı oluşturmaktadır. Bu mekanlar yoğun soru sorma, yazıları okumak ve çevreyi incelemek amacıyla duraklama yapılan bölgeler olmaktadır. Yapılan analizlerde sekreterlik birimleri önlerinde deneklerin % 30' unun soru sorduğu, % 26' sinin ise yazıları okumak amacıyla duraklama yaptıkları bulunmuştur. Toplam hareket etme süresine göre duraklama analizleri yapıldığında, deneklerin % 41' inin toplam hareket ettikleri zamanın % 20' sini soru sorma, yakın çevreyi incelemek ve yazıları okumak amacıyla duraklama gibi yön bulma amacıyla ilgili eylemleri gerçekleştirerek geçirdikleri ortaya konulmuştur. Hipoteze göre isaretlelerdeki yetersizliklerin dolasım oranının artmasına, duraklamalara ve zaman kaybına neden olduğu düşüncesi doğrulanmaktadır.

Sekil 4.28a Zemin kat planı.

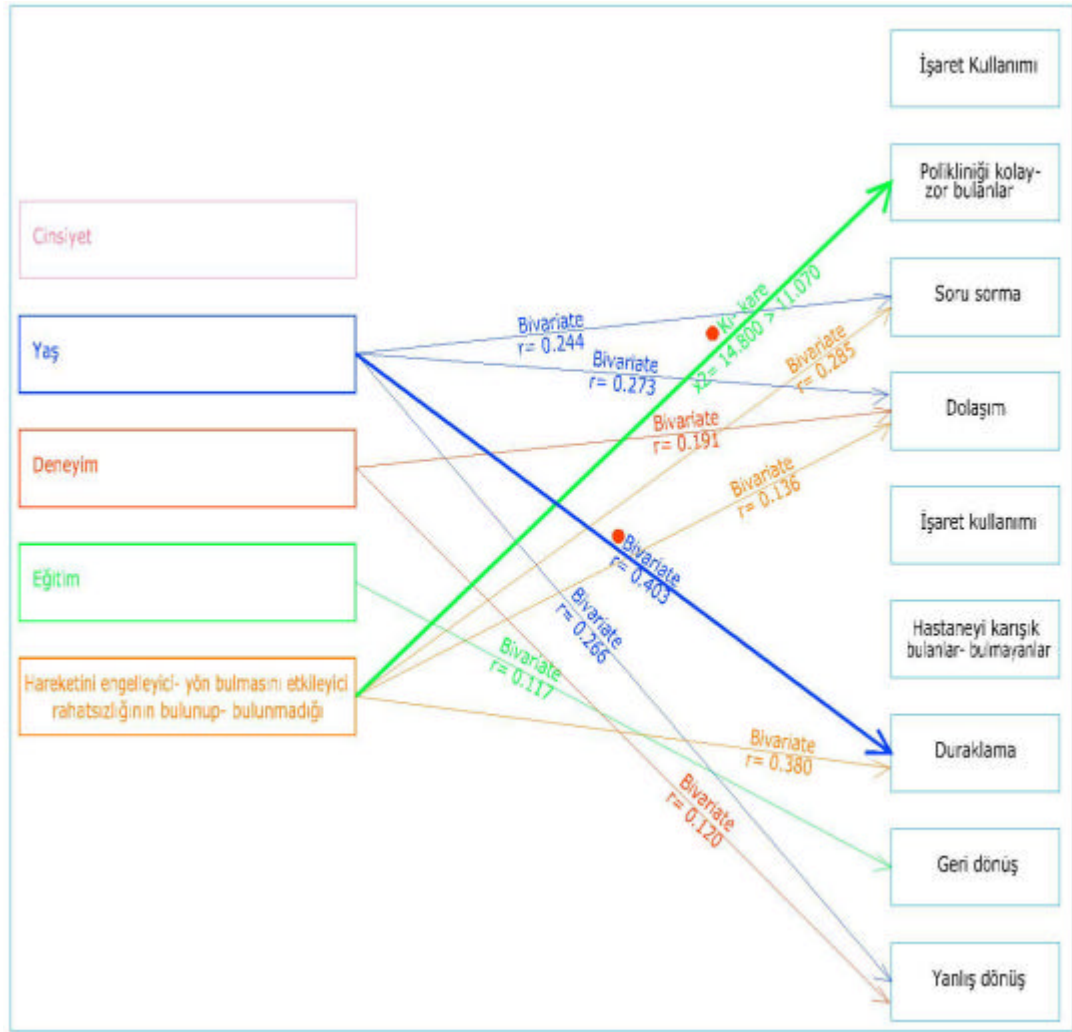
Sekil 4.29a Birinci kat planı.

Kat planlarının görüldüğü Sekil 4.28a ve 4.29a' da belirtilen I ve C bölgelerinin yakın çevreyi incelemek amacıyla duraklama gerçekleşen bölgeler olduğu yani poliklinik bölümünde bulundukları katlar için karar verme noktaları oldukları görülmüştür. Bu noktalarda deneklerin çevreyi inceledikleri ve bir hareket planı oluşturduktan sonra bir amaç için yönlendikleri gözlemlenmiştir. Sekreterlik birimleri önleri olan ve aynı sekillerde görülen K ve D bölgelerinde soru sorma, yazıları okumak amacıyla duraklama yapılmasının yanında yoğun olarak ayakta durma- bekleme yapılan bölgeler olduğu tespit edilmiştir. Bu gibi eylemlerin bir arada olması ise bu bölümlerde tikanıklığa ve kullanıcılar üzerinde strese ve gerginliğe neden olmaktadır. Bu bölgelerdeki ayakta durma- bekleme oranları; D bölgesinde % 39, K

bölgesinde ise % 33' tür. Soru sorma oranları; D bölgesinde deneklerin % 20' si, K bölgesinde ise deneklerin % 10' u kadardır. Buradaki soru sorma eylemindeki yoğunluğun nedeninin sözlü iletişim masalarındaki ve isaretlemelerdeki yetersizlikten kaynaklandığı gözlemlenmiştir. Ana giriş holünde bulunan SSK irtibat bürosu ve güvenlik birimlerinin yoğun soru sorulan birimler olması ve bu ihtiyacı karşılamak amacıyla konumlandırılmış olmamaları, deneklerin sekreterlik birimlerine yoğun olarak soru sorma amacıyla yönelmelerine neden olmaktadır. Ana giriş holünde soru sorma eyleminin deneklerin % 65' i tarafından gerçekleştirildiği tespit edilmiştir.

Alan çalışmasında yapılan yol, eylem ve zaman analizleri sonrasında gerçekleştirilmiş olan görüşmeler ile elde edilen verilerde deneklerin kişisel özellikleri ve poliklinik kurgusu- tasarım özellikleri ile ilgili olarak düşünceleri elde edilmiştir. Buna göre deneklerin % 33 oranla yoğunluğunun ilköğretim , % 23' ünün ise ortaokul mezunu olduğu tespit edilmiştir. Böylelikle poliklinik bölümünde kullanıcıların eğitim düzeylerinin düşük olduğu ortaya konulmaktadır. Deneklerin % 50' sinin hareket etmelerini engelleyici- yön bulmalarını etkileyici bir rahatsızlığa sahip olmadıkları, % 50' sinin ise böyle bir rahatsızlığa sahip oldukları ve bu oranın içinde en fazla % 27 ile yürüme zorluğu çeken kullanıcıların olduğu görülmüştür. Deneklerin % 83' ünün % 17' ye oranla yoğunluğunun işaretleri kullandıkları ve bunlar içerisinde ise % 68' inin işaretleri yetersiz buldukları tespit edilmiştir. Hedefledikleri polikliniği kolay bulduklarını ifade edenlerin oranı % 40 iken, zor bulduklarını ifade edenlerin oranı % 60 ile çoğunluktadır. Hastaneyi karışık bulma değerlendirmesinde ise % 67 oranla yoğunluğunun hastaneyi karışık olarak nitelendirdikleri görülmüştür.

Alan çalışmasında ele alınmış olan değişkenler birbirleri ile olan ilişkileri bağlamında SPSS programı kapsamında yapılan pearson ve crosstabs ki- kare bağıntı analizlerine göre irdelenmiştir. Bu analizler sonucunda birbirleri ile ilişkili olan ve olmayan değişkenler ile anlamlı bir hipotez ortaya koyan- koymayan değişkenler belirlenmiştir. Bağıntı analizlerine göre elde edilmiş sonuçlar Şekil 4.35' de verilmektedir:

Sekil 4.35 Baginti Analizleri sonuçları.

Cinsiyet farklılığının, polikliniği kolay-zor bulma, soru sorma ve dolaşım değişkenlerine göre ki-kare testi ile irdelenmesinde, hiçbir değişkenle anlamlı bir hipotez ortaya konulamamıştır. Kadın ve erkek deneklerin yoğunluğunun toplam 1 dakikalık zaman dilimi boyunca soru sorma eylemini gerçekleştirdikleri ve 2, 3, 4 dakikalık zaman dilimi artlarında bu eylemi gerçekleştiren kadın ve erkek deneklerin sayılarının giderek azaldığı görülmüştür. Deneklerin polikliniği kolay veya zor bulmalarının yapılan anket çalışması ile ve poliklinikteki dolaşım mesafelerinin deneklerin izlenerek takip ettikleri yol, rota analizlerinin yapılması sonucunda elde edilen bulgulara bağlı olarak yapılan ki-kare testi sonucuna göre cinsiyet farklılığına bağlı olarak anlamlı bir hipotez ortaya konulamamıştır.

Yaş farklılığı değişkeninin ki-kare testi ile irdelendiği polikliniği kolay- zor bulma ve hastaneyi karışık bulma- bulmama değişkenleri arasında anlamlı bir hipotez ortaya konulamamıştır. Deneklerin yoğunluğu tarafından hastane karışık ve poliklinik zor bulunmuştur. Pearson baginti analizi ile irdelenen yaş farklılığı değişkeni ile geri

dönüş değiskeni arasında bir ilişki bulunamamış, soru sorma, yanlış dönüş ve dolasım değiskenleri ile arasında zayıf bir ilişki, duraklama değiskeni ile orta düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. 18-35 yaş grubu deneklerin yoğunluğunun 1 dakikalık zaman dilimi boyunca, 36-53 yaş grubu denekler için 1, 2, 3 dakikalık zaman dilimine yaygın biçimde, 54-75 yaş grubu deneklerin yoğunluğunun ise 2 dakikalık zaman dilimi boyunca duraklama gerçekleştirdikleri görülmüştür. Deneklerin yoğunluğunun toplam 1 dakikalık zaman dilimi boyunca soru sorma eylemini gerçekleştirdikleri, artan zaman diliminde ise sayının giderek azaldığı görülmüştür. Yanlış dönüşlerin çoğu denek tarafından gerçekleştirilmediği, gerçeklesenlerin yoğunluğunun ise 2-14 m arasında olduğu ve deneklerin yoğunluğunun 51- 80 m arasında dolasımında bulunduğu görülmüştür.

Deneyim sayısı ile polikliniği kolay- zor bulma ve hastaneyi karışık bulma- bulmama değiskenlerinin ki- kare testi ile irdelenmeleri sonucunda aralarında anlamlı bir hipotez ortaya konulamamıştır. Deneklerin yaş farklılığına rağmen yoğunluğunun polikliniği zor, hastaneyi ise karışık buldukları görülmüştür. Pearson bağintı analizi ile irdelenmiş olan duraklama, soru sorma ve geri dönüş değiskenleri ile arasında hiçbir ilişki bulunmamış ve deneklerin yoğunluğunun hareketleri boyunca toplam 1 dakikalık zaman diliminde duraklama, yine toplam 1 dakikalık zaman diliminde ise soru sordukları ve az sayıdaki denek tarafından gerçekleştirilmiş olan geri dönüşlerin yoğunluğunun 8-18 m arasında olduğu görülmüştür. Düşük bir ilişkinin bulunduğu dolasım değiskeninde ise deneklerin yoğunluğunun 51-80 m arasında dolasım gerçekleştirdikleri, 20-50 m arasında dolasım gerçekleştirmiş olan deneklerin sayısının da bu sayıya oldukça yakın olduğu görülmüştür. Poliklinik birimi için yapılmış olan bu analizlerde deneyime bağlı olarak diğer değiskenler arasında anlamlı bir hipotez ortaya konulamamış olmasının ve ilişkilerin çok düşük bulunmuş olmalarının sebebinin poliklinik birimlerinin yerlerinin sık aralıklarla değiştiriliyor olmasından kaynaklandığı tahmin edilmektedir.

Eğitim durumu ve ki- kare testi ile irdelenmiş olan işaret kullanımı, polikliniği kolay- zor bulma ve hastaneyi karışık bulma- bulmama değiskenleri arasında anlamlı bir hipotez ortaya konulamamıştır. Eğitim durumundaki farklılaşmaya karşın deneklerin yoğunluğunun işaretleri kullandıkları, hastaneyi karışık buldukları ve polikliniği bulmakta zorlandıkları görülmüştür. Pearson bağintı analizi ile irdelenmiş olan geri dönüş ve eğitim durumu değiskenleri arasında çok düşük bir ilişki bulunmaktadır. Deneklerin yoğunluğu tarafından geri dönüş gerçekleştirilmediği, diğer kategoriler arasında ise yaygın bir dağılım olduğu görülmüştür. Yanlış dönüş, dolasım ve soru

sorma degiskenleri ile yapilmis olan pearson baginti analizlerinde egitim düzeyindeki farklilasmalara karsin bir iliski bulunamamistir. Deneklerin ogunlugunun 1 dakikalik zaman dilimi boyunca soru sorma eylemini gereklestedikleri, 51-80 m dolasim yaptiklari ve çogunlugunun yanlis dns gerekleştirmemesine karsin, gerçeklesen yanlis dnslerin çogunlugunun 2-14 m arasinda olduğu görülmüstür.

Ki- kare testi ile irdelenmis olan deneklerin hareketlerini engelleyici- yn bulmasini etkileyici bir rahatsızlığı olup olmadığı (engelli olma) ve polikliniği kolay- zor bulma degiskenleri arasinda anlamlı bir hipotez ortaya konulmustur. Engeli olan deneklerin çogunlugunun polikliniği bulmakta zorlandiklari görülmüstür. Pearson baginti analizi ile irdelenmis olan soru sorma ve dolasim degiskenleri ile engelli olma degiskeni arasinda çok zayıf bir iliski bulunmustur. Engelli deneklerin çogunlugunun toplam 1 dakikalik zaman dilimi boyunca soru sorma eylemini gereklestedikleri ve 51- 80m dolasim yaptiklari görülmüstür. Yine pearson baginti analizi ile irdelenmis olan engel- duraklama degiskenleri arasinda orta düzeyde bir iliski bulunmustur. Deneklerin ogunlugunun hareket ettikleri sürede toplam 1 dakikalik zaman dilimini duraklama yaparak geçirdikleri ve 2, 3, 4 dakikalik zaman dilimlerinde ise duraklama gerçekleştiren deneklerin sayılarının giderek azaldığı grlmektedir.

Baginti analizleri sonucunda deneklerin hareketlerini engelleyici- yn bulmalarini etkileyici rahatsızlıklari olup olmaması ile polikliniği kolay- zor bulma degiskenleri arasinda anlamlı bir hipotez ortaya konulmus ve yas- duraklama degiskenleri arasinda orta düzeyde bir iliski bulunmustur. Kadın ve erkek deneklerin çogunlugunun toplam 1 dakikalik zaman dilimi boyunca soru sorduklari ve artan zaman diliminde bu sayının her iki cinsiyet içinde giderek azaldığı görülmüstür. Deneklerin egitim düzeylerindeki farklilasmalara ragmen çogunlugunun isaretleri kullandığı ancak kullanmayan deneklerin sayılarının da kullananların sayısına oldukça yakın olduğu grlmektedir. Farklı egitim düzeyindeki deneklerin yine çogunlugu polikliniği bulmakta zorlanmış ve hastaneyi karisik bulmuşlardır. 18- 35 yas grubu deneklerin çogunlugu toplam 1 dakikalik zaman dilimi boyunca duraklama yapmış, 36- 53 yas grubu denekler 1, 2, 3 dakikalik zaman dilimine yayılmış biçimde duraklama gerçekleştirmiş, 54-75 yas grubu deneklerin çogunlugu ise 2 dakikalik zaman dilimi boyunca duraklama yapmışlardır.

BÖLÜM 5. SONUÇ

Algı- davranış arasındaki ilişkilerin yön bulma kavramı bağlamında irdelendiği bu çalışmada, çevreden gelen uyarılar doğrultusunda duyumsayan, algılayan, değerlendiren ve bir yargı oluşturarak hareket eden insanın, bu uyarılarla ve ortaya koyduğu eylem ile mekânı kullandığı ve şekillendirdiği, çevresi ile ilişkilerinin neler olduğu ve ilişkilerin nasıl çeşitlendikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Özne ve nesnenin bu karşılıklı ve sürekli etkileşimleri ise ilişkilerin ve yaşam döngüsünün sürekliliğini sağlamaktadır. Öznenin hareket etmesine olanak sağlayacak mekânlar yaratma amacı güden mimari için bu soyut ilişkilerin önemi, mekân kullanımı esnasında somut bir biçimde ortaya çıkmasıyla anlaşılabilmektedir.

Mekân içerisinde hareket eden insan için mekânın dolayısıyla da davranışların farklılaşması temelde insanın algılamasındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Çevreden aldığı uyarıları kişisel özellikleri bağlamında sadeleştirir, kategorilerine ayırır, değerlendiren ve bir davranış biçimiyle ortaya koyan özne için nesne oldukça önemli olmaktadır. Öznenin gerçekleştirmesi gereken bu işlemlerin mümkün olması ve sürekliliğinin sağlanması ancak içinde bulunduğu mekândaki uyarıları algılaması ve mekânda gerçekleştirmek istediği eyleme izin vermesi ile mümkün olmaktadır. Özne gerçekleştirmek istediği eyleme mekânın imkanları bağlamında bağımlıdır.

Mekân kurgusu ve tasarım özellikleri gibi çevresel uyarılardaki algılamayı güçleştiren etkenlerin varlığı ve insan hareketini engelleyici, zorlayıcı özellikleri yön bulma davranış biçiminde gözle görülür bir hal almaktadır. Mekân kurgusundaki ve tasarım özelliklerindeki algılamayı güçleştiren nitelikler kullanıcıların dolayım mesafelerini arttırabilmekte, yanlış-geri dönüşlere, kaybolmalara neden olabilmekte ve zaman kaybına uğramalarına, strese girmelerine yol açmaktadır. Belli bir başlangıç noktasından belli bir hedefe doğru ilerlemeyi amaç edinen kullanıcıların farklı yollar ve rotalar takip etmeleri ise kişisel özelliklerinden kaynaklanan algılama ve değerlendirme kriterlerindeki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Kişi kendi ihtiyaçları, beklentileri doğrultusunda hareket eder ve çeşitli eylem biçimleri gösterir. Mekân kurgusundaki eylem biçimlerinin incelenmesi ile bir mekâna ait, kullanıcıların algılamaları ve değerlendirmelerindeki ortak noktalar belirlenebilmektedir. Böylelikle insan için algılama ve değerlendirme kavramları ile ilgili olarak genel bulgulara varmak mümkün olabilmektedir. Mimarlık çoğunluk için ortak olduğu ispat edilmiş olan bu bulguları dikkate alarak mekânlar yaratmalıdır.

Taksim Ilkyardim Hastanesi Poliklinik bölümünde yapılmis mekan, insan ve davranisi iliskilerinin irdelendigi alan çalismasinda elde edilen bulgularin degerlendirilmelerine göre bazi tasarim özelliklerinden bahsetmek mümkündür. Poliklinik bölümlerinin mimari kurgulari görsel algilamayi kisitlamayan, insan davranisini yönlendirici nitelikte olmalidir. Mekanlarin genis ana holler etrafinda konumlandirilmalari, birlikteliklerinin saglanmasi, iliskili birimlerin yakin olmalari, kullanicilar bakımından mekanin algılanmasini ve kullanimini kolaylastirmaktadır. Net okunabilen mekanlarin varligi yine mekanlarin renk, form ve doku gibi öğelerle farklılaştırılması ile daha etkin bir algilama imkani sunulabilir. Mimari kurgunun; birbirine bagli, genis holler etrafinda konumlandırilmis mekanlar seklinde olusturulmasi dolasim oranlarinin azalmasina, yanlis-geri dönüşlerin gerçeklesmemesine neden olmaktadır. Fiziksel, biyolojik veya psikolojik rahatsızligi bulunan kullanıcı grubu için bu eylemlerin gerçeklesmemesi ise zaman kaybini, stresi önleyici, hareket etmeyi kolaylastirici bir sonuç doguracaktır. Mimari kurgunun yapisi itibari ile saglanmış olan görsel algı, isaretler ve sözlü iletisim masalarinin bulunmasi ile de güçlendirilmelidir. Rahatsızligi bulunan, farklı yas, deneyimdeki ve eğitim düzeyindeki kullanıcılar için mekanin algılanabilirliği esit düzeyde saglanmalıdır. Eğitim düzeyi düşük ve görme problemi olan kullanıcı grubu için sözlü iletisim olanakları- gizli çevre (prostetik) olanakları, eğitim düzeyi yüksek ve duyma problemi olan kullanıcılar için ise isaretlemeler önemli olmaktadır. Isaretlemelerin kullanıcılar tarafından dikkat çekecek sekilde tasarlanmış olması, kolay algılanabilir noktalarda konumlandırilmaları ve yazıların okunabilirliğinin saglanması önemli olmaktadır.

Poliklinik birimlerinde kullanıcıların fiziksel rahatsızligi ve hareket etme zorlugu bulunan, yogun stres altındaki kişiler olması dolayisiyla, mekanin kullanıcıların bu durumlarını daha da olumsuz etkiler özellikte olmaması gerekmektedir. Mimari açısından fonksiyon kavraminin önemi, özellikle saglik yapılarında ortaya çıkmaktadır. Bir hastane binasının gerekli konfor ve kullanım kosullarını sağlayamıyor, kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap veremiyor ve zaman kaybına yol açıyor olması mekani deneyimleyen kişilerin davranislarında kendini açıkça gösterebilmektedir. Mekan kurgusunun zorlayıcı veya yönlendirici olma özelligi kullanıcılar tarafından gerçekleştirilen eylem biçimlerinde somutlasmaktadır. Yapinin zorlayıcı olan bölümlerinde dolasim oranları artmakta, geri-yanlis dönüşler görülmekte, çok farklı eylem biçimlerinin bir arada olduğu tikaniklik yaşanan alanlar oluşmakta ve ortamda sürekli bir karmasiklik ve stres yaşanmaktadır. Özetle, bu tez bir kez daha kamusal alanlarda ve özellikle hastane polikliniklerinde prostetik (gizli) çevre'nin önemini ortaya koymaktadır. Özellikle yön bulma davranisındaki

parametrelerin ne denli “ gizli çevre” tasariminin önemi ile örtüstüğü bu tez ile bir kez daha tartisma olanagi bulmustur.

KAYNAKLAR

- ABERCROMBIE, S, (1986), Architecture as Art, Harper and Row Publishers, New York.
- ARKONAÇ, S., (2001), Sosyal Psikoloji, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- ARKONAÇ, S., (2005), Psikoloji: Zihin Süreçleri Bilimi, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- ARTHUR, P., PASSINI, R., (1992), Wayfinding: People, Signs and Architecture, McGraw- Hill Book Company, New York.
- AYDINLI, S., (1986), Mekansal Değerlendirmede Algısal Yargılara Dayalı bir Model, Doktora Tezi, İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.
- BASKAYA, A., (2001), Yalın bir İşaret Dizgesi, J. Fac. Eng. Arch. Gazi Univ., Vol 16, No 2, 63-75.
- BERKELEY, G., (1996), İnsan Bilgisinin İlkeleri Üzerine, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- BECHTEL, B. , CHURCHMAN A. ,(2002), Environmental Psychology, John Wiley & Sons Inc, New York, Janet R. Carpmann & Myron A. Grant, Wayfinding; A Broad View.
- CHING, F., (2002), Mimarlık: Biçim, Mekan ve Düzen, Çeviri: Sevgi Lökçe, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- CÜCELOĞLU, D., (2005), İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- ERKMAN, U., (1973), Mimari' de Etki ve Görsel İdrak İlişkileri, Doktora Tezi, İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.
- GARIP, E., (2003), Mimari Mekanlarda İçeride Olma Deneyimi: Yön Bulma ve Oryantasyon, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.
- GÜRER, L., (1970), Temel Dizayn' da Görsel Algı, İ.T.Ü Matbaası, İstanbul.

- GÜNER, L., (1992), Görsel Sanat Eğitimi, İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.
- KAHVECIOĞLU, H., (1998), Mimarlıkta İmaj: Mekansal İmajın Oluşumu ve Yapısı Üzerine bir Model, Doktora Tezi, İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.
- KUBAN, D., (1973), Mimarlık Kavramları, İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi Kitaplığı, İstanbul.
- LANG, J., (1987), Creating Architectural Theory, Van Nostrand Reinhold, New York.
- LANG, J., (1974), Designing for Human Behaviour: Architecture and the Behavioral Sciences, Dowden, Hutchinson&Ross, Stroudsburg.
- PASSINI, R., (1984), Wayfinding in Architecture, Van Nostrand Reinhold Company, New York.
- RAPOPORT, A., (1977), Human Aspects of Urban Form, Pergamon Press, New York.
- RUSSEL, James A., (1988), "Affective appraisals of environments", Environmental Aesthetics- Theory, research, and applications, Cambridge University Press, New York.
- O' NEILL, M.J., (1991), Evaluation of a Conceptual Model of Architectural Legibility, Environment and Behavior, Vol: 23, No: 3, May, Sage Publications, Inc, s. 259- 284.
- ÖZDEMİR, H., (1976), Hastane Binaları Plan Analizi Metodu ve Araştırma " Parametreleri, Tübitak YAE, Ankara.
- SANOFF, H., (1991), Visual Research Methods in Design, Van Nostrand Reinhold, New York.
- SENA, C.,(1974), Filozoflar Ansiklopedisi, 1. Cilt, Remzi Kitabevi, İstanbul, s. 227.
- SILAH, M., (2005), Sosyal Psikoloji: Davranış Bilimi, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- TÜZCET, Ö., (1967), Form ve Doku: Formun Dokusu Üzerine bir Deneme Doku ve Mimari İfade, Matbaa Teknisyenleri, İstanbul.
- ÜNLÜ, A., (1998), Çevresel Tasarımda İlk Kavramlar, İ.T.Ü Baskı Atölyesi, İstanbul.

EKLER

ALAN ÇALIŞMASI ANKET FORMU

1. Kaç yasındasınız?

2. Eğitim durumunuz nedir?

- Okur-yazar
- İlköğretim
- Lise
- Üniversite

3. Daha önce bu hastaneye gelmiş miydiniz?

- Hayır
- Evet
 - o 1 defa
 - o 1-5 arası
 - o 5-10 arası
 - o 10' dan fazla

4. Görmede, isitmede veya yürümekte zorluk çekiyor musunuz? Bunların birinden rahatsızlığınız var mı? Var ise, hangisinden?

- Hayır yok
- Evet var
 - o Görme
 - o Isitme
 - o Yürüme

5. Gideceğiniz polikliniği kolay buldunuz mu?

- Hayır
- Evet

6. Polikliniğe giderken işaretleri veya yazıları kullandınız mı?

- Hayır
- Evet

7. İşaretler için sunlardan hangilerini söyleyebilirsiniz?

- Okur yazar değilim kullanamıyorum
- Yeterli
- Yetersiz
- Dikkat çekmiyor
- Okunmuyor

8. Sizce bu hastane karışık mı?

- Hayır
- Evet

9. Neden?

ÖZGEÇMİS

Rahsan Ece Ünver, 13 Temmuz 1977'de Ankara'da doğdu. Ortaokul ve lise eğitimini 1989-1995 yılları arasında Ankara Ari Koleji'nde tamamladı. 1985-1995 yılları arasında TRT Halk Dansları ve Modern Dans ekibinde, 1991-1993 yılları arasında Ari Koleji Bayan Voleybol takımında yer aldı. 1997 yılında İTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık bölümüne girdi ve 2001 yılında lisans eğitimini tamamlayarak aynı yıl İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Mimari Tasarım Yüksek Lisans Programı'nda, Prof. Dr. Alper Ünlü yürütücülüğünde yüksek lisans eğitimine başladı. 1997 yılında ODTÜ 'Proficiency on English' eğitim kursuna katıldı ve 2000 yılında Mimarlar Odası bünyesinde gerçekleştirilmiş olan 'Disaster Mitigation and Reconstruction Workshop in Turkey' çalışmalarında bulundu. 2002 yılından itibaren değişik ekiplerle; Prof. Dr. Mehmet Küçükdoğan, Prof. Dr. Mete Ünügür, Doç. Dr. Nejat Aral ve Y. Mimar Onur Özsoy ile çeşitli mimari proje çalışmalarına katıldı. 2003-2004 yılları arasında TEM Mühendislik ve Mimarlık bürosunda, 2004-2006 yılları arasında ise KAYALAR İnşaat firmasında Sütlüce Kültür ve Kongre Merkezi mimari proje ekibinde yer aldı. Halen ENKA İnşaat Sanayi A.Ş. mimari proje grubunda görev yapmaktadır.